

**T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERSLERİNDE KULLANILAN KURMACA
METİNLERDE ÇATIŞMA ÖGESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Fatma KAYA

DANIŐMANI

Yrd. Doç. Dr. Ahmet DEMİR

ANKARA - 2015

KABUL VE ONAY

Fatma KAYA tarafından hazırlanan

“ORTAOKUL TÜRKÇE DERSLERİNDE KULLANILAN KURMACA METİNLERDE ÇATIŞMA ÖGESİ” adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul (sınav) Tarihi: 26/01/2015

(Jüri Üyesinin Unvanı, Adı-Soyadı ve Kurumu):

İmzası

Jüri Üyesi :Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL - Başkent Üniversitesi

Jüri Üyesi :Yrd. Doç. Dr. Ahmet DEMİR – Başkent Üniversitesi

Jüri Üyesi :Yrd. Doç. Dr. Sema ASLAN DEMİR – Hacettepe Üniversitesi

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20....

Prof. Dr. Osman ALTINTAŞ
Enstitü Müdürü

ÖZ

Çalışmanın başlıca amacı, ortaokul Türkçe ders kitaplarında kullanılan kurmaca metinlerdeki 'çatışma' ögesini incelemek; kazanımlar, metinler, etkinlikler doğrultusunda çatışma ögesine ne derece yer verildiğini ve çatışmanın mahiyetini ortaya koymaktır. Bu çerçevede, çalışmada, 2013– 2014 eğitim öğretim yılında 5. 6. ve 7. sınıflarda okutulan MEB yayını Türkçe ders ve çalışma kitapları ile 2012-2013 eğitim öğretim yılında 8. sınıflarda okutulan Türkçe ders ve çalışma kitabındaki metinler ve etkinlikler, kazanımlarla paralelliği çerçevesinde çatışma odaklı olarak incelenmektedir. Araştırmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda belge taramasına dayalı metin çözümlemesi yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe Eğitimi, Kurmaca Metin, Çatışma.

ABSTRACT

The main purpose of the study is to analyse the conflict item in the fiction texts that are used in the elementary school Turkish books, to prove the quality of the conflict item and to what extent it is included in the direction of the gains, texts, activities in this context, in the study, the course books and work books published by MEB (the ministry of national education) that are taught of 5th, 6th, 7th grades in 2013- 2014 academic year- and the texts, activities in 8th grade's Turkish course book and work book- that are taught in 2012- 2013 academic year- are examined conflict oriented within the frame of parallelism with the gains. The qualitative study method is used in the research. Accordingly, texts are analysed based upon document scanning.

Key Words: Turkish Education, Fiction Texts, Conflict.

ÖN SÖZ

Türkçe öğretiminde ders kitaplarının önemi, içindeki metinlerden kaynaklanmaktadır. Bu metinler içerisinde yer alan metin çeşitlerinden birisi de kurmaca metinlerdir. Ortaokul Türkçe ders kitaplarına bakıldığında kurmaca metinler ön plana çıkmaktadır. Kurmaca metin, gerçek yaşam dışında sunulan, sanatçının zihinsel tasarımlarından meydana gelen, çoklu bakış açısı gerektiren, çok anlamlılık özelliği taşıyan metinlerdir. Kurmaca metinlerde öyküleme esastır ve okuyucuya iletilen her tür bilgi bir öykü üzerinden dolaylı bir biçimde verilir. Bu çerçevede kurmaca metinlerin yapısında olay örgüsü, kişiler, zaman, mekân ve anlatıcı gibi ögeler yer alır ve metin, bu ögelerin bir araya geldiği organik bir bütünlüktür. Bu bütünlüğü oluşturan ve özellikle kişiler ve olay örgüsü ile doğrudan ilişkisi olan ögelerden birisi de ‘çatışma’dır.

Çalışmada ele alınan problem, kurmaca metinlerdeki çatışma ögesidir. 2013–2014 eğitim-öğretim yılında MEB’e bağlı ortaokullarda takip edilen MEB yayını 5. 6. 7. ve 8. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitapları incelenerek bu kitaplardaki kurmaca metinlere çatışma odaklı yaklaşmıştır.

Çalışmaya başlarken kaynak taraması yapılmıştır. Ancak konu üzerine fazla bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Çalışmamızda Türkçe derslerinde kazanımlar, metinler, etkinlikler ‘çatışma’ odaklı ele alınmakta ve ‘çatışma’ ögesinin mahiyeti dikkate sunulmaktadır.

Çalışmanın giriş bölümünde, araştırmanın konusuna açıklık getirmek amacıyla problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, problem cümlesi, alt problemler üzerinde durularak araştırma ile ilgili kilit noktalar belirtilmiştir.

Diğer bölümlerde ise giriş bölümüne paralel olarak dile getirilen anlam ya da anlam katmanlarıyla kurmaca metinler ile kurmaca metinler üzerinden yapılandırılmaya çalışılan kazanımlar, yapılan etkinlikler çatışma ilişkisi bağlamında irdelenmiştir.

Çalışmanın kaynakça bölümünde çalışmada incelenen Türkçe ders kitapları ile çalışma süresince yararlanılan kaynaklar belirtilmiştir.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde bilimsel öneri ve katkılarıyla beni yönlendiren, değerli zamanını, yakın ilgisini, bilgi, tecrübe ve yardımlarını esirgemeyen, çalışmanın her

aşamasında yardımcı olan danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ahmet DEMİR ve değerli hocam Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL'e teşekkürlerimi içtenlikle sunmayı bir borç bilirim.

Öğrenim hayatım boyunca üzerimde emeği olan bütün öğretmenlerime, yaşamımın her anında desteklerini hissettiğim aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Fatma KAYA

İÇİNDEKİLER

ÖZ	II
ABSTRACT	III
ÖN SÖZ	IV
İÇİNDEKİLER	VI
1. GİRİŞ: KURAMSAL ÇERÇEVE	1
1. 1. Araştırmanın Amacı	1
1. 2. Araştırmanın Önemi	1
1. 3. Yöntem	1
1. 4. Türkçe Eğitiminde Metin Kullanımı ve Kurmaca Metnin Yeri	2
1.5. Kurmaca Metin	11
1.6. Çatışma	16
1.7. Beşinci Sınıf Kazanımları	26
1.8. Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Sınıf Kazanımları	39
1.9. Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Sınıf Türkçe Programlarında Türlerin Sınıflara Göre Dağılımı	51
2. TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTAPLARINA ÇATIŞMA ODAKLI BAKIŞ	53
2.1. Beşinci Sınıf Kurmaca Metinleri	53
2.1.1. Uçurtma	53
2.1.2. Çöp Ev	55
2.1.3. Dilim Dilim Güzel Dilim	57

2.1.4. Küçük Kar Tanesi	58
2.1.5. Burada Dur	60
2.1.6. Her Şey Bir Uçurtmayla Başladı	61
2.1.7. Çocuk Doğru Söyledi	62
2.2. Altıncı Sınıf Kurmaca Metinleri	64
2.2.1. Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması	64
2.2.2. Eskici	66
2.2.3. Meşe ve Saz	67
2.2.4. Nasrettin Hoca	69
2.2.5. Bayram Yeri	70
2.2.6. Kınalı Keklik	72
2.3. Yedinci Sınıf Kurmaca Metinleri	73
2.3.1. Öyle Denmez	73
2.3.2. Unutulmayan Hafta	74
2.3.3. Pembe İncili Kaftan	75
2.3.4. Miras Keçe	77
2.3.5. Oğuz Destanı	79
2.3.6. Son Kuşlar	80
2.3.7. Osmanlı Dürüstlüğü	82
2.4. Sekizinci Sınıf Kurmaca Metinleri	83
2.4.1. Kız Kalesi	83
2.4.2. İhtiyar Çilingir	84

2.4.3. Ergenekon Destanı	86
2.4.4. Çiğdem Der ki	87
2.4.5. İki İyi İnsan	89
2.4.6. Martı	90
3. ÇATIŞMA ODAKLI YAKLAŞIM BAĞLAMINDA İLKELER, YÖNTEMLER VE TEKNİKLER	92
3.1. İLKELER	93
3.1.1. Ön Bilgileri Harekete Geçirme	93
3.1.2 Gerçek Yaşamla İlişkilendirme	93
3.1.3. Araştırma	94
3.1.4. Neden-Sonuç İlişkileri Kurma	94
3.2. YÖNTEM VE TEKNİKLER	
3.2.1.Hikâye Haritası	95
3.2.2. Beyin Fırtınası	96
3.2.3. Drama ve Rol Oynama	96
3.2.4. Şemalaştırma (Görselleştirme)	97
3.2.5. Gösteri Tekniği	98
3.2.6. Soru- Cevap Yöntemi	98
3.2.7. Hikâye Tamamlama	98
3.2.8. 5N1K	99
3.2.9. Tartışma	99
3.2.10. Altı Şapkalı Düşünme Tekniği	100
3.2.11. Kavram Haritaları	100

3.2.12. Örnek Olay Yöntemi	100
3.2.13. Zihin Haritası Oluşturma	101
4. BULGULAR	102
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	103
KAYNAKÇA	106
EK 1: Uçurtma	113
EK 2: Meşe ve Saz	118
EK 3: Miras Keçe	122
EK 4: Çiğdem Der ki	128

1. GİRİŞ: KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı; ortaokul Türkçe derslerinde bulunan kurmaca metinlerini çatışma odaklı yaklaşma esasına göre inceleyerek işlevlerine göre ele almaktır. Bu kurmaca metinlerin çatışmayla ilgili olan kazanımlarla etkinlikler karşılaştırılarak ne şekilde ele alındığı incelemektir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Çalışma, ortaokul Türkçe ders kitaplarında kurmaca metinlere çatışma odaklı yaklaşım noktasında özgün bir çalışmadır ve alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Alanyazında Türkçe ders ve çalışma kitaplarının çatışma odaklı incelendiği herhangi bir çalışma yoktur. Çalışmamız bu bağlamda kurmaca metinlere çatışma odaklı yaklaşıldığında metinlerin işlevselliğini aratacağı tezini öne sürmekte ve öneriler getirmektedir.

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında kurmaca metinlerin çatışma odaklı ele alındığı bu araştırma, kurmaca metinlerde çatışma ögesinin incelendiği, bu çatışma ögesinin ne şekilde ele alındığı, kurmaca metinlere kazanım-etkinlik çerçevesinde nasıl yaklaşıldığı ve hangi yöntem ve tekniklere yer verildiğini inceleyen bir araştırma olması bakımından önem taşımaktadır.

1.3. Yöntem

Bu araştırmada, 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe derslerinde kullanılan kurmaca metinlerde çatışma ögesi ve çatışma ögesinin çeşitleri, mahiyeti belirlenmiştir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında kurmaca metinler kullanılıyor mu? Kullanılıyorsa kullanım sıklığı nedir?
2. 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe dersi kazanımlarında anlama ve anlatma beceri alanlarına göre çatışma ögesine yer verilmiş midir?

3. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında kullanılan kurmaca metinlerdeki çatışmanın olay ve kişilere yansımaları nasıl olmuştur?
4. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında kullanılan kurmaca metinlere yönelik etkinliklerde (çalışma kitabındaki etkinlikler) çatışma ögesine yer verilmiş midir? Yer verilmişse ne şekilde yer verilmiştir?
5. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında kullanılan kurmaca metinlerdeki çatışma ögesinin çeşitleri nelerdir?
6. Çatışma odaklı etkinliklerde öne çıkan yöntem ve teknikler nelerdir?

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden belge taramasına (doküman incelemesi) dayalı metin çözümlemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım, Şimşek 2005:187).

Araştırma kapsamında incelenen dokümanlar, MEB yayınları 2013–2014 eğitim öğretim yılında 5, 6 ve 7. sınıflarda okutulan Türkçe ders ve çalışma kitapları ile 2012-2013 eğitim öğretim yılında 8. sınıflarda okutulan Türkçe ders ve çalışma kitabıdır.

1.4. Türkçe Eğitiminde Metin Kullanımı ve Kurmaca Metnin Yeri

Anadili, başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunulan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireylerin toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir (Aksan, 1977: 81'den akt. Küçükavşar 2010).

Kavcar (1998:13), dili bir anlaşma aracı olarak tanımlar ve dilin temel dil becerilerine dayandığını ifade eder. Dilin etkili bir şekilde kullanımının, dört temel dil becerisinin bir bütünlük oluşturacak şekilde geliştirilmesine bağlı olduğunu belirterek anadili dersini bir bilgi aktarımı dersi olarak değil, beceri kazandırma dersi olarak görmek gerektiğini belirtir. Anadili öğretimi bilgi aktarımına dayalı olmamalı, beceri kazandırma yönünde yapılmalıdır.

Sever, Kaya ve Aslan (2006: 28), Türkçe öğretiminin bir beceri kazandırma süreci olduğunu, becerilerin uygulamalarla geliştirildiğine dikkat çeker. Türkçe öğretimi, bilginin yanı sıra beceri kazandırmaya yönelik olduğundan öğrenme-öğretme sürecinde öğrencinin

etkin katılımının sağlanmasına, edindiği bilgileri günlük yaşamına aktarabilmesine ve toplumsal yaşamla ilişkilendirebilmesine olanak tanır. Öğrenciyi yaratıcı düşünmeye yöneltir. Öğrencileri girişken olmaları, kendi bakış açılarını oluşturmaları için destekler ve meraklarını canlı tutar.

Türkçe öğretimi, aynı zamanda kültürün gelişmesini sağlar. Demirel (2006: 7) birey, dilini yakın çevresinden öğrenmekte ve konuştuğu dilin tüm özelliklerini kazanmaktadır. Bu şekilde birey, öğrendiği dili tüm yaşamı boyunca kullanmaktadır. Aile ve yakın çevrede başlayan dili öğrenme süreci gelişigüzel kültürleme yoluyla olmakta; okullarda ise kasıtlı kültürleme yolu izlenmektedir. Okullarda yer alan kasıtlı kültürleme yoluyla dil öğretimi dilin kurallarını ve dilin kullanımını bireylere kazandırmayı, bireylerin anlama ve anlatma becerilerini geliştirmeyi amaçlar

Günümüzde Türkçe öğretimi; sadece dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu ile ilgili dil becerilerinin geliştirilmesi değil, aynı zamanda metinler arası düşünme, anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme gibi zihinsel becerileri de geliştirme olarak anlaşılmaktadır. Böylece Türkçe öğretiminde öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirme ön plana çıkmaktadır. Bunlara ek olarak iletişim kurma, toplumsal iletişime açık olma, bilinçli kararlar verme, öğrenmeyi sürdürme gibi temel becerilere ağırlık verilmektedir. Bu anlayıştan hareketle, öğrencilerin hayat boyu kullanacakları bilgi ve becerileri edinmeleri beklenmektedir. Türkçe öğretiminin amacı, öğrencilere temel olarak anlama ve anlatma becerileri kazandırmaktadır. Bu amaçla ilgili olarak konuşma, dinleme, yazma ve okuma becerileri geliştirilir. Türkçe dersinde yapılan her türlü etkinlik anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesine yöneliktir. Türkçe öğretiminde yer verilen konuların, metinlerin, etkinliklerin, yöntem ve tekniklerin Türkçe ders programına ve programda yer alan kazanımlarla paralellik arz etmesi gerekir. Türkçe derslerinde kullanılan her tür materyal, yapılandırılmak istenen her bir kazanım için bir araçtır ve kazanımların hiyerarşik yapısına uygun olarak en üst seviyeye kadar böylece şekillenir. (Özbay, 2011:82)

Türkçe öğretimi ailede başlar ve yakın çevrede devam eder. Bu nedenle dil doğal ortamda edinilir. Dilin doğal ortamda edinilmesi temel dil becerilerini geliştirmektedir. Dil edinimi sürecinden sonra örgün eğitime katılan her bireyin Türkçeyi kullanma becerilerini

geliştirmek başlıca amaçlardandır. Dil becerileri geliştirilirken Türkçe öğretiminde bazı araç gereçler etkili ve işlevsel olarak kullanılmaktadır. Bunların başında ders kitapları gelmektedir. Ders kitapları, eğitim-öğretimin en temel kaynaklarıdır. Bu yönüyle eğitim-öğretimde kazanımların gerçekleştirilmesinde en büyük görev ders kitaplarına düşmektedir.

Ders kitapları, hem eğitim hem de öğretim amacıyla kullanılan temel kaynaklardır. Öğrencinin yaş ve bilgi seviyesine uygun bilişsel ve duyuşsal becerilerle donatılmış zengin metinlerden oluşan, öğretim programlarının esas aldığı ilkeler doğrultusunda hazırlanan, ihtiva ettiği bilgileri öğretmen aracılığıyla öğrenciye aktaran basılı eğitim ve öğretim materyalleridir. Ders kitabı, özellikle Türkçe derslerinde öğrencilere temel dil becerilerini kazandırmak için önemli bir işleve sahiptir. Bu işlev, kitaplarda yer alan metinlerden kaynaklanmaktadır. Çünkü Türkçe derslerinde bütün dil becerileri (okuma, yazma, konuşma, dinleme ve dil bilgisi) bu metinlerden hareketle hazırlanan etkinlikler yoluyla kazandırılmaya çalışılmaktadır (Çeçen ve Çiftçi, 2007: 39'dan akt. Durukan, 2011:211). Bu etkinlikler yoluyla temel dil becerilerinin gelişimi sağlanmaktadır. Ayrıca ders kitapları öğretmenin anlattıklarını somutlaştırarak, dinlediklerini görme imkânı sağlamaktadır.

Ülkemizde öğretim ortamlarında ders kitaplarının kullanılması oldukça yaygındır. Özellikle Türkçe dersinde öğretmenler dersi etkin kılmak amacıyla öncelikle ders kitaplarına başvurmaktadır. 2005 yılında yenilenmiş olan Türkçe Dersi Öğretim programında derste kullanılacak çok sayıda araç-gereç yer alırken aynı zamanda “Türkçe öğretiminde en belli başlı ve yaygın araç olarak geleneksel ders kitabını tanıyoruz” ifadesi de bulunmaktadır.” (Bağcı, 2013: 12–28). Yapılan araştırmada Türkçe derslerinin ders kitabına bağlı kalarak işlendiği vurgulanmıştır. Bundan dolayı ders kitapları ihtiyaç ve beklentilere göre hazırlanmalıdır.

Ana dili öğretiminde istenen amaçlara ulaşmada da ders kitaplarının önemli bir rolü vardır. Çocuğun dil ve anlam evrenine uygun olmayan kitaplar ana dili sevgisinin ve bilincinin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir (Sever, 2003: 10). Okutulacak ders kitapları, özenle, öğrencilere Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarını ve Türkçe dil becerilerini kazandıracak nitelikte hazırlanmalıdır. Bu özenin gösterilmesiyle çocuğun ana dilini zevkle öğrenmesi sağlanabilir (Özbay, 2012: 67). Ders kitapları, eğitimin vazgeçilmez bir parçası olduğundan ve öğrencilerin dilsel ve zihinsel gelişimlerini

sağlamanın yanı sıra kişiliklerinin de oluşmasında önemli bir rol üstlenir. Anadili öğretiminde okuma, dinleme, konuşma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu becerilerindeki başarı, büyük oranda ders kitaplarının kalitesi ile doğru orantılıdır. Anadili öğretiminde ve değerlerin aktarımında Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler ön plana çıkmaktadır (Şen, 2008:764).

Metin, belirli bir bildirişim ortamında sözlü ya da yazılı olarak üretilmiş sözce ya da sözceler bütünüdür (Günay, 2003:35). Metinde, yazarın ne söylemek istediğini; metinde, metnin ne söylemek istediğine ek olarak metnin ne söylediğini, metnin kendi bağlamsal tutarlılığından, gönderdiği anlamlama dizgelerinden ve alıcının kendi anlamlama dizgelerinden, arzularından, isteklerinden hareketle araştırmak gerekir (Eco, 1991: 23-24'ten akt. Turan ve Demir 2011:1152).

Metin, dille farklı düzeylerde iletişim kurma ve dili somutlaştırma aracıdır (Güneş, 2013:606).

Metin söz konusu olduğunda “tür” denilince edebî türler anlaşılmaktadır. (Özbay ve Çeçen, 2007: 70) göre edebî türler, toplumlarda görülen değişikliklerden kaynaklanan ihtiyaçlardan doğmuştur. İnsanoğlu geliştikçe anlatma, duygu ve düşüncelerini dile getirme ihtiyacından doğan anlatım türleri de gelişmiş ve değişmiştir. Edebî türlerdeki gelişim ve değişim, türlerle ilgili farklı tasniflerin yapılmasını da beraberinde getirmiştir (Kavcar vd.'den akt. Özbay ve Çeçen. 2007: 70).

Metin kelimesi “Bir kitabın içindeki kısımları, başlı başına tek bir konuyu, makaleyi veya birkaç paragraftan oluşan ve bir ana fikre sahip olan yazıları anlatmak için kullanılmaktadır” (Akyol, 2008:211).

Yazınsal yapıtlar biçim, konu ve teknik özellikler bakımından şiir, hikâye, deneme, masal gibi türlere ayrılır. Yazınsal türler Türkçe öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Türler öğrencilere öğretilirken temel dil becerilerinin birbirleriyle olan bağlantıları dikkate alınmalıdır. Metin türleri Türkçe öğretimi için birer araçtır. Bu bakımdan türlerin nitelik ve içerik özelliklerinin dil becerilerinin kazandırılmasında önemli bir yeri vardır. Türler vasıtasıyla bir yandan öğrencinin dil becerileri geliştirilirken sosyal alanlarda da gelişimi sürdürülmekte, öğrenciye birey olma bilinci kazandırılmaktadır (Aytaş, 2006).

Her metin öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermelidir (Solak ve Yaylı, 2009: 444-453).

Ders kitapları aracılığı ile metinler arasında kurulan kesişim öğretmen ve öğrencinin de bağ kurma ve ilişkilendirme becerilerini geliştirecektir. Bu sayede okunan metinler daha anlamlı hale gelebilecektir (Tok ve Tüzel, 2013: 88-96).

Metinler Türkçe öğretiminin temel aracıdır. Türkçe öğretim programında belirtilen ve ulaşılması hedeflenen amaçlar, öğrencilere kazandırılmak istenen davranışlar, değerler, öğretilmek istenen bilgiler ancak metinler aracılığı ile öğrencilere verilir. Bu açılarından bakıldığında ders kitaplarında yer verilen metinlerin önemi açıkça görülmektedir. Ders kitaplarında edebiyatımızın, dilimizin güzel örneği olan anı, masal, tiyatro, deneme, öykü, şiir, fabl, mektup, destan, söyleşi, gezi yazısı, biyografi, roman gibi farklı edebî türlerden metinlere yer vermek gerekir (Yıldırım, 2012:1).

Türkçenin kurallarının sezilerek davranışa ve zamanla alışkanlığa dönüştürülmesinde ders kitaplarıyla aktarılan Türk ve dünya edebiyatının seçkin örnekleri oldukça etkilidir. Bu nedenle ders kitaplarının programın amaçlarına uygun, edebî değeri olan metinleri içermesi gerekmektedir (Özbay, 2006: 170).

Türkçe derslerinde kullanılan materyallerin en başında yer alan ders kitaplarında bulunan metinler öğrencilerin düzeyine uygun olarak hazırlanmalıdır. Öğrencilerin dil gelişimi ve okuduğunu anlama düzeylerine uygun metinlerin hazırlanması öğrencilerin okuduğu metinleri amaçlandığı gibi anlamalarını sağlayacaktır (Sever, 2003: 17).

Anadili öğretimi sürecinde ders kitapları, Türkçe dersinin amaçları ile öğrenme alanları ve sınıflara göre kazanımların gerçekleştirilmesinde büyük bir görev üstlenmektedir. Bu kitaplar yazınsal metinlerle kuruludur. Bu anlamda çocuğun zihin, dil ve sosyal gelişimine uygun metinler ve metin türleri önemlidir. Çocuk yazını ürünleri kurgulanırken, çocuk yazınının belirlenen temel ilkeleri göz önünde tutulmalıdır. Bireyin okuma alışkanlığı edinmesinde çocuk yaşta karşılaştığı metinlerin etkisi büyüktür. Çocuğun bilişsel, duyuşsal, zekâ gelişimini, bireysel farklılıklarını göz önüne alan ve çocukların yaş düzeylerine seslenen eserler kurgulayan yazarlar, çocukta okuma isteği uyandırır (Mert, 2012:73-74). Okulöncesi dönemden başlayarak öğrencilere okuma kültürünü edindirebilmek anadili öğretimi sürecinde öncelikli amaçlardandır. Aytaş (2006)'a göre de Türkçe ders kitaplarında yer verilen metinler Türkçe dersinin amaçlarına ulaşmasında önemli bir yere sahiptir. Bu açıdan düşünüldüğünde metinlerin amaç değil araç olduğu görülür.

Türkçe öğretiminde dil becerilerini geliştirmek için çeşitli metinler kullanılmaktadır. Metinlerin özelliklerini bilmek, yapılarını keşfetmek, öğrenme ve öğretim sürecini etkilemektedir. Metinleri geçmişten günümüze kadar dil öğretim sürecinin temel kaynakları olmaktadır (Güneş, 2013: 249).

Programda yer alan kazanımlar ders kitaplarında yer alacak metinlerin nasıl olması gerektiği konusunda da fikir vermektedir. Türkçe ders kitabında yer alan metinler aracılığıyla öğrencilere toplumun temel değerleri tanıtılır. Bu açıdan eğitim-öğretim sürecinin vazgeçilmez bir parçası olan ders kitaplarının değerlerin sezdirilmesindeki/iletmesindeki önemini göz ardı etmek mümkün değildir. Öğrenciler, ders kitaplarında yer alan ve ana dilinin her türlü imkânından ve söz varlığı zenginliğinden yararlanılarak oluşturulan edebî eserler yoluyla millî ve evrensel değerleri kazanmaktadırlar. Hedeflenen değerlerin öğrencilere kazandırılmasında öncü model olan öğretmenler, ders kitaplarındaki metinlerden büyük ölçüde faydalanmaktadırlar. Çocuklar ders kitaplarındaki metinler aracılığıyla toplumdaki çeşitli sosyal rollerle karşılaşmakta, bu metinlerde yer alan millî ve evrensel değerlerin sezdirilmesi/iletmesi ile iyi ve kötüyü, doğru düşünebilmeyi ve doğru davranmanın nasıl olması gerektiğini görmektedirler (Çelikpazu vd. 2011: 413-424).

Çeçen ve Çiftçi (2003:39), ders kitabı Türkçe derslerinde öğrencilere temel dil becerilerini kazandırmak için önemli bir işleve sahiptir. Bu işlev, kitaplarda yer alan metinlerden kaynaklanmaktadır. Çünkü Türkçe derslerinde bütün dil becerileri bu metinlerden hareketle hazırlanan etkinlikler yoluyla kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2006:56) belirtilen okuma metinlerinin taşınması gereken özelliklerden bazıları şunlardır:

- a) Metinler dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.
- b) Metinler öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyelerine uygun olmalıdır.
- c) Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.
- d) Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.
- e) Metinler öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.

- f) Metinler öğrenciye eleştirel bakış açısı kazandıracak özellikler taşınmalıdır.
- g) Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.
- h) Metinler öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.

Türkçe ders kitaplarına alınan metinlerin, sıradan birer okuma materyali olmanın ötesinde işlevlere sahip olması gerektiği görülmektedir.

Programda belirtilen amaçların gerçekleştirilmesinde asıl belirleyici rol metinlere düşmektedir. Programın genel amaçlarına bakıldığında bilgiye ulaşmada kitle iletişim araçlarından yararlanma amacı dışındaki amaçların gerçekleştirilmesinin doğrudan nitelikli metinlere bağlı olduğu söylenebilir (MEB, 2006:6):

- a) Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmeleri,
- b) Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmaları,
- c) Anlama, sıralama, ilişki kurma, sınıflama, sorgulama, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma, yorumlama ve değerlendirme becerilerini geliştirmeleri,
- d) Okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmaları; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmeleri,
- e) Yapıcı, yaratıcı, akılcı, eleştirel ve doğru düşünme yollarını öğrenmeleri, bunları bir alışkanlık haline getirmeleri,
- f) Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri,
- g) Milli, manevi ve ahlaki değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır.

Türkçe programında yer alan dil becerileri yaşamda kullanılan becerilerdir. Bu nedenle de dil becerilerinden yararlanarak öğrencilere verilmesi amaçlanan bilgilerin günlük yaşama uygun olarak sunulması gerekir. Türkçe öğretimindeki temel dil becerilerin geliştirilmesi sadece Türkçe dersindeki değil; öğrencilerin diğer derslerindeki başarılarını

da etkiler. Bu açıdan bakıldığında Türkçe öğretiminin temel aracı olan metinlerin amaca uygun olarak seçilmesinin önemi daha da artmaktadır (Solak ve Yaylı, 2009: 444-453).

Türkçe öğretimi yapılırken öğrencilerin karşısına farklı türlerdeki metinler seçilerek ders kitaplarına konulmaktadır. Ancak ortaokul ders kitaplarına bakıldığında genel olarak kurmaca metin sınıfında yer alan metinlere yer verilmektedir. Edebî metinlerin diğer metinlere oranla kelime ve çağrışım zenginliği, ifade gücü, farklı bakış açıları katma, edebi zevki kazandırma avantajlarından bahsetmek mümkündür (Tok ve Tüzel, 2013:91)

Metinler sayesinde öğrenciler bir olay ya da düşüncenin düzenli bir şekilde ifadesini gördüğünü belirtmektedir. Birçok farklı yazarın birbirinden farklı konularda oluşturduğu metinsel örgüyü okuyarak ya da dinleyerek anlamaya çalıştıklarını ve öğrencilerin bir yandan karşılıklarına getirilen metinleri okuyarak ya da dinleyerek anlamlandırma sürecine girerken diğer yandan kendilerinde yer alan metinleri kullanarak konuşma ya da yazma becerileri aracılığı ile metin üretiminin içine girdiklerini ifade etmektedir (Güneş, 2013:259).

Dilin kullanım alanlarına bakıldığında genel anlamda iki tür metin sınıflandırması ile karşılaşmaktadır: Bunlardan biri kurmaca metinlerdir, diğeri ise kurmaca olmayan metinler. Kurmaca (itibari) metinler yapısındaki ve söyleşindeki öykülemeye dayalı özelliklerden dolayı okunup kavranmasında, sanatçı ile okuyucunun kendine göre kuralları olan, bir iletişim durumuna girilmesi gereken metinlerdir (Erkul, 2004: 82).

Öykü, roman, masal, destan, efsane, fabl, tiyatro gibi kurmaca metinlerin birer yazınsal metin olduğunu da vurgulamak gerekir. Yazınsal metnin işlevi; okutmak, duygulandırmak, düşündürmek ve sonuç olarak yazma ediminin gerçekleşmesini sağlamaktır. Bu yönleri ile alımlayıcı pozisyonundaki öğrencilerin her yönden yaşam tecrübesi kazanmalarını sağlar. Burada ana dili öğretimine düşen görev ise metnin işleyişini alımlayıcı pozisyonundaki öğrencilere kavratmaktır. Metnin işleyiş biçimini gören bir okuyucu yazınsal metindeki anlamı görebilecek, yazınsal metinden zevk alabilecek ve yazıya, okumaya yönelebilecektir (Uçan, 2006:43'ten akt. Sinan ve Demir 2011:1152).

Türkçe derslerinde okutulacak metinlerin öğrencilerin eleştirel okuma becerilerini geliştirici nitelikte olması gerektiğidir. Örneğin öğrencilerin fabl ve hikâye gibi kurmaca (yazınsal) metinleri okurken onları diğer metinlere göre daha çok eleştirel bir bakış açısıyla

değerlendirmesi düşünülebilir (Karasakaloğlu ve Bulut, 2012:98). Bu metinler dolaylı anlatımlıdır. Yorum okuyucuya bırakılır.

Kurmaca metinlerde gerçekliğin soyut olarak ifade edilen özünün ele alındığını, bu özellikleri somut biçimde ortaya koymak amacıyla da bir olay örgüsünün düzenlendiğini veya bir yapı kurulduğunu ifade etmekte ve düzenlenen bu olay örgüsünün belirli kişiye, mekâna ait olmadığı için yeniden yorumlanma ve farklı bağlamlarda yeni anlamlar kazanma özelliğini de yapısında taşıdığını vurgulamaktadır (Aktaş,2008).

Öğrencilere sunulan okuma materyalleri öğrenme meraklarını canlandırıcı ve hayal dünyalarını destekleyici nitelikte olması gerekmekte ve bu amaçla yazınsal metinlerle ders işlemek önemli görülmektedir. Öte yandan kurmaca metnin ve yazınsal metnin eş anlamlı olarak kullanıldığı belirtilmekte ve bu tür metinleri okuyan kişinin eserde yer alan gereçleri, düşünme becerilerini kullanarak tanımaya, sorgulamaya, nasıl bir araya getirildiklerini eserde var olan kurgusal dünyayla kendi gerçekliği arasında ilişkiler kurarak anlamaya çalıştığı ifade edilmektedir (Tomasek 2009'dan akt. Karasakaloğlu ve Bulut 2012:104).

Türkçe derslerinde kullanılan metin türlerinin öğrenci seviyesine uygun olması kadar öğrencilerin söz varlığını zenginleştirmesi ve duyuşsal ve düşünsel gelişimlerine katkıda bulunması da önem taşımaktadır. Örneğin; çocuklara yönelik yazılan şiirler, onların anlayabileceği gibi olmalıdır. Çocuklar anlayamadıkları şiirleri okumak istemezler. Düşünceler, duygular bütünlük içinde ve çocuğun anlayabileceği gibi olmalıdır. Onlar için yazılan şiirler yaşlarına, seviyelerine, sözcük dağarcıklarına uygun olmalıdır. Sade, açık, anlaşılır bir dilin kullanılması gerekir. Çocuk okuduğu şiirlerde ana dilinin inceliklerini, güzelliklerini görebilmelidir. Çocukların yaş, ilgi, ihtiyaç ve gelişim özelliklerine uygun olarak yazılmış olmalarıdır. Tüm bu özellikler dikkate alındığında çocuklar için yazılacak şiirlerin onların dünyalarını yansıtmaları, ihtiyaçlarını gerek ruhsal, gerek düşünsel olarak karşılamaları, kısacası onların dünyasına hitap etmesi gerektiği sonucuna varılabilir. Çocuğun sosyal gelişimine de katkı sağlar. Türkçe dersinin en önemli aracı metinlerdir. Türkçe ders kitaplarında yer verilen metin türlerinden biri olan şiirden gerek dil becerisinin gelişiminde, gerek duyguların öğretiminde, gerekse değer aktarımında yararlanılabilir (Yıldırım, 2012:18-19). Şiir için belirtilen tüm bu yönler tabii ki bütün kurmaca metinler için de geçerlidir.

Türkçe eğitiminde kurmaca metin seçilirken bilişsel, duyuşsal ve devinişsel özellikler göz önüne alınır. Temel dil becerilerinin gelişmesi açısından kurmaca metinler büyük önem taşımaktadır. Türkçe eğitiminin amaçlarına ulaşmasında kurmaca metin önemli araçtır. Çocukların gelişimi açısından önemli bir yere sahip olan kurmaca metinler dilsel, bilişsel, sosyal gelişimi sağlamaktadır. Metinler aracılığıyla bireyler var olan bilgiyle yeni bilgiyi kendi yaşamlarına uyarlayarak bilgiyi pekiştirirler.

Türkçe kitaplarında öğrenciler birçok temayla karşılaşır. Bu temalar çocuklara dil becerilerini kazandırmada bir araçtır. Birçok yazınsal türün içinde hikâye diğer türlere nazaran ana dilini kazandırmada daha etkilidir (Kurudayıoğlu, Baş ve Aytan ,2013:24).

Kurmaca metinler, çocuğun bilişsel, duyuşsal gelişimine ve temel dil becerilerine katkıda bulunur. Çocuğun ilgi ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılar. Eleştirel düşünme, problem çözme ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirir.

1.5. Kurmaca Metin

Kurgu, kurgulama ya da kurmaca, gerçek dünyadan alınan malzemenin yazarın hayal dünyasında sanatsal bir biçime dönüşmesi, gerçekliğin hayal gücüyle sanal, itibarî, saymaca bir dünyaya dönüştürülmesidir. Gerçeklik, insan zihninden bağımsız olarak dış dünyada var olan olay, olgu, durum ve varlıktır. Kurmaca ise, sanatçı muhayyilesinin bu gerçekliklerden işine yaradığına inandığı bazı unsurları alarak soyut düzeyde güzel, estetik, kendi içinde uyumlu, zihinsel nitelikli bir dünya inşa etmesidir (Çetin, 2004: 187'den akt. Demir, 2008).

Kurmaca, yazarın belli bir konu etrafında bir araya getirdiği olaylar bütünüdür. Diğer bir deyişle, anlatının öyküsüdür. Bir anlatıyı düzenlemek için, yazar öncelikle kurmacayı meydana getirir. Kurmaca, anlatıda başlangıç durumundan bitiş durumuna doğru birbirini izleyen olayların tümüdür (Kıran, 2000). Kıran (2000)'a göre, bir kurmaca anlatı, metin üzerinde sözcüklerle yaratılan bir dünyada yer alır. Bu anlatının tutarlılığı ve inanılabilirliği ancak göndergelerle sağlanabilir.

Kurmaca yapı, dış dünyanın bir düşünce sistemi etrafında sanatkâr tarafından yorumlanması neticesinde vücut bulur (Aktaş, 2008: 15).

‘Kurmaca metin’ kavramı için ‘yazınsal metin’ kavramı da kullanılmaktadır. Kurmaca metin, bir anlatıcının bakış açısı ve anlatımıyla verilmekte ve dış dünyadan bağımsız bir dünya sunmaktadır. Aynı zamanda, okura kendi hayal gücüyle doldurabileceği boşluklar bırakarak farklı bakış açıları getirir.

Kurmaca metin, çocuğa ve onun dünyasına yönelmede etkili bir araçtır. Kurmaca metin zihnin insana özgü niteliklerini açığa çıkarır ve çocuğu yeni gelişme düzeylerine eriştirir. Öğrencinin bir metni anlamlandırabilmesi için, metinle kendi bilgi ve yaşantıları arasında bağlantı kurması gerekir. Buradan hareketle, bireyin önceki yaşantıları ile şimdiki yaşantıları arasında köprü kurarak, bilgiyi oluşturması temeline dayanan yapılandırmacı yaklaşımın öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerini geliştirmeye ve onların iyi birer okur olabilmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Küçükavşar, 2010:130).

‘Kurmaca metin kavramı’ yapısındaki özelliklerden dolayı, alımlanmasında, gönderici ile alıcının, kendine özgü kuralları olan bir iletişim konumuna girmesini gerektiren" metinleri ifade eder. Kurmaca metinlerin doğrulanmak için gerçeklere gereksinimleri yoktur. Kurmaca metinlerde, metnin kendi içinde yaşamın gerçekleriyle birebir ilişki içinde bulunması (öz-göndergelilik) söz konusudur. Kurmaca metinler ilk çağların bugün için gerçeklik/kurmacalık derecesini bilmediğimiz mitolojik efsanelerinden destanlara, masallardan fabllara, dram, komedi ve trajediden şiire, romanslardan modern hikâye ve romana kadar yine çok büyük bir çeşitlilik gösteren ve edebî yönleri üst düzeyde bulunan metinlerdir. Kurmaca metinler, bizim bildiğimiz, duyduğumuz, gördüğümüz insanların, mekânların, olayların, duyguların, zamanların benzerlerini sunarlar bize, ancak dış dünya gerçekliği ile kurmaca dünya içinde verilmeye çalışılan gerçeklik, temelde birbirlerinden bir hayli uzak iki kutbu temsil ederler. Bir yanda dış dünya göndergelerinin nesneliliği, yaşanmışlığı, bilinirliği, öte yandan kurmaca dünyasının yaratıcılığı, soyutluğu, çok anlamlılığı. Kurmaca anlatı, gerçeklik izlenimi yaratarak düşsel bir olayı, kişilerini, zamanını, uzamını «gerçeğe benzetmeye» yönelir; bir yandan kurmaca özelliğini ortaya koyar, öte yandan gerçekliği gerçeğe en yakın biçimiyle ifade edebileceğini vurgular. Ancak nasıl ki bireyler dış dünyadaki olayları, gerçekleri farklı farklı yorumluyor, seziyor ve algılıyorlarsa, kurmaca gerçeklikleri de kültürel birikimlerine, ideolojik veya dinî anlayışlarına, kişisel ilgi, dikkat ve meraklarına göre farklı farklı algılar, sezer ve

yorumlarlar (Çıkla, 2002:112-113-116). Böylece kişi kurmaca metne farklı anlamlar yükleyebilmektedir. Farklı anlamlar ise farklı yaşantılardan kaynaklanmaktadır.

Kurmaca türün amacı, gerçek dünyayı anlatmak değil, onu yeniden yorumlamak ve okuyucuda farklı bir gerçeklik izlenimi yaratmaktır. Bu yaratım süreci içerisinde, hayatın bütünü değil, bir kısmı esas alınır. Yaşanılan dünyanın bütün kanunları eserde yer almaz; çünkü sanatçı ikinci bir gerçeklik yaratma amacındadır. Bu ikinci gerçeklik, gerçek dünyanın unsurlarını taşıyacak derecede yaşama uygun olabilir ya da yaşamın bütün nesnellliğini aşarak okuyucuyu yepyeni bir âlemin içerisinde dolaştırabilir. Bu durumda karşımıza itibarî âlem yaratma tarzları çıkar (Toyman, 2006:14).

Kurmaca dünyanın doğruları ve yanlışları bulunmaz; sadece iç tutarlılığı bulunur. Tutarlılık ise öncelikle olay örgüsünü meydana getiren metin halkalarında, ardından bu halkaları oluşturan zaman-mekân-şahıs üçgeninde, anlatıcının ve bakış açısının birlikteliğinde aranır (Aktaş, 2008:20).

Kurguda bütünlüğün sağlanması, ana sistemin oluşturulması için önem arz eden bu öğeler birbirleriyle orantılı parçalardan oluşmalıdır. Kurmaca gerçekliği oluştururken dış dünyayı zemin olarak kullansa da, okuyucu, eseri gerçek dünyayı görmek ve algılamak için okumaz. Kurgunun farklı çağrışımlara açık olması durumu okuyucu merkezlidir. Kurmaca metnin gerçekliği okuyucuyu çok anlamlılığa ulaştırabildiği oranda başarıyı kazanacaktır. Kurmaca anlatı, nesnel ve öznel arasında gidiş-gelişlere sahip olan yeni bütünü temsil eder. Nesnel ve öznelin eserdeki birlikteliği de yaşam biçimleri, hayatı yorumlayış şekilleri, düşünce ve duyguları birbirinden çok ayrı olan okuyucular için farklı yorumlar oluşturur. Kurgulardaki düşlerin çoğunun zemini gerçek hayatta olsa bile, dünya gerçekliğine uzaklıkları, fizikî mantığa aykırılıkları eserin itibarîlik derecesini etkiler. Kurmaca metinler, yaşanan gerçekliğe alternatif yeni yaşamlar bulma amacıyla oluşturulur (Toyman, 2006:18-19-22).

Kurmaca metinler, çoklu bakış açısını geliştirir ve yazıldığı dönemden özellikler taşır. Yoruma açık metinler olduğundan çok anlamlılık özelliği taşırlar.

Kurmaca yapılar dış dünyadaki var olanlarla birebir ilişki içinde değildir. Bu tür yapılar dilsel olarak var olurlar. Kurmaca yapıların doğrulanmaya gereksinimi olmayan

anlatımlarda, gerçek dünyadaki nesnelere kullanırken; dış dünyadaki yalın bir aracı ortam olarak alır, onları anlatı için bir malzeme olarak kullanır (Günay, 2003:208).

Kurmaca metinlerde yazarın asıl amacı, kendi kurduğu bir dünyanın içine çekerek okuru dar yaşam alanının dışına çıkarmak ve başkalarının yaşamına ortak etmek, eğlendirmek, dolayısıyla da onun yaşantılarını zenginleştirip renklendirmektir. Kurmaca metinlerin öğretici-eğitici işlevi doğrudan değil, dolaylıdır. Bu metinler daha çok, estetik zevk vermek, heyecan uyandırmak amacıyla yazılır. En gerçekçi kurmaca yapıtlarda bile hiçbir okur gerçeğin kendisini bulamaz. Çünkü yazar, ele aldığı gerçekliği yaratıcılığını, düş gücünü, özlemlerini, sanat zevkini, hayata bakış açısını vb. işin içine katarak yeniden yaratır. Gerçekliği kurgular, eklemeler ve çıkarmalar yaparak ona dilediği biçimi verir. Yani kurmaca bir metindeki kişi, zaman, mekân, olay öğeleri farklı bir yazar tarafından değiştirilip farklı şekilde yeniden kurgulanabilir. Bu yüzden de aynı gerçek olay ve kişilere dayalı hiçbir kurmaca yapıt diğerine benzemez. Kurmaca metinler günlük hayatın ve bilimin gerçekleriyle doğrulanmak zorunda olmadıklarından yüzyıllar boyunca tazelik, gerçeklik, evrensellik ve güncelliklerinden bir şey kaybetmezler. Kurmaca metinlerde nesnellikten söz edilemez. Kurmaca metinlerde yazar neyi anlattığından çok nasıl anlattığına önem verir; yani üslup yaratma kaygısıyla hareket eder, içerikten çok biçimi önemser. Dili kendisine özgü bir şekilde kullanır. Kendisini sözcüklerin mevcut anlamlarıyla sınırlamaz. Onlara belli bağlamlar içinde yeni anlamlar yükler. Mecaza dayalı sanatlardan yararlanabilir. Bu yüzden de kurmaca metinlerde dil göndergesel işlevinden çok coşku ve heyecan uyandırma işleviyle kullanılır. Kurmaca metinler yoruma açık nitelikler taşır. Bu yüzden de kurmaca metinlerden herkesin aynı anlamları çıkarması, aynı sonuçlara varması, anlatılanları zihninde aynı biçimlerde tasarlaması beklenemez. Kurmaca metinlerde açıklayıcı, tartışmacı anlatım pek görülmez. Kurmaca metinler genel olarak öyküleyici ve betimleyici anlatımla yazılır. Kurmaca metinlerde tanımlama, örnekleme, tanık gösterme, sayısal ve bilimsel verilerden yararlanma gibi düşünceyi geliştirme yolları kullanılmaz.¹

¹ <http://cevaplar.mynet.com/sorular-cevaplar/destan-halk-hik%C3%A2yesi-masal-fabl-oyku-roman-tiyatro-gibi-turleri-kapsarbu-turlerde-anlatılanların-bir-kisminin-hicbir-gerçeklik-temeli-yoktur/5568424> (Erişim Tarihi:19.07.2014)

Uçan (2003:172)'a göre yazınsal metinlerde amaç, bilimsel bir nesnelığe ulaşmak değildir. Yazınsal metnin peşinde olduğu nesne “güzellik”tir. Başka bir deyişle edebiyatta amaç, insanî olan bir güzelliği dil ile ifade etmektir. Yazınsal metnin temel özelliği çok anlamlılıktır. Yazınsal metinler sadece sözcük bilgisinin, dil bilgisi ediniminin aracı olmamalıdır. Yazınsal metnin asıl amacı okuyucuya estetik bir duyarlık kazandırmaktır. Yazınsal metin, aynı zamanda bir düşünce, bir duyuş, bir duyarlık kazanmanın aracıdır. Yazınsal metin, aynı zamanda, kültürel bir birikimin de yansımasıdır. Yazınsal metnin anlaşılmasından sonra bazı toplumsal, düşünsel olayların ve olguların yorumu yapılabilir. Yazınsal metin, dil öğretiminin bir mutfak malzemesi değildir; okuyucu/öğrencinin, okuduğu yazınsal metinde kendisini, başkalarını, yaşadığı toplumu gözlediği bir uzamdır. Dikkatli bir okuyucu yazınsal metinde toplumsal olguları, kişisel duyarlıkları gözleyebilir. Bilinçli bir okuyucu ya da öğretmen “yazınsal metinden, bazı toplumsal olguları ele almak için bir belge oluşturulabilir” (Albert-Souchon, 2008:8’den akt. Uçan, 2003:174). Yazınsal metin sonuçta bir kurgudur, yaşamdaki gerçekleri bire bir durumda vermez. Yazar, yaşamdaki bir gerçekliği değiştirir, dönüştürür, metnine kurgusal, estetik bir biçim verir ve okuyucuya sunar. Metni üreten kişi, metnin dışındadır; metinde bir anlatıcı vardır ve o konuşur.

Bu bağlamda kurmaca metinler yapı, içerik, dil ve anlatım özellikleri bakımından çeşitlilik gösterdiğinden Türkçe derslerinde kurmaca metin kullanımı noktasında öğrencinin hazır bulunuşluk seviyesinin dikkate alınması bir zorunluluktur.

Öğrencinin gelişim özellikleri, ilgi ve ihtiyaçları, olayları algılama şekli belirlenmeli; öğrencinin ilgileri, heyecanları, öğrenme merakları Türkçe öğretiminde tüm faaliyetlerin düzenlenmesinde göz önünde bulundurulmalıdır (Özbay, 2011).

Bir metinle ilk olarak karşılaşan okur/öğrenci, metnin iletisini ancak sağlıklı bir diyalog ile açımlayıp çözümleyebilir. Bunun için okurun tarihsel, kültürel, psikolojik gibi dış bileşenlerden oluşan bir birikiminin olması gereklidir. Özgün kültürel ortam koşullarından oluşan iç bileşenleri de aynı akış içinde bu diyaloga katkı sağlarlar. Zaten yazınsal metinlerin kurulumu gereği yapısal örüntüsü çok katmanlı, çok sesli ve çok anlamlı olduğundan, böyle bir donanımın okur adına var olması büyük bir gereksinimdir. Aksi halde metin halkasında yer alan bağlamsal ilişkileriyle, çözümlemeye dönük ortak bir iletişim kodu oluşturmak okur için çok zor olacaktır. Bu durum ise, yazınsal metinlerin

oluşturduğu imgesel örgüde birçok belirsizliklerin, anlam kaymalarının ve kapalı alanların doğmasına yol açacaktır. Oysa yazınsal metinler, sade görünüşleri yanında, özgün dilsel kullanımlarıyla ve yarattıkları zihinsel çağrışımlarıyla yeni doğurgulara ve yaratılara açık ürünlerdir. Her yazınsal yaratı estetik, ritmik ve sarsıcı etkisiyle güzelduyum ve haz vermesi yanında yeni algılama, anlama ve açıklama olanaklarıyla da okurda derin etkiler yaratır. Bu noktada metnin anlamı ile okurun üretimine ve devingen tutumuna bırakılmış yeni anlam oluşturucu bileşenler uzantısı karşılıklı olarak bir etkileşim ortamı oluştururlar. Metnin çok boyutlu anlamları arasında, örtüşen alanların bulunması etkili bir iletişim sürecini dayatır. Bu iletişim sürecinin sağlıklı yürütülebilmesi için, iki uçlu iletişim öğelerinin her biri için yaş etmeni, ait olunan sınıf, kültürel konum, ortam koşulları, yaşamsal-güncel edinimler, sezgisel-düşünsel donanım ve eğitim düzeyi gibi özellikler önemli rol oynar. Çok anlamlı, imgelerle örülü, anlamsal boyutluluğu oluşturucu öğelerle derinlik kazanmış yazınsal metinlerle iletişime giren okur, bir takım engellemelerle karşılaşır. (kültürel, tarihsel, dilsel, söylemsel...vb.) Bunlar, dilin kendine özgü dizgesinden ve yazınsallık değeri taşıyan özelliklerin kullanım biçimlerinden kaynaklanır. Metnin anlamsal açıklanmasının gerçekleşmemesi gibi durumlarda, tek taraflı bir söyleşiden söz edilir. Monolog tarzında gelişen bu tür bir süreç, alımlamamanın gerçekleşmemesine yol açacağı için, tek yönlü olarak kalmak durumundadır. Okurun, iletişimine katılmadığı yazınsal bir tür, tek yönlü bir bilgi aktarımı biçiminde tek sesli bir eylem olarak kalır. Bu haliyle yazınsal ürün, yutulmaya hazır bilgileri aktarma aracından öteye gidemez. Oysa yazınsal ürünler, bilgi aktarmalarının, estetik duygular uyandırma ve eğlendirmenin de dışında, düşündürme, merak duygusu uyandırma, analitik bakabilme, sorgulama gibi işlevsel becerileri de edindirirler (Bülbül, 2007:95).

1.6. Çatışma

Kurmaca metinlere ve kurmaca metin kişilerine dair öncelikle söylenmesi gereken hususiyet “(kurmaca metnin) sıkı örülmüş bir ilişkiler toplamı olduğu” (Belge 1998: 23), dolayısıyla da “(kurmaca metin) kişilerinin bir ilişkiler şebekesi/ilişkiler ağı içerisinde var oldukları” (Bourneur ve Quillet, 1989: 141-142; Narlı, 2004: 474) ve “(kurmaca metinlerin) insanı maddi yaşamın somut ilişkiler bütünü içerisinde temellendirmesi” (Yavuz 1977: 8-9) gerektiğidir. Dolayısıyla bir kurmaca kişinin şahsiyeti, diğer özne ve nesnelere olan ilişkileri içinde aydınlığa kavuşur (Harvey, 1988: 179).

Bu ilişkiler ağı içerisinde kurmaca metinlerin yapı unsurları vardır ve bu yapı unsurları bir araya gelerek ilişkiler ağını oluşturur. Bu yapı ögeleri; olay örgüsü, kişiler (şahıs kadrosu), zaman, mekân, bakış açısı ve anlatıcıdır. Kurmaca metinler bu unsurlar olmadan düşünülemez ve bu unsurlar birbirine doğrudan bağlıdır.

Romanın kurgusu/kurmaca yapısı içerisinde yer alan “olay örgüsü, kişiler, zaman, mekân” gibi unsurlar, karşılıklı ilişkiler çerçevesinde bir örüntü meydana getirirler; bir plan çerçevesinde bir araya getirilirler. Özellikle yapının en temel ögesi durumundaki olay örgüsünün şekillenmesi, organizasyonu; olayların kimler arasında gerçekleşeceği, ne zaman ve nerede ortaya çıkacağı; olaylar arasındaki neden-sonuç, etki-tepki bağları, olayları meydana getiren çatışmaların (örnek kişiler arası çatışmalar) içeriği, çatışmaların/düğümünlerin çözülmesi vb. unsurların düzenlenmesi plot kavramı ile açıklanabilir. Kısacası plot, romanın kurmaca yapısıdır (Demir, 2008: 370).

Çetişli (2004:60), kurmaca metinlerde en temel ve vazgeçilmez unsurların başında olay örgüsünün geldiğine dikkat çeker. Olay örgüsü belli bir konu çevresinde var olan birden fazla olayın, sebep-sonuç ilkesine bağlı bir biçimde oluşturdukları organik bütündür. Olay örgüsü yokluğu durumunda hikâye ve romandan bahsedilemez. Zira tahkiyeden konuya, şahıs kadrosundan mekâna, zamandan anlatıcıya kadarki bütün diğer unsurlar, olay örgüsü ekseninde var olup değer ve anlam kazanırlar. Bir başka ifadeyle, eserdeki her şey onun etrafında teşekkül eder. Olay örgüsünün temelinde insan hayatının özü olan olay vardır. Ancak tek bir olay, kendi başına fazla bir değer taşımaz. Zaten bizim çoğu zaman bir bütün olarak algıladığımız olay, kendi içinde birden çok küçük olayın peş peşe gerçekleşmesi ve birbirine zincirleme bağlanmasından oluşmuştur. Nasıl halkaları birbirine bağlayarak istediğimiz uzunlukta bir zincir oluşturabiliyorsak, olaylar da sebep-sonuç ilkesi içinde birbirine bağlanarak olay örgüsünü oluştururlar. Her bir olay halkası, kendinden öncekinin sonucu kendisinden sonrakinin de nedenidir. Olay örgüsü, birbiriyle hiç ilgisi olmayan rastgele veya peş peşe sıralanması değil, birden fazla olayın sebep-sonuç bağlantısı içinde organik bir bütün oluşturmasıdır.

Olay örgüsü/vak’a kurmaca metnin vazgeçilmez ögesidir. Olay örgüsü/vak’a, hayata ait bir parçadır ve hayatta rastladığımız, yaşadığımız, yaşayabileceğimiz bir şeydir. Olay örgüsü, anlatının özel olarak, özenle belirli bir amaca göre biçimlendirilmesidir. Bir metnin kendi içindeki gelişimini, kişilerin konumunu, mekânın nitelik ve işlevini, zamanın mahiyetini, nihayet güçlü ve güzel bir kurguda varlığını gizliden gizliye hissettiren ritmi,

bu ritmi hazırlayan nedenleri belirleyip açıklamak için olay örgüsüne bakmak gerekir. Çünkü olay örgüsü, yazarın, eserini hangi beklentiyle ne yönde ve nasıl biçimlendirdiğini gösteren nihai bir sistemdir (Tekin, 2006:60-65).

Anlatma esasına bağlı metinler, her şeyden önce kurmaca bir olay örgüsüne/vak'aya ihtiyaç gösterir. Anlatma esasına bağlı metinlerde olay örgüsü asıl unsur durumundadır (Aktaş, 2008: 47).

Olay örgüsünün özellikleri şöyle verilmiştir:

- Olay örgüsü yalın ve özlü olmalı.
- Karmaşık olduğu durumlarda bile tüm parçaları, canlı bir varlığın parçaları gibi birbirine bağlanmalı, içinde ölü hiçbir şey kalmamalı.
- İçinde gizem olsa bile okuyucuyu yanıltmaktan kaçınmalıdır²

Kurmaca metinlerde olay örgüsünü çatışmalar, zıtlıklar, mücadeleler vs. doğurmaktadır.

Akyol (2014:166), hikâyelerde konuların sıralanışı önemlidir. “Problem” hikâyenin başlangıcında ortaya konulan çatışmadır. “Engeller” karakterlerin çözmeye çalıştığı problemin çözümünü zorlaştırıcı unsurlardır. Özellikle gelişme bölümünde yer alırlar.

Kurmaca metinlerde olay örgüsü, çatışma olmadan düşünülemez. Olay örgüsünü yaratan, şekillendiren, olayların akışına yön veren, kişilerin eylemlerini belirleyen temel öge ‘çatışma’dır.

Çatışma; ana karakterin hikâyedeki diğer karakterlerle veya doğal engellerle mücadelesi şeklinde ortaya çıkabilir. Okuyucu hikâye boyunca problemin çözüme kavuşup kavuşmayacağını ve çözüme kavuşacaksa bunun nasıl gerçekleşeceğini merak eder (Kırkkılıç, 2007: 257).

Çatışma; kişinin, diğer bir kişiyle, kendisiyle, doğa ve toplumsal çevresiyle ya da değer yargılarına karşı savaşıma girmeleri olarak verilir. Yalnızca salt fiziksel devinimler değil, engeller, geciktirmeler, tartışmalar da çatışma kapsamındadır. Çatışmada, kişiler karşıt güçleri, karşıt değerleri simgeler. Kişilerin istemi, olayların gelişimine yön verir.

² <http://www.derindusunce.org/2010/11/29/romanda-olay-olay-orgusu/> (Erişim Tarihi: 15.08.2014)

Tüm çatışmalar olay ve durum bağlamı içinde düşünülür. Çatışma, öykü akışını başlatır (Akyürek, 2008: 122-123).

Kurmaca metinlerde çatışma, olay örgüsünü meydana getiren, dramatik yapıyı şekillendiren, karakterlerin eylemlerini belirleyen, metnin izleğini (temasını) inşa eden, metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini tayin eden temel öğelerdendir. Türkçe derslerinde kurmaca metinlere ‘çatışma’ odaklı yaklaşmak, metni anlamlandırma ve çözümleme bağlamında büyük bir işlevi yerine getirir. Ayrıca çatışma, romanda gerilimi oluşturan, romana sürükleyicilik katan, olay akışını şekillendiren öğedir. Romanda karşı karşıya gelen kişiler, düşünceler, anlayışlar, değerler, olaylar, duygular karşıt öğeler olarak çatışmayı ortaya çıkarır. Olay örgüsü incelemelerinde “çatışma” ögesinin belirlenmesi, “çatışma”nın ne tür bir özellik taşıdığına anlamlandırılması, çatışmanın nedenlerinin ve sonuçlarının, olay örgüsü içerisindeki işlevinin ortaya konulması gerekir. Kurmaca metinlerin yapısındaki çatışma, olay örgüsünü şekillendirirken kişi(ler) nezdinde bir problem durumu yaratır. Kişiler var olan problem durumunu ortadan kaldırmak adına eyleme geçerler ve çözüm için çeşitli dışsal ve içsel engelleri aşma çabası içine girerler. Engellerin aşıldığı nokta da ise çatışma sonuçlanır, problem çözüme ulaşır (Demir, 2013:390-392).

Çatışma, kişilerinin eylemlerinin çıkış noktasıdır, oyun kişilerinin eylemleri çatışma nedeniyle önemlidir. Kişiler, arzu ettikleri bir şeyler uğruna ya da istemedikleri bir şeye karşı eylemler veya eylemezler. Eylemsizlik dahi çatışmadan beslenen bir var oluştur (Çeber, 2010: 148).

Çatışma, okuyucuyu metne bağladığı gibi ona etkileycilik ve inandırıcılık da katan bir unsurdur. Kişiler, eylemi gerçekleştirdikleri gibi metne anlam da verirler. Çatışma sayesinde metinde en olmadık şeylere bile inanabiliriz. Eylemi kişiler gerçekleştirir, kişilerin mücadele ettikleri, arzuladıkları, ele geçirmeye çalıştıkları şeyler vardır; buldukları durumu devam ettirmeye çalışırlar, bir sırrı saklamaya çalışırlar ya da suçluyu bulmaya, yaşamlarını sürdürmeye çabalarlar. Bütün bunları yaratan, çatışma ögesidir. Kişilerin eylemlerinin nedenlerini çatışma sayesinde okuyabilir, adım adım eylemlerini gözlemleyebiliriz. Çatışma, metnin kişilerini eyleme yönlendirir. Çatışmanın sağlamlığı kurmaca metindeki başka öğeler ile kurduğu ilişkiye de bağlıdır. Bir metnin varlık düzeni olay dizisinin akışıdır. Olay dizisi serimle ya da serim atlanarak doğrudan çatışmayla

başlayabilir. Kurmaca metnin çatışması kişilerin yönelimleri ile ortaklık oluşturur. Kişilerin özellikleri ve eylemleri, çatışmaya varlık kazandırır. Genellikle çatışma ana karakterlerin inançları, değerleri, tutumları vb.lerinde gözlenen farklılıklardan doğar. Öyle ki, çatışmanın varlığı, bir istemi olan ve bu istemde kararlı olan metnin kişileriyle paraleldir (Çeber, 2010:150-152).

Çatışma, tema üzerinde atlanamayacak bir yere sahiptir. Çatışma, metnin sözünü güçlü şekilde etkiler, ona doğrultu verir. Temanın dramatik tasarımı beslemesinden anladığımız şey, temanın karşıtlıklar taşıyor olmasıdır. Çatışma irili ufaklı, yoğun ya da daha az yoğun çatışmalar ile gelişir. Çatışmalar birbirini doğurur, sürekliliği sağlar ve bakış açıları sunar. En büyük dramada çatışmalar genellikle pek çok derece oluşur ve her bir çatışma bir diğerine ayna tutar. (Kernan, 1969'dan akt. Çeber, 2010: 150). Bireyin çevresiyle girdiği çatışmalar her zaman için karşı eylem olarak kendini göstermemekte, modern dramaya geçişle birlikte engel ya da soruna karşılık metnin kişisinin eylemsizliği çatışmayı belirlemektedir. Çatışmanın gerilime doğru yükselen ivmesi yerini sürekli bir gerilime ya da gelişe güzel, doğrusal olmayan bir çatışmaya bırakır. Çatışma dramatik yapının kurucusu, bütün içinde ilişkilerin doğrultu ve devamlılığı olarak görünebilir. Bir oyun içinde çatışma birçok noktada kendini var eder, çeşitli biçim ve içerik noktalarında gelişir. Kurmaca metnin yaşadığı gelişim ve değişimler çatışmanın da gelişim ve değişimi demektir (Çeber, 2010: 156-159).

Çatışma, insan ilişkilerinde bireylerin karşılıklı olarak birbirlerinin ihtiyaçlarına müdahale etmesi durumunda ya da değerleri uyuşmadığı zaman ortaya çıkan uyuşmazlık, zıtlık, kavga ve sürtüşme olarak da tanımlanmıştır (Bilgin, 2008'den akt. Demir, 2009:27).

Öykünün ana amacının bilinmesinde, çatışmanın kesin olarak tanımlanması önemli. Çünkü öyküdeki gerçek çatışmanın belirlenmesi kolay değil. Öykünün ortaya çıkarılmasında yüzeysel olmamanın gerekliliğini ortaya koyar bu. Öncelikle sorulması gereken soru şu: "Öyküdeki ana sorun nedir?" Yanıt, öykünün, dönüşüm/doruk noktasını bulmak. "Doruğa çıkartılan, dönüşüme uğrayan ne?" Sorunun yanıtı çatışmaya yön verir: Kimi çatışmalar öyküye özel, kimileri ise kolayca çözülmeyecek denli karmaşık olan tutuculuk, toplumsal eşitsizlik ya da adaletsizlik gibi araştırmaya bağlı kültürel ve toplumsaldır. Çatışma, öykü akışını başlatır (Akyürek, 2008: 124).

Kurmaca metnin bünyesinde olaylar varsa orda çatışma(lar) kaçınılmazdır. Zıtlıklarla çatışmalar yaratılabilir. Kurmaca metinlerde her türlü karşıtlıklar görülür. Bu karşıtlıklar çatışmayı yaratır.

Evrensel ve toplumsal güçler kavgası, kahraman ile karşıt kahramanın istek ve istemlerinin savaşıdır. Bu savaşımın, okuyucunun kendi yaşamı ile koşutluk kurabileceği bir anlam taşıması, önemsenmesi isteniyorsa, karşıt güçlerin dengelenmesi gerekir. Ancak, eş güçte olan ve birbirini dengeleyen karşıtlar çatışmayı öykünün sonuna dek sürdürür. Öykü tamamlanmadan önce tükenen çatışma ilgi çekmez. Kişiler, simgeledikleri toplumsal değerlerden aldıkları güçle karşıt güçlere karşı savaşır ve karşıt güçleri, kendi yıkımları pahasına da olsa, sarsmayı başarır. Kişinin istemi, olayların devinimini sağlar. Bu, toplum yaşamının insan ilişkilerini dengede tutan durağan (statik) enerjidir. İlişkilerde dengesizlik ortamı oluştuğunda, bu enerji kişilerde devinime dönüşür. Karşı çıkış, evrensel uyum adına olumlu davranış. Ama kişiyi karşı çıkmaya iten olağanüstü istem gücü, giderek amacını aşır, aşırılığa saptığında dengeyi korumak için girişilen eylem, yeni bir dengesizliğe yol açar. Toplumun yeni ilişkiler aşamasında dengelenmesi için, son uyum, karşıt güçle birlikte kahramanın da yok olmasıdır (Akyürek 2008: 124).

Karşı güç; metindeki rekabete ve çatışmaya sebep olan unsurlardır (Bilkan, 2006:21). Olay örgüsündeki zıt güçlerin mücadelesinden doğan çatışmanın seyri, farklı eğilim veya eğriler gösterebilir. Çatışma, zaman zaman hareketinin artırıp en üst noktalara ulaşırken, zaman zaman da soğuyup zayıflar. Kimi zaman birtakım düğümleri oluşmasıyla tikanırken, kimi zaman da bu düğümlerin çözülmesi ile sona ulaşır. (Çetişli, 2004: 61)

Karşıtların doğurduğu çatışma, kurmaca metnin devinimini oluşturur, metnin gelişimini sağlar. Öyküleme çatılırken, tema ile uyum sağlayan bir ana çatışma yanında, birçok yan çatışmanın bulunması kurmaca eseri sürükleyici bir hale getirir. Çatışmalar sürekli ya da araklı olabilir. Büyük ve küçük bunalımlara yol açar. Çatışmaların sonucu olumlu ya da olumsuz olabilir; ama önemli olan çatışmanın kurmaca eseri ileri götürmesi. Kısaca, çatışmalar: kişilikle ilgili ise kişisel; durumla ilgiliyse, ekonomik ve toplumsal bir olayı irdeler. Her iki durumda da, öykü içinde yer alan kişiler kişiliklerine uygun bir çizgide davranırlar. Okuyucu her iki durumda da kendi yaşamından parçalar bulur (Akyürek, 2008:121).

Bir karakter, kimliğini çatışma esnasında ortaya koyar; çatışma bir kararla başlar. Karakterin kararı zorunlu olarak bir başka kararı söz konusu karaktere karşı veya düşman olan karakterin kararını harekete geçirir. Ayrıca çatışma gelişim süreci içinde güçlenir (Egri, 2012:73).

Bazı karakterlerin görünüşünü, hareketlerini, konuşmalarını, duygu ve düşüncelerini, başkalarının onlara ilişkin yargılarını çatışmayla görmek mümkündür. Okurun özgüvenini geliştirecek, onu kahramanla özdeşim kurmaya itecek özellikler; kahramanın yaşamda karşılaştığı zorluklara karşı verdiği uğraşlar, sorunlara uygun çözüm oluşturma becerisi çatışmayla elde edilebilmektedir. Kurmaca metinlerde konuyu oluşturabilmek için, yaratıcı güçlerini kullanarak bir olay kurgulanır. Kurgulanan her olayda bir çatışmanın yaşanması kaçınılmazdır. Okurun metnin çekim alanına girmesinde, kurgulanan olay ve olaylara yol açan çatışmaların niteliği belirleyici bir etken konumundadır. Kişilerin kurmaca metnini okuma eyleminden zevk alabilmesi için, çatışmayı yaşayan kahramanla özdeşim kurması ve öykülenen olaydaki gerilimi duyumsayabilmesi gerekir. Sağlıklı biçimde anlamlandıramadıkları konuların işlendiği, olayların yer aldığı kurmaca metinleri, kişilerin istekle okuyamayacağı açıktır. Kurmaca metinlerde, olay dizisi boyunca bir gerilim oluşturan, okurun merak duygusunu canlı tutan çatışmalar, anlatım düzeninde çeşitli biçimlerde görülebilmektedir.

Kurmaca metinde yavaş yavaş gelişip her çatışma, öncelikle birbirine bağlı, uzlaşmaz karşıt güçlere dayanmalıdır. Geniş çaplı, büyük çatışmanın içinde yer alan bütün öteki çatışmalar kurmaca metnin önermesinde önceden kristalize olmalıdır. Geçiş adını verdiğimiz bu küçük çatışmalar, karakteri, karar verme noktasına erişinceye kadar, bir zihin halinde başka bir zihin haline çeker götürürler. Karakter bu geçişlerden ya da küçük küçük çatışmalardan geçerek yavaş, fakat sürekli bir gelişim gösterecektir. Doğumdan ölüme dek yaşamın her evresi çatışmadır. Çatışmanın özü her şeyde ve her yerde izlenebilir. Çatışma karakterden doğmaktadır. Çatışmanın şiddetini bireyin istenç gücü belirler. Sağlıklı bir çatışma iki karşı güçten oluşmaktadır. Temelde bu güçlerden her biri, zaman dizini içinde giderek artan ve sonunda kesenkes patlama noktasına erişmesi gereken gerginliği yaratan birçok karmaşık koşulun ürünüdür. Ne yönden bakarsak bakalım, çatışma, karakterden doğmaktadır. Eğer çatışmanın yapısını bilmek istersek, önce karakterin yapısını bilmemiz gerekir. Karakter, çevrenin etkisi altında kaldığına göre

çevreyi de bilmemiz gerekir. Çatışma bir tek nedenden ve kendiliğinden doğar gibi görünürse de bu doğru değildir. Çatışma birçok karmaşık nedenin ürünüdür. Kurmaca metin çatışmanın gelişimine yardımcı olmadıkça metni ileri götüremez. Yeni yeni çatışmalar bir ilk çatışmadan doğabilir ve ilk çatışma da kurmaca metnin belirlediği amaca ulaşma doğrultusundaki bilinçli çabadan doğar (Egri, 2012: 153-156).

Bilinçli çabadan doğan nitelikli bir kurmaca metin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişime katkıda bulunur. Ortaokul Türkçe derslerinde kurmaca metinlerin kullanımı; öğrencilerin dil becerilerini geliştirmek; bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişimlerine katkıda bulunmak adına önemlidir.

İyi yazılmış kurmaca metinde çatışmalar, heyecan ögesiyle dengeli olarak gelişir, çözüme kavuşur. Fakat olaylar her yönüyle çözüme kavuşmaz, böylelikle yeni çatışmalara kapı aralar.

Kurguda çatışmalar, okuyucunun taraf olmasını sağlayacak kadar sürdürülmelidir. Bu, kişilerin hem öyküde işlenen olay ve sorun üzerinde iyice yoğunlaşmalarını, bununla ilgili bir duygu ve düşünce geliştirmelerine zorlar hem de okuma sürecinde dikkatlerini canlı tutar. Bunun için metinlerde olay örgüsü iyi kurgulanmalı, çatışma yavaş yavaş tırmandırılmalı, nasıl çözümleneceğine ilişkin kişilerin merak duygusu kamçılanmalıdır. Kurguda abartılı çatışmalardan kaçınılmalı ki metnin inandırıcılığı gitmesin. Kurmaca metinlerde çatışma neden- sonuç ilişkisi ile geliştirilmeli ve okuma ilgisi canlı tutulmalıdır. Kurmaca anlatının kişileri belli bir dizge oluşturur, yani belli bir yapıya göre düzenlenmiş bir bütünlük oluşturur. Bu yapıyı tanımlayabilmek için anlatı kişilerini farklı biçimlerde sınıflandırmak gerekir. Anlatı kişisi için söylenecek her şey metinden yola çıkılarak çatışma yoluyla verilebilmektedir. Kurmaca metinde çatışmayı kimin kazanacağını kurgunun başında tahmin edebilmek okuyucunun merakını zayıflatır, okuma isteğini sonlandırır. “Çocuk okur açısından, özdeşim kurduğu kahramanın verdiği uğraşın önemi büyüktür ve bu uğraşın nasıl sonuca bağlanacağını önceden bilmek, çocuğu metinden uzaklaştırır. Her sorunun kolayca yanıtladığı, merak düğümlerinin çok zayıf olduğu bir öyküde, kurgulanan olayın olası sonucu önceden görüldüğü ve bilindiğinden, çocuk için okumayı sürdürmenin gereği de ortadan kalkar (Sever, 2008:137’den akt. Şimşek 2011:102).

Demir (2013:390)'in dikkat çektiği üzere, kurmaca metinler odaklı etkinlikler, öğrencileri; duygu, düşünce ve hayal dünyasının gelişimi, yaratıcılık, empati kurma, neden-sonuç ilişkisi kurma, karşılaştırma, çözümlenme, birleşim, gerçek yaşamla ilişkilendirme, ayırt etme, kendisini ve insanı tanıma, toplumsallaşma kendini ifade edebilme gibi pek çok noktada da geliştirmeyi amaçlar. Türkçe derslerinde kurmaca metinler, 'bir öğretim aracı' ve 'edebî ürün' olarak iki düzlemde değerlendirilir. Kurmaca metinler, öğrencilerde bir taraftan Türkçeyi doğru, güzel ve etkileyici kullanma becerisini, yaratıcılığı, estetik beğeniyi geliştirirken diğer taraftan da gerçek yaşama yönelik bireysel gelişimi esas alır. Türkçe derslerinde kurmaca metinlere 'çatışma' odaklı yaklaşmanın metni anlamlandırma, etkinlikleri çeşitlendirme bağlamlarında büyük bir işlevi yerine getirdiği açıktır.

Kişilerin eylemlerini, durumlarını, olaylar içindeki yerini, tutum ve davranışlarını, iç dünyalarını, yaşama bakışlarını da belirleyen, şekillendiren, gösteren öğelerden 'çatışma'yı, 4'e ayırmak mümkündür:

1. Kişi(ler)-kişi(ler) çatışması,
2. Kişi(ler)-toplum çatışması,
3. Kişi(ler)-tabiat çatışması

4. Kişinin kendisiyle çatışması (içsel çatışma) (Akyol, 2008: 51; Çetin, 2004: 203-205; Demir, 2013: 391; Sever, 2003: 119-120). Kişiler arası çatışma, kahramanların uyuşmazlığını, zıt özelliklerini, birbirlerine üstünlük sağlama çabalarını içerir. Karakter ile toplum arasındaki çatışmada ise kişinin özelliklerinin toplumun özellikleriyle, toplumsal beklentilerle uyuşmadığı görülür. Kişi ile tabiat arasındaki çatışmada ise karakter, insani gücünün sınırlarını aşan tabiat dengelerini değiştirme ve zor şartlar altında yaşama mücadelesi verir veya kişinin/kişilerin tabiata zarar vermesi sonucu tabiatta yarattığı dengesizlikten yine insanların olumsuz yönde etkilenmesi söz konusudur. Kişinin kendisiyle yaşadığı çatışmalar ise içsel çatışmalardır ve metinde psikolojik bir derinlik yaratır (Akyol, 2008: 51). Bu sınıflandırmaya, 'kişi(ler)-kader çatışması', 'kişi(ler)-olağanüstü varlıklar çatışması' gibi çatışmaları da eklemek mümkündür. Dolayısıyla çatışmaları, karakterler odaklı ele alınan bir sınıflandırmada dışsal ve içsel çatışmalar şeklinde iki ana grupta toplayabiliriz (Demir, 2013: 391).

Demir (2013:391-392)'in dikkat çektiği üzere kurmaca metinlerin yapısında 'çatışma' ögesinin başlıca işlevlerini şu şekilde değerlendirmek mümkündür:

“a) Çatışma, kişilerin eylemlerini belirleyen öğelerdendir. Kişiler, yaşadıkları çatışmalar nedeniyle eylemde bulunurlar. Arzu edilen nesneye/özneye ulaşmak için adım atma, karar verme, mücadele, tepki gösterme, etkilenme, korunma, karşılaşılan engelleri aşma, sorunlara çözüm üretme gibi pek çok eylem çatışma etrafında şekillenir.

b) Çatışma, kişilerin eylemlerine bağlı olarak neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde olay örgüsünü şekillendirir.

c) Çatışma, yine kişilerin eylemlerine bağlı olarak kurmaca metnin aksiyonunu belirler. Kurmaca metnin dramatik yapısıyla, aksiyonuyla doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla metnin ritmi, aksiyona bağlıdır. Özellikle çocukların olay ağırlıklı, ritmin yüksek olduğu metinlere ilgi gösterdiklerini biliyoruz.

ç) Çatışma, metnin bütünlüğü içerisinde düğüm bölümünü yaratan ve kurgunun doruk noktasını belirleyen öğelerdendir.

d) Okuyucu yönünden çatışma, ilgi, merak ve gerilimi sağlayıcı başlıca öğelerdendir.

e) Çatışma, dramatik yapıyı şekillendirirken metnin içeriğini, metnin izleğini (temasını) inşa eden temel öğedir. Özellikle eğitsel bağlamda, çocukların metnin izleğine (temasına) ulaşması, metni anlamlandırması, ana duygu ve düşünceyi belirlemesi ve metnin kurmaca dünyasından gerçek hayata aktarımlarla çıkarımlarda bulunması kurmaca metinlere, 'çatışma' odaklı yaklaşımdan geçer.

f) Kurmaca metinlerde, ana çatışma, yan çatışmaları da şekillendirerek, organik bir bütünlük içinde metni çok yönlü bir düzleme çeker; olayları tekdüze akıştan kurtarır ve okuyucunun merakını, gerilimini artırır.

g) Çatışmada, genellikle çatışan taraflar, çeşitli değerleri, özellikleri temsil edici nitelikte karşı karşıya gelirler.”

1.7. Beşinci Sınıf Kazanımları

Bu başlık altında öncelikle beşinci sınıf Türkçe dersi programına göre dinleme, konuşma, okuma ve yazma beceri alanlarıyla ilgili bütün kazanımlar listelenmiş, daha sonra ise çatışma ögesi ile doğrudan veya dolaylı bir biçimde ilgili olan kazanımlar, tablo halinde gösterilmiştir (MEB,2009:97-119).

Dinleme

1. Dinleme Kurallarını Uygulama

1. Dinlemek için hazırlık yapar.
2. Dinleme amacını belirler.
3. Dinleme amacına uygun yöntem belirler.
4. Dikkatini dinlediğine yoğunlaştırır.
5. Görgü kurallarına uygun dinler.

2. Dinlediğini Anlama

1. Dinlediklerini anlamlandırmada ön bilgilerini kullanır.
2. Dinlediklerini anlamlandırmada sunulan görsellerden yararlanır.
3. Dinlerken vurgu, tonlama ve telaffuza dikkat eder.
4. Dinlediklerini zihninde canlandırır.
5. Dinlediklerinde ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar.
6. Dinlediklerinde geçen bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder.
7. Dinledikleri kelimelerin gerçek ve mecaz anlamlarını ayırt eder.
8. Dinlediklerinde eş sesli kelimeleri ayırt eder.
9. Dinlediklerinde eş ve zıt anlamlı kelimeleri belirler.
10. Dinlediklerinde duygusal ve abartılı sözleri ayırt eder.
11. Dinlediklerinde öznel ve nesnel yargıları ayırt eder.
12. Dinlediklerinde gerçek olanla hayal ürünü olanı ayırt eder.
13. Dinlediklerinde sebep-sonuç ilişkileri kurar.
14. Dinlediği şiirin ana duygusunu belirler.
15. Dinlediklerinin konusunu belirler.
16. Dinlediklerinin ana fikrini belirler.
17. Dinlediklerinde destekleyici ayrıntıları ve yardımcı fikirleri bulur.
18. Dinlediği olayın nasıl gelişeceğini ve sonucunu tahmin eder.

19. Konuşmacıyı, konuşma ortamını ve konuşma içeriğini değerlendirir.
20. Dinlediklerinde dil, ifade ve bilgi yanlışlıklarını belirler.
21. Dinledikleriyle ilgili çıkarımlar yapar.
22. Bir etkinliğin veya işin aşamalarını anlatan yönergeleri uygular.
23. Dinlediklerinde geçen bilmediği kelimelerin anlamlarını araştırır.
24. Dinledikleriyle ilgili kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.
25. Dinlediği konuya uygun, farklı başlıklar bulur.
26. Dinlediklerine ilişkin karşılaştırmalar yapar.
27. Dinlediklerinde geçen varlıkları ve olayları sınıflandırır.
28. Dinledikleri konulara ilişkin sorular sorar ve sorulara cevap verir.
29. Dinlediklerini özetler.
30. Dinlediklerinde önemliyi önemsizden ayırt eder.
31. Başlıktan hareketle dinleyeceği konunun içeriğini tahmin eder.
32. Dinlediklerinde ortaya konulan sorunları belirler ve onlara farklı çözümler bulur.
33. Verilen örneklerin konuya uygun olup olmadığını sorgular.
34. Dinlediklerini başkalarıyla paylaşır.
35. Dinlediklerinde “hikâye unsurları”nı belirler.

3. Tür, Yöntem ve Tekniklere

Uygun Dinleme

1. Katılımlı dinler.
2. Seçici dinler.
3. Not alarak dinler.
4. Sorgulayarak dinler.
5. Bilgi edinmek için haber, sunu, belgesel vb. dinler ve izler.
6. Eğlenmek için masal, hikâye, şarkı, tekerleme, tiyatro, vb. dinler/izler.
7. Şiir ve müzik dinletilerine katılır.
8. Grup konuşmalarını ve tartışmalarını dinler.

Konuşma

1. Konuşma Kurallarını Uygulama

1. Konuşmak için hazırlık yapar.
2. Konuşma amacını belirler ve dinleyicilere ifade eder.
3. Konuşma yöntemini belirler.
4. Dinleyicilerle göz teması kurar.
5. Kelimeleri yerinde ve anlamına uygun kullanır.
6. Kelimeleri doğru telaffuz eder.
7. Akıcı konuşur.
8. Sesine duygu tonu katar.
9. Konuşmalarında beden dilini kullanır.
10. Konuşma sırasında gereksiz hareketlerden kaçınır.
11. Konu dışına çıkmadan konuşur.
12. Görgü kurallarına ve değerlere (millî, manevi, kültürel, ahlaki, sosyal vb.) uygun konuşur.
13. Konuşma konusunu belirler.

2. Kendini Sözlü Olarak İfade Etme

1. Kendine güvenerek konuşur.
2. Konuşmasında olayları oluş sırasına göre anlatır.
3. Konuşmasında söz varlığını kullanır.
4. Yeni öğrendiği kelimeleri konuşmalarında kullanır.
5. Konuşmasını görsel sunuyla destekler.
6. Dinleyici grubunu ve bulunduğu ortamı dikkate alarak konuşur.
7. Konuşmasında ana fikri vurgular.
8. Konuşmasında yardımcı fikirleri ve destekleyici ayrıntıları vurgular.
9. Konuşmasında, önemsendiği bilgileri vurgular.
10. Düşüncelerini mantıksal bütünlük içinde sunar.
11. Konuşurken dinleyicilere sorular sorar ve sorulara cevap verir.
12. Konuşmalarında yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.
13. Konuşmalarında destekleyici ve açıklayıcı örnekler verir.
14. Konuşmalarında tanımlamalar yapar.
15. Konuşmalarında mizahî öğelere yer verir.

16. Konuşmalarında farklı düşünmeye yönlendiren ifadeleri kullanır.
17. Konuşmalarında önem belirten ifadeleri kullanır.
18. Konuşmasını, konuşma içeriğini ve konuşma ortamını değerlendirir.
19. Konuşmalarında karşılaştırmalar yapar.
20. Konuşmalarında sebep-sonuç ilişkileri kurar.
21. Bir fikre katılıp katılmadığını nedenleriyle ortaya koyar.
22. Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü olarak ifade eder.
23. Konuşmasını özetler.
24. Dilek, istek, beğeni ve şikâyetlerini ilgili kişilere bildirir.
25. Konuşmasının başında ve sonunda dikkat çekici ve çarpıcı ifadeleri kullanır.
26. Kendisini, ailesini ve çevresini tanıtır.
27. Bilgi edinmek amacıyla soru sorar.
28. Konuşmalarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) öğelerini vurgular.

3. Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Konuşma

1. Günlük ilişkilerin gerektirdiği farklı durumlara uygun konuşur.
2. Grup çalışmalarında duygu ve düşüncelerini paylaşır.
3. Topluluk önünde konuşur.
4. Üstlendiği role uygun konuşur.
5. Masal, hikâye, fıkra veya filmi tekniğine uygun anlatır.
6. Deneyim ve anılarını anlatır.
7. Konuşmalarında betimlemeler yapar.
8. İkna edici konuşur.
9. Bilgi vermek amacıyla konuşur.
10. Sorgulayarak konuşur.
11. Bilgi almak amacıyla görüşmeler yapar.
12. Bildiği şiirleri topluluk önünde okur.

Okuma

1. Okuma Kurallarını Uygulama

1. Okumak için hazırlık yapar.

2. Okuma amacını belirler.
3. Okuma amacına uygun yöntem belirler.
4. Okuduğu kelimeleri doğru telaffuz eder.
5. Noktalama işaretlerine dikkat ederek okur.
6. Sesli okumada vurgu ve tonlamalara dikkat eder.
7. Akıcı okur.
8. Kurallarına uygun sessiz okur.
9. Dikkatini okuduğuna yoğunlaştırır.

2. Okuduğunu Anlama

1. Ön bilgilerini kullanarak okuduğunu anlamlandırır.
2. Metinde verilen ipuçlarından hareketle, karşılaştığı yeni kelimelerin anlamlarını tahmin eder.
3. Okuma öncesi, okuma sırası ve sonrasında metinle ilgili soruları cevaplandırır.
4. Metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri hakkında tahminlerde bulunur.
5. Okuduklarını zihninde canlandırır.
6. Okuduklarındaki duygusal ve abartılı öğeleri belirler ve sorgular.
7. Okuduklarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar.
8. Farklı düşünmeye yönlendiren ifadeleri dikkate alarak okur.
9. Önem belirten ifadeleri dikkate alarak okur.
10. Okuduklarında karşılaştırmalar yapar.
11. Okuduklarında sebep-sonuç ilişkileri kurar.
12. Betimleyen ve tanımlayan ifadeleri dikkate alarak okur.
13. Genel ve özel durumları bildiren ifadeleri dikkate alarak okur.
14. Destekleyici ve açıklayıcı ifadeleri dikkate alarak okur.
15. Özetleyen ve sonuç bildiren ifadeleri dikkate alarak okur.
16. Okuduklarında gerçek olanla hayal ürünü olanı ayırt eder.
17. Okuduğu metindeki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder.
18. Okuduklarının konusunu belirler.
19. Okuduklarının ana fikrini belirler.
20. Okuduğu şiirin ana duygusunu belirler.

21. Okuduklarında yardımcı fikirleri ve destekleyici ayrıntıları belirler.
22. Başlık ve içerik ilişkisini sorgular.
23. Metindeki anlam bakımından çelişkili ifadeleri saptar.
24. Okuduklarından çıkarımlar yapar.
25. Metinde ortaya konan sorunları belirler ve onlara farklı çözümler bulur.
26. Metindeki düşüncelerle kendi düşünceleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler.
27. Bir etkinliğin veya işin aşamalarını anlatan yönergeleri uygular.
28. Okuduklarıyla ilgili kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.
29. Okuduğunu özetler.
30. Okuduklarında “hikâye unsurları”nı belirler.
31. Yazarın amacını belirler.
32. Okuduğu metnin yazarı hakkında bilgi edinir.
33. Okuduklarında geçen varlıkları ve olayları sınıflandırır.
34. Görsellerden yararlanarak metnin içeriğini tahmin eder.
35. Okuduğunu anlamlandırmada görsellerden yararlanır.
36. Okuduklarında eksik bırakılan ya da konuyla ilgisi olmayan bilgiyi fark eder.
37. Metin içerisindeki renkli, altı çizili, koyu vb. ifadelerin önemli noktaları vurguladığını bilerek okur.
38. Okumasını, metnin içeriğini ve okuma ortamını değerlendirir.
39. Okuduklarındaki dil, ifade ve bilgi yanlışlarını belirler.
40. Verilen örneklerin konuya uygun olup olmadığını sorgular.
41. Başlıktan hareketle okuyacağı metnin içeriğini tahmin eder.
42. Okuduklarını başkalarıyla paylaşır.

3. Anlam Kurma

1. Metin içi anlam kurar.
2. Metin dışı anlam kurar.
3. Metinler arası anlam kurar.

4. Söz Varlığını Geliştirme

1. Görsellerden yararlanarak söz varlığını geliştirir.
2. Kelimelerin eş ve zıt anlamlılarını bulur.

3. Eş sesli kelimelerin anlamlarını ayırt eder.
4. Bilmediği kelimelerin anlamlarını araştırır.
5. Ekleri kullanarak kelimeler türetir.
6. Kelimelerin gerçek, mecaz ve terim anlamlarını ayırt eder.

5. Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Okuma

1. Serbest okuma yapar.
2. Anlama tekniklerini kullanır.
3. Not alarak okur.
4. Okurken önemli gördüğü yerleri belirginleştirir.
5. Metnin türünü dikkate alarak okur.
6. Bilgi edinmek için okur.
7. Eğlenmek için fıkra, bilmece, tekerleme, masal vb. okur.
8. Paylaşarak okumaktan zevk alır.
9. Gazete ve dergi okur.
10. Sorgulayıcı okur.
11. Metindeki anahtar kelimelerle çalışma yapar.

Yazma

1. Yazma Kurallarını Uygulama

1. Yazmak için hazırlık yapar.
2. Yazma amacını belirler.
3. Kelimeler, cümleler ve satırlar arasında uygun boşluklar bırakır.
4. Anlamlı ve kurallı cümleler yazar.
5. Yazılarında noktalama işaretlerini doğru ve yerinde kullanır.
6. Yazılarında imlâ kurallarını uygular.
7. Sayfa düzenine ve temizliğine dikkat eder.
8. Yazılarında sözlük ve imlâ kılavuzundan yararlanır.
9. Sıralamalarda sayı, sembol ve işaretlerden yararlanır.
10. Bütün yazılarını bitişik eğik yazı ile yazar.
11. Konu dışına çıkmadan yazar.
12. Yazılarında kelime tekrarından kaçınır.

13. Yazma yöntemini belirler.
14. Yazma konusunu belirler.

2. Kendini Yazılı Olarak İfade Etme

1. Kelimeleri yerinde ve anlamlarına uygun kullanır.
2. Yeni öğrendiği kelimeleri yazılarında kullanır.
3. Yazısına uygun başlık belirler.
4. Yazısında alt başlıkları belirler.
5. Yazısının giriş ve sonuç cümlelerini özenle seçer.
6. Yazılarında söz varlığından yararlanır.
7. Olayları, oluş sırasına göre yazar.
8. Yazılarında mizahî öğelere yer verir.
9. Yazılarında kelime türlerini işlevine uygun kullanır.
10. Yazılarında farklı cümle yapılarına yer verir.
11. Mantıksal bütünlük içinde yazar.
12. Yazılarında genelden özele, özelden genele doğru yazar.
13. Yazılarında ana fikre yer verir.
14. Yazılarında yardımcı fikirlere yer verir.
15. Yazılarında farklı düşünmeye yönlendiren ifadeleri kullanır.
16. Yazılarında kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.
17. Yazılarında uygun ifadeleri kullanarak destekleyici ve açıklayıcı örnekler verir.
18. Yazısını anlam ve biçim açısından değerlendirir.
19. Yazılarında karşılaştırmalar yapar.
20. Yazılarında sebep-sonuç ilişkileri kurar.
21. Yazılarında tanımlamalar yapar.
22. İmza atar ve anlamını bilir.
23. İzlenim ve deneyimlerine dayalı yazılar yazar.
24. Duygu, düşünce ve hayallerini anlatan yazılar yazar.
25. Kendisini, ailesini ve çevresini tanıtan yazılar yazar.
26. Özet çıkarır.
27. Kendisine ilginç ve çekici gelen karakter, olay, yer, an vb. ile ilgili görüş ve düşüncelerini yazar.
28. Bir fikre katılıp katılmadığını nedenleriyle açıklayan yazılar yazar.

29. Bir etkinliğin, işin vb. aşamalarını anlatan yönergeler hazırlar.
30. Sorular yazar.
31. Formları yönergelerine uygun doldurur.
32. Dilek, istek ve şikâyetlerini yazılı olarak ifade eder.
33. Eksik bırakılan metni yazarak tamamlar.
34. Yazılarında önem belirten ifadeleri kullanır.
35. Yazılarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) öğelerini vurgular.

3. Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Yazma

1. Günlük, anı vb. yazar.
2. Davetiye ve tebrik kartı yazar.
3. Mektup yazar.
4. Duyuru, afiş vb. yazar.
5. Açıklayıcı ve bilgilendirici yazılar yazar.
6. Hikâye yazar.
7. Yazılarında betimlemeler yapar.
8. Kısa oyunlar yazar.
9. Şiir yazar.
10. İkna edici yazılar yazar.
11. Sorgulayıcı yazılar yazar.
12. İş birliği yaparak yazar.
13. Not alır.
14. Vurgulamak istediği kelime ya da cümleleri farklı yazar.
15. Planlı yazma yöntemine uygun yazar.
16. İsteddiği bir konuda yazılar yazar.

Görsel Okuma Ve Görsel Sunu

1. Görsel Okuma

1. Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir.
2. Grafik ve tablo ile verilenleri yorumlar.

3. Harita ve kroki okur.
4. Reklamlarda verilen mesajları sorgular.
5. Resim ve fotoğrafları yorumlar.
6. Karikatürde verilen mesajı algılar.
7. Kitle iletişim araçlarıyla (gazete, dergi, TV) verilen bilgileri, haberleri, düşünceleri sorgular.
8. Beden dilini yorumlar.
9. Doğayı izler, doğadaki değişimleri fark eder ve yorumlar.
10. Çevresindeki sosyal olayları anlamlandırır ve yorumlar.
11. Renkleri tanır, anlamlandırır ve yorumlar.
12. Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar.
13. Bilgi toplamak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanır.
14. Görsellerle sunulan bilgileri, olayları, düşünceleri yorumlar ve değerlendirir.
15. Metin ve görsel ilişkisini sorgular.

2. Görsel Sunu

1. Sunuma hazırlık yapar.
2. Sunum yöntemini belirler.
3. Duygu, düşünce, bilgi ve izlenimlerini resim, şekil ve sembol ve renkleri kullanarak görselleştirir.
4. Bilgileri tablo ve grafikte sunar.
5. Sunularında harita ve krokiden yararlanır.
6. Duygu, düşünce ve izlenimlerini drama, tiyatro, müzikli oyun, kukla vb. yollarla sunar.
7. Sunularında gerçek nesne ve modelleri kullanır.
8. Sunularında içeriğe uygun görseller seçer ve kullanır.
9. Bilgi, duygu ve düşüncelerini sunmak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanır.
10. Sunularını değerlendirir.

5. sınıf Türkçe dersi programında 48 dinleme, 53 konuşma, 71 okuma, 65 yazma ve 25 görsel okuma ve görsel sunu kazanımı bulunmaktadır. Bu kazanımlardan 11 dinleme, 3

konuşma, 12 okuma ve 7 yazma becerisi kazanımı çatışma odaklıdır. Çatışma ögesi ile doğrudan veya dolaylı bir biçimde ilişkili kazanımlar aşağıda tablo halinde gösterilmiştir:

5.SINIF KAZANIMLARI	KURMACA METİNLERDE ÇATIŞMA ODAKLI KAZANIMLAR
DİNLEME	2. Dinlediğini Anlama 5. Dinlediklerinde ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar. 12. Dinlediklerinde gerçek olanla hayal ürünü olanı ayırt eder. 13. Dinlediklerinde sebep-sonuç ilişkileri kurar. 15. Dinlediklerinin konusunu belirler. 16. Dinlediklerinin ana fikrini belirler. 17. Dinlediklerinde destekleyici ayrıntıları ve yardımcı fikirleri bulur. 18. Dinlediği olayın nasıl gelişeceğini ve sonucunu tahmin eder. 21. Dinledikleriyle ilgili çıkarımlar yapar. 24. Dinledikleriyle ilgili kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.

	<p>32. Dinlediklerinde ortaya konulan sorunları belirler ve onlara farklı çözümler bulur.</p> <p>35. Dinlediklerinde “hikâye unsurları”nı belirler.</p>
<p>KONUŞMA</p>	<p>2. Kendini Sözlü Olarak İfade Etme</p> <p>20. Konuşmalarında sebep-sonuç ilişkileri kurar.</p> <p>28. Konuşmalarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) öğelerini vurgular.</p> <p>3. Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Konuşma</p> <p>5. Masal, hikâye, fıkra veya filmi tekniğine uygun anlatır.</p>
	<p>2. Okuduğunu Anlama</p> <p>4. Metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri hakkında tahminlerde bulunur.</p> <p>7. Okuduklarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar.</p> <p>11. Okuduklarında sebep-sonuç ilişkileri kurar.</p> <p>16. Okuduklarında gerçek olanla hayal</p>

<p style="text-align: center;">OKUMA</p>	<p>ürünü olanı ayırt eder.</p> <p>19. Okuduklarının ana fikrini belirler.</p> <p>21. Okuduklarında yardımcı fikirleri ve destekleyici ayrıntıları belirler.</p> <p>24. Okuduklarından çıkarımlar yapar.</p> <p>25. Metinde ortaya konan sorunları belirler ve onlara farklı çözümler bulur.</p> <p>28. Okuduklarıyla ilgili kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.</p> <p>30. Okuduklarında “hikâye unsurları”nı belirler.</p> <p>33. Okuduklarında geçen varlıkları ve olayları sınıflandırır.</p> <p>5. Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Okuma</p> <p>5. Metnin türünü dikkate alarak okur.</p>
	<p>2. Kendini Yazılı Olarak İfade Etme</p> <p>7. Olayları, oluş sırasına göre yazar.</p> <p>13. Yazılarında ana fikre yer verir.</p> <p>14. Yazılarında yardımcı fikirlere yer verir.</p> <p>20. Yazılarında sebep-sonuç ilişkileri kurar.</p> <p>27. Kendisine ilginç ve çekici gelen karakter, olay, yer, an vb. ile ilgili görüş ve</p>

YAZMA	<p>düşüncelerini yazar.</p> <p>35. Yazılarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) öğelerini vurgular.</p> <p>3. Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Yazma</p> <p>6. Hikâye yazar.</p>
--------------	---

1.8. Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Sınıf Kazanımları

Bu başlık altında öncelikle altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf Türkçe dersi programına göre dinleme, konuşma, okuma ve yazma beceri alanlarıyla ilgili bütün kazanımlar listelenmiş, daha sonra ise çatışma ögesi ile doğrudan veya dolaylı bir biçimde ilgili olan kazanımlar, tablo halinde gösterilmiştir (MEB, 2006:13-40).

Dinleme/İzleme

1. Dinleme/izleme kurallarını uygulama

1. Konuşmacının sözünü kesmeden sabır ve saygıyla dinler.
2. Başkalarını rahatsız etmeden dinler/izler.
3. Dinlenenle ilgili soru sormak, görüş bildirmek için uygun zamanda söz alır.
4. Dinleme/izleme yöntem ve tekniklerini kullanır.

2. Dinlenen/izlenen anlam ve çözümleme

1. Dinlenenin/izlenenin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.
2. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki anahtar kelimeleri fark eder.
3. Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.
4. Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu belirler.

5. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki yardımcı fikirleri/duyguları belirler.
6. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
7. Dinlediklerinde/izlediklerinde sebep-sonuç ilişkilerini belirler.
8. Dinlediklerinde/izlediklerinde amaç-sonuç ilişkilerini belirler.
9. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki örtülü anlamları bulur.
10. Dinlediklerini/izlediklerini kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetler.
11. Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin sorular oluşturur.
12. Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin sorulara cevap verir.
13. Dinlediklerinde/izlediklerinde yer alan öznel ve nesnel yargıları ayırt eder.
14. Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin karşılaştırmalar yapar.
15. Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.
16. Dinlediklerinde/izlediklerinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir.
17. İpuçlarından hareketle dinlediklerine/izlediklerine yönelik tahminlerde bulunur.
18. Dinlediklerinin/izlediklerinin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar.
19. Dinlediklerinin/izlediklerinin başlığı/adı ile içeriği arasındaki ilişkiyi ortaya koyar.
20. Dinlediği/izlediği metne farklı başlıklar bulur.
21. Görsel/işitsel unsurlarla dinledikleri/izledikleri arasında ilgi kurar.
22. Şiir dilinin farklılığını ayırt eder.
23. Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.
24. Dinlediklerini/izlediklerini kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır.
25. Dinlediği/izlediği kişi, konu ya da metnin yazarı/şairi hakkında bilgi edinir.

3. Dinlediklerini/izlediklerini değerlendirme

1. Dinlediklerini/izlediklerini dil ve anlatım yönünden değerlendirir.
2. Dinlediklerini/izlediklerini içerik yönünden değerlendirir.
3. Dinlediği/izlediği kişiyi sesini ve beden dilini etkili kullanma yönünden değerlendirir.

4. Söz varlığını zenginleştirme

1. Kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir.

2. Aynı kavram alanına giren kelimeleri, anlam farklılıklarını dikkate alarak kullanır.
3. Tekerleme, sayısmaca, bilmece ve yanıltmacaları ezberler/kullanır.
4. Şiir, türkü, şarkı türlerinde metinler ezberler.
5. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır.
6. Dinlediklerinden/izlediklerinden hareketle yeni öğrendiği kelimelerden sözlük oluşturur.

5. Etkili dinleme/izleme alışkanlığı kazanma

1. Yaşına ve seviyesine uygun sanat ve bilim etkinliklerine dinleyici/izleyici olarak katılır.
2. Şiir, hikâye, masal dinletilerine katılır.
3. Çok yönlü iletişim araçlarındaki yayınlardan ilgi, istek ve ihtiyaçlarına uygun olanlarını takip eder.
4. Kaset, CD, film vb. kaynaklardan kişisel arşiv oluşturur.

Konuşma

1. Konuşma kurallarını uygulama

1. Konuşmaya uygun ifadelerle başlar.
2. Konuşma sırasında uygun hitap ifadeleri kullanır.
3. Bulunduğu ortama uygun bir konuşma tutumu geliştirir.
4. Standart Türkçe ile konuşur.
5. Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurar.
6. Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin yerine Türkçelerini kullanır.
7. Karşısındakinin algılamakta zorluk çekmeyeceği bir hızda ve akıcı biçimde konuşur.
8. Konuşmasında nezaket kurallarını uyar.
9. Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatır.
10. Konuşmasında sebep-sonuç ilişkileri kurar.
11. Konuşmasında amaç-sonuç ilişkileri kurar.
12. Tekrara düşmeden konuşur.

13. Konuşmayı uygun ifadelerle bitirir.

2. Sesini ve beden dilini etkili kullanma

1. Konuşurken nefesini ayarlar.
2. İşitilebilir bir sesle konuşur.
3. Kelimeleri doğru telaffuz eder.
4. Konuşurken gereksiz sesler çıkarmaktan kaçınır.
5. Uygun yerlerde vurgu, tonlama ve duraklama yapar.
6. Yapmacıktan, taklit ve özentiden uzak bir sesle konuşur.
7. Sözleriyle jest ve mimiklerinin uyumuna dikkat eder.
8. Canlandırmalarda, sesini varlık ve kahramanları çağrıştıracak şekilde kullanır.
9. Dinleyicilerle göz teması kurar.

3. Hazırlıklı konuşmalar yapma

1. Konuşma konusu hakkında araştırma yapar.
2. Konuşma metni hazırlar.
3. Konuşmasını bir ana fikir etrafında planlar.
4. Ana fikri yardımcı fikirlerle destekler.
5. Konunun özelliğine uygun düşüncüyü geliştirme yollarını kullanır.
6. Atasözü, deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımını zenginleştirir.
7. Konuşmasını sunarken görsel, işitsel materyalleri ve farklı iletişim araçlarını kullanır.
8. Konuşma öncesinde konuyla ilgili açıklamalar yapar.
9. Konuşma sırasında sorulan sorulara açık, yeterli ve doğru cevaplar verir.
10. Konuşmasında dikkati dağıtacak ayrıntılara girmekten kaçınır.
11. Konuşmasını belirlenen sürede ve teşekkür cümleleriyle sona erdirir.
12. Konuşma yöntem ve tekniklerini kullanır.

4. Kendi konuşmasını değerlendirme

1. Konuşmasını içerik yönünden değerlendirir.
2. Konuşmasını dil ve anlatım yönünden değerlendirir.
3. Konuşmasını sunum tekniği yönünden değerlendirir.
4. Konuşmasını, sesini ve beden dilini kullanma yönünden değerlendirir.

5. Kendini sözlü olarak ifade etme alışkanlığı kazanma

1. Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini sözlü olarak ifade eder.
2. Anlamadıklarını ve merak ettiklerini sorar.
3. Sorunlarına konuşarak çözüm arar.
4. Yeni öğrendiği kelime, kavram, atasözü ve deyimleri kullanır.

Okuma

1. Okuma kurallarını uygulama

1. Sesini ve beden dilini etkili kullanır.
2. Akıcı biçimde okur.
3. Kelimeleri doğru telaffuz eder.
4. Sözün ezgisine dikkat ederek okur.
5. Okuma yöntem ve tekniklerini kullanır.

2. Okuduğu metni anlama ve çözümleme

1. Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.
2. Metindeki anahtar kelimeleri belirler.
3. Metnin konusunu belirler.
4. Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.
5. Metindeki yardımcı fikirleri/duyguları belirler.
6. Anlatımın kimin ağzından yapıldığını belirler.
7. Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
8. Metindeki sebep-sonuç ilişkilerini fark eder.
9. Metindeki amaç-sonuç ilişkilerini fark eder.
10. Okuduklarındaki örtülü anlamları bulur.
11. Okuduklarındaki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder.
12. Okuduklarını kendi cümleleriyle, kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetler.
13. Metne ilişkin sorulara cevap verir.
14. Metne ilişkin sorular oluşturur.
15. Metnin türüyle ilgili özellikleri kavrar.
16. Metnin planını kavrar.
17. Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantıları fark eder.
18. Metindeki söz sanatlarının anlatıma olan katkısını fark eder.

19. Metinde yararlanılan düşünceyi geliştirme yollarının işlevlerini açıklar.
20. Metne ilişkin karşılaştırmalar yapar.
21. Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.
22. Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir.
23. Metindeki ipuçlarından hareketle metne yönelik tahminlerde bulunur.
24. Metnin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar.
25. Şiir dilinin farklılığını ayırt eder.
26. Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.
27. Okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır.
28. Metinle ilgili görsel öğeleri yorumlar.
29. Metnin başlığı ile içeriği arasındaki ilişkiyi ortaya koyar.
30. Okuduğu metne farklı başlıklar bulur.
31. Metnin yazarı veya şairi hakkında bilgi edinir.

3. Okuduğu metni değerlendirme

1. Metni dil ve anlatım yönünden değerlendirir.
2. Metni içerik yönünden değerlendirir.

4.Söz varlığını zenginleştirme

1. Kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir.
2. Aynı kavram alanına giren kelimeleri, anlam farklılıklarını dikkate alarak kullanır.
3. Okuduğu metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır.
4. Okuduklarından hareketle öğrendiği kelimelerden sözlük oluşturur.

5. Okuma alışkanlığı kazanma

1. Okuma planı yapar.
2. Farklı türlerde metinler okur.
3. Süreli yayınları takip eder.
4. Okuduğu kitaplardan kitaplık oluşturur.
5. Kitaplık, kütüphane, kitap fuarı ve kitap evlerinden faydalanır.
6. Okudukları ile ilgili duygu ve düşüncelerini arkadaşlarıyla paylaşır.

7. Şiir ezberler, şiir dinletileri düzenler, ezberlediği şiirleri uygun ortamlarda okur.
8. Ailesi ile okuma saatleri düzenler.
9. Beğendiği kısa yazıları ezberler.

Yazma

1. Yazma kurallarını uygulama

1. Kâğıt ve sayfa düzenine dikkat eder.
2. Düzgün, okunaklı ve işlek “bitişik eğik yazı”yla yazar.
3. Elektronik ortamdaki yazışmalarda biçim ile ilgili kurallara uyar.
4. Standart Türkçe ile yazar.
5. Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurar.
6. Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin yerine Türkçelerini kullanır.
7. Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatır.
8. Yazısında sebep-sonuç ilişkileri kurar.
9. Yazısında amaç-sonuç ilişkileri kurar.
10. Tekrara düşmeden yazar.
11. Yazım ve noktalama kurallarına uyar.

2. Planlı yazma

1. Yazma konusu hakkında araştırma yapar.
2. Yazacaklarının taslağını oluşturur.
3. Yazısını bir ana fikir etrafında planlar.
4. Yazısının ana fikrini yardımcı fikirlerle destekler.
5. Konunun özelliğine uygun düşünceleri geliştirme yollarını kullanır.
6. Atasözü, deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımını zenginleştirir.
7. Yazdığı metni görsel materyallerle destekler.
8. Yazısına konunun ve türün özelliğine uygun bir giriş yapar.
9. Yazıyı etkileyici ifadelerle sonuca bağlar.
10. Yazıya, konuyla ilgili kısa ve dikkat çekici bir başlık bulur.
11. Dipnot, kaynakça, özet, içindekiler vb. kısımları uygun şekilde düzenler.
12. Yazma yöntem ve tekniklerini kullanır.

3. Farklı türlerde metinler yazma

1. Olay yazıları yazar.
2. Düşünce yazıları yazar.
3. Bildirme yazıları yazar.
4. Şiir yazar.

4. Kendi yazdıklarını değerlendirme

1. Yazdıklarını biçim ve içerik yönünden değerlendirir.
2. Yazdıklarını dil ve anlatım yönünden değerlendirir.
3. Yazdıklarını yazım ve noktalama kurallarına uygunluk yönünden değerlendirir.

5. Kendini yazılı olarak ifade etme alışkanlığı kazanma

1. Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini yazarak ifade eder.
2. Yeni öğrendiği kelime, kavram, atasözü ve deyimleri kullanır.
3. İlgi alanına göre yazar.
4. Şiir defteri tutar.
5. Günlük tutar.
6. Beğendiği sözleri, metinleri ve şiirleri derler.
7. Okul dergisi ve gazetesi için yazılar hazırlar.
8. Yazdıklarını başkalarıyla paylaşır ve onların değerlendirmelerini dikkate alır.
9. Yazdıklarından arşiv oluşturur.
10. Yazma yarışmalarına katılır.

6. Yazım ve noktalama kurallarını uygulama

1. Yazım kurallarını kavrayarak uygular.
2. Noktalama işaretlerini işlevlerine uygun olarak kullanır.

6, 7 ve 8 sınıf müfredatında 42 dinleme, 42 konuşma, 51 okuma, 42 yazma kazanımı vardır. Bu kazanımlardan 10 dinleme, 6 konuşma, 11 okuma ve 5 yazma becerisi kazanımı çatışma odaklıdır. Çatışma ögesi ile doğrudan veya dolaylı bir biçimde ilişkili kazanımlar aşağıda tablo halinde gösterilmiştir:

6. 7. 8. SINIF KAZANIMLAR	KURMACA METİNLERDE ÇATIŞMA
----------------------------------	-----------------------------------

	ODAKLI KAZANIMLAR
DİNLEME/İZLEME	<p>2. Dinleneni/izleneni anlama ve çözümleme</p> <p>3. Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.</p> <p>4. Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu belirler.</p> <p>5. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki yardımcı fikirleri/duyguları belirler.</p> <p>6. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.</p> <p>7. Dinlediklerinde/izlediklerinde sebep-sonuç ilişkilerini belirler.</p> <p>8. Dinlediklerinde/izlediklerinde amaç-sonuç ilişkilerini belirler.</p> <p>15. Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.</p> <p>16. Dinlediklerinde/izlediklerinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir.</p> <p>18. Dinlediklerinin/izlediklerinin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar.</p> <p>3. Dinlediklerini/izlediklerini değerlendirme</p>

	<p>2. Dinlediklerini/izlediklerini içerik yönünden değerlendirir.</p>
<p>KONUŞMA</p>	<p>1. Konuşma kurallarını uygulama</p> <p>10. Konuşmasında sebep-sonuç ilişkileri kurar.</p> <p>11. Konuşmasında amaç-sonuç ilişkileri kurar.</p> <p>3. Hazırlıklı konuşmalar yapma</p> <p>3. Konuşmasını bir ana fikir etrafında planlar.</p> <p>4. Ana fikri yardımcı fikirlerle destekler.</p> <p>4. Kendi konuşmasını değerlendirme</p> <p>1. Konuşmasını içerik yönünden değerlendirir.</p> <p>5. Kendini sözlü olarak ifade etme alışkanlığı kazanma</p> <p>3. Sorunlarına konuşarak çözüm arar.</p>
	<p>2. Okuduğu metni anlama ve çözümleme</p> <p>4. Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.</p> <p>5. Metindeki yardımcı fikirleri/duyguları belirler.</p> <p>7. Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve</p>

<p style="text-align: center;">OKUMA</p>	<p>bunlarla ilgili unsurları belirler.</p> <p>8. Metindeki sebep-sonuç ilişkilerini fark eder.</p> <p>9. Metindeki amaç-sonuç ilişkilerini fark eder.</p> <p>10. Okuduklarındaki örtülü anlamları bulur.</p> <p>21. Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.</p> <p>22. Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir.</p> <p>23. Metindeki ipuçlarından hareketle metne yönelik tahminlerde bulunur.</p> <p>24. Metnin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar.</p> <p>27. Okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır</p>
<p style="text-align: center;">YAZMA</p>	<p>1. Yazma kurallarını uygulama</p> <p>8. Yazısında sebep-sonuç ilişkileri kurar.</p> <p>9. Yazısında amaç-sonuç ilişkileri kurar.</p> <p>2. Planlı yazma</p> <p>3. Yazısını bir ana fikir etrafında planlar.</p> <p>4. Yazısının ana fikrini yardımcı fikirlerle</p>

	destekler. 3. Farklı türlerde metinler yazma 1. Olay yazıları yazar.
--	---

Bu çerçevede sınıflara ve beceri alanlarına göre kazanımların dağılımı şu şekildedir:

SINIF	DİNLEME	KONUŞMA	OKUMA	YAZMA
5.SINIF KAZANIM SAYISI	48	53	71	65
6. 7. VE 8.SINIF KAZANIM SAYISI	42	42	51	42
ÇATIŞMAYLA İLGİLİ KAZANIM SAYISI	21	9	23	12

Bu bağlamda sınıflara göre tema, metin, kurmaca metin ve çatışma etkinliklerinin dağılımı şöyledir:

TEMA	METİN	KURMACA METİN	KURMACA METİNLERDEKİ TOPLAM ETKİNLİK	ÇATIŞMA ÖGESİYLE İLGİLİ ETKİNLİKLER
8	24	7	91	6
6	18	6	59	7

6	18	6	77	7
6	18	7	50	6

1.9. Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Sınıf Türkçe Dersi Programında Türlerin Sınıflara Göre Dağılımı

5, 6, 7 ve 8. sınıflarda kullanılan metin türleri farklılık göstermektedir. Bu yaş grubundaki kişiler Piaget'e göre somut ve soyut işlemler döneminde dirler. Somut işlemler döneminde, çocuklar henüz varsayımsal olaylara ilişkin düşünemezler, soyutlar yapmazlar. Soyut işlemlerde ise, ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin çoğu bu dönem kolay kolay ulaşamazlar. Ancak ilköğretim ikinci kademe yıllarında soyut fikirlere ilişkin akıl yürütebilirler. Ayrıca çocuklarda, kelime dağarcığı hızlı ve önemli bir biçimde, ilköğretim döneminde zenginleşir. Özellikle Türkçe derslerinde uygulanan okuma, yazma, konuşma ve buna benzer etkinliklerle öğrenciler bildikleri sözcüklerin anlamlarını pekiştirirken, duygu ve düşüncelerini açıklama, kendilerini ifade etme konularında gittikçe daha başarılı olurlar. Öğrencilerin kelime dağarcıklarını zenginleştirmede dikkat edilecek bir başka konu da, metin incelemesidir (Yeşilyaprak, 2010:98). Yaş düzeyi arttıkça kişinin kavrama gücü de artmaktadır. Ayrıca yaş değişiminden dolayı Türkçe derslerinde işlenen türler de değişim göstermektedir. Bununla beraber metni işleme yöntemi de değişebilmektedir. Her öğrencinin farklı öğrenme tiplerine sahip olduğunu unutmamak gerekir. Bunun için de farklı yöntem ve teknikleri kullanarak her öğrencinin bilgiyi öğrenmesi ve kalıcı hale getirmesi sağlanır.

5. sınıf Türkçe dersi ders programında her temada üç farklı türden; öyküleyici metin, bilgilendirici metin ve şiir işlenmesi gerektiği belirtilmektedir (MEB, 2005:58).

6. sınıfta; şiir, hikâye, anı, masal, fabl, deneme, tiyatro, mektup.

7. sınıfta; şiir, hikâye, anı, deneme, tiyatro, sohbet (söyleşi), gezi yazısı, biyografi.

8. sınıfta; şiir, hikâye, anı, makale, roman, deneme, sohbet (söyleşi), eleştiri, destan türlerinde metinlere mutlaka yer verilmelidir (MEB, 2006:57).

İlk çocukluk döneminden itibaren çocukların zihin, dil, kişilik ve sosyal gelişiminde çocuk kitaplarının önemli bir görevi bulunmaktadır. Ana dili öğretimi, ilköğretimin ilk yılından başlayarak daha çok seviyeye uygun edebî metinlerle (masal, şiir, hikâye vb.) gerçekleştirilir. Edebî metinler, kullanmalık metinler gibi, öğüt vermez. Çocuklara hayat ve insan gerçekliğinin sanatçı duyarlılığı ile kurgulanmış örneklerini sunar. Bu örneklerde ana dilinin yaratıcı gücü, anlatım inceliği ve kuralları, çocuk gerçekliğini kuşatan bir anlayışla sergilenir (Sever, 2005: 182'den akt. Keklik, 2010:9).

Sever (2003: 3), edebiyat bize sanatçı duyarlılığı ile kurgulanmış bir yaşam sunar. Hayatımıza yeni anlamlar katar. İnsan ve hayat gerçekliğini sanatçı duyarlılığı ile kavramamıza, bu gerçekliğe sanatçının penceresinden bakmamıza imkân sağlar. 1-8. sınıf Türkçe dersi ders kitaplarındaki metinler genel olarak -şiir, öyküleyici ve bilgilendirici metin türleri- edebî ve estetik değeri olan metinlerden seçilmelidir. Çünkü edebî türler aracılığıyla çocuklara dilin en yetkin kullanım örnekleri sunulur. Bu yönüyle metinler seçilirken veya hazırlanırken usta yazar ve şairler tercih edilmelidir.

2. TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTAPLARINA ÇATIŞMA ODAKLI BAKIŞ

2.1. Beşinci Sınıf Kurmaca Metinleri

5. Sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 24 okuma metninden 7 kurmaca metne yer verilmiştir. Başlıca kurmaca metinler ve çatışmalar;

2.1.1. Uçurtma (Hikâye)

Bazen olaylar umduğumuz gibi olmayabilir. Bir şenlik yapılacaktır. Ve şenlikte ödülü üç bin lira olan bir uçurtma yarışması yapılacaktır. Ödülü duyduğu zaman Selçuk yarışmaya katılmaya karar verir. Bunu arkadaşlarından saklayacaktır. Ve öylede yapar. İşin aslını öğrenmek için belediyeye gider. Şenlik yöneticilerine sorularını yöneltir. Gerekli cevapları almıştır. Şenlik rıhtımda saat 14.30'da yapılacaktır. Başvurusunu yaptırdıktan sonra rıhtıma giderek uçurtma uçurduğunu hayal eder. Ve tam o sırada bir karga sürüsü geçer. Kendi başına da böyle bir olay gelmemesi için uçurtmayı kedi şeklinde yapacak ve kargalar kediden korkacaklardır. Eve gider. Elişi kâğıtlarını önceden almıştır. Gerekli olan tek malzeme çıtadır. Çıta almak için annesinden para ister. Annesine amacını anlatır. Annesi, babasının yardım etmesini teklif ettiğinde kabul etmez. Tek başına yapması gerektiğinin bilincinde olduğu için bunu doğru bulmaz. Çıtaları alır. Tek başına uçurtmayı yapar, deneme uçuşunu yaptıktan sonra annesi ve babasıyla rıhtıma gider. Yarışma başlamadan önce uçurtması gökyüzünde usulca süzülürken kargalar gagalar ve uçurtma sulara çakılır. Amacı kargaların korkması olduğu halde gökyüzünde iş farklı bir şekilde yürüyordur. Kendi sahalarında kargalar güçlerini ispat eder. Selçuk'un gördüğü rüya olaya yön vererek çatışma ortamı oluşturmuştur.

Metni şekillendiren çatışmalar şöyledir:

Birinci çatışma, **kişi-toplum çatışması**. Çocuk yarışmaya katılmasının kimse tarafından bilinmemesini istemektedir.

İkinci çatışma, **kişi-doğa çatışması**. Kargalar çocuğun uçurtmasını parçalar.

Üçüncü çatışma, **kişinin kendisiyle iç çatışması**. Çocuğun uçurtmasına yapmış olduğu kedi resmi çocuğun kafasında soru işaretleri bırakmaktadır.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan sadece okuma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri hakkında tahminlerde bulunur.
2. Okuduklarında gerçek olanla hayal ürünü olanı ayırt eder.
3. Metinde ortaya konan sorunları belirler ve onlara farklı çözümler bulur.
4. Okuduklarıyla ilgili kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.
5. Okuduklarında 'hikâye unsurları'nı belirler.

Bu bağlamda denilebilir ki metinde öğrencinin zihinsel gelişimine katkısı en fazla olan alan okuma becerisinin kazanımlarına yer verilmiştir. Kazanımlara baktığımız zaman metinle paralellik göstermemektedir. Metinde Selçuk'un uçurtma yarışmasına katılma isteği belirtilip metin kesilerek çocuklara sorular sorulabilir, öğrencilerin aktif olarak derse katılımı sağlanabilir. Ancak metin kazanımlarla somut hale getirilemediğinden anlatılanlar listelemen öteye gidememektedir. Bu durum da metnin yüzeysel bir şekilde anlatılmasına sebep olmaktadır. Metinde sadece hikâye haritasına yer verilmesi olayların açıklanmasından ziyade sadece listeleme şeklinde ele aldığını göstermektedir. Metin ile kazanımlar ilişkilendirilemediğinden metnin etkinlik kapsamında eksiklikler olduğu görülmektedir.

Metinde 12 etkinlik yer almaktadır. Metnin 3. etkinliğinde hikâye haritası yoluyla problemi başlatan olay ortaya konulmuştur. Ayrıca 7. etkinlikte ortaya konulan sorunun ne olduğu sorulmuştur. Hikâye haritası çocuğun haritalama yeteneğini geliştirir. Çocuk düzenli bilgilerle zihnine yerleştirdiği olayları daha iyi hatırlar (Akyol, 2014: 183). Ancak temel problem sorgulatılmadığından tek başına yeterli bir etkinlik değildir. Ayrıca hikâye haritası tekniği uygulanırken hikâyeyi oluşturan unsurlar yalnızca listelenmektedir. Bu tarz bir listelemen ziyade hikâyeyi oluşturan unsurlar arasındaki ilişkileri sorgulamak, çatışma odaklı yaklaşıp kişiler arası ilişkileri ve olaylar arasındaki nedenselliği çözümlen metni anlamlandırma, çözümlen ve yorumlama açısından daha işlevseldir. Özellikle çatışmanın kişileri nasıl etkilediği, kişilerin karşılaştıkları engelleri nasıl aştıkları,

problemlere ne tür çözümler buldukları, olaylar arasındaki nasıl bir neden-sonuç ilişkisi olduğu, kişilerin arzu ettikleri nesnelere ulaşmak için gösterdikleri çabayı, çatışma alanlarını merkeze almak ve bu doğrultuda sorular sormak, etkinlikler yapmak, metne yaklaşımda işlevselliği artıracaktır.

2.1.2. Çöp Ev (Hikâye)

Çöp olarak nitelendirdiğimiz maddeler değerlendirildikleri takdirde ortaya yaratıcı nesnelere çıkabilir. Televizyondaki bir haber dikkatini çeker ikizlerin. Haberde bir çöp evden bahsedilmektedir. Ev sahibinin çöpleri atıldığında çok üzüldüğü onların dikkatini çeker. Ve çevrelerinde çöp ev olup olmadığını merak ederler. Haberin etkisinde kalan Gülay rüyasında evde biriktirdiği eşyaların üzerine geldiğini görür. Rüyanın etkisiyle bir çatışma yaşar. Bir sonraki gün ikizlerin babası site yönetiminin çocuk parkına bir heykel yaptıracağını ve heykeli onların belirlemesini söyler. Ve ikizlerden yarışmaya katılmalarını ister. Gülay'ın ısrarı üzerine Pınar'da kabul eder ve tasarlamaya başlarlar. İlk çizimleri fazla sıradan ve çocukça olur. Fakat Gülay'ın aklına rüyası gelir. Pınar'a anlatır. Rüyadan ilham alarak atık eşyalardan yapılmış bir heykel tasarlayıp babalarına gösterirler. Site yönetimi ikizlerin projesini beğenir ve birinci olurlar. Atmaya kıyamadıkları eski eşyalarını heyecanla toplarlar. Anneleri de bir poşet kaçık çorapla gelir. Sonra onları da değerlendirip paspas yapmaya karar verirler. Değersiz görülen eşyalar asıl değerlerini değerlendirildikleri zaman bulacaktır. İkizlerin yaratıcılıkları metnin gelişimini sağlayarak olay örgüsünü oluşturmuştur. Bu olay örgüsünde haberin etkisiyle farklı çatışmalar ortaya çıkarak metne yön vermiştir.

Birinci çatışma, **kişi-toplum çatışması**. Metnin geneline bakıldığında televizyon haberini izleyen iki kız kardeşin bir çatışmaya girip ortaya bir ürün çıkarması söz konusudur.

İkinci çatışma, **kişinin kendisiyle iç çatışması**. Haberi izleyen kızların rüyasında evde biriktirilen her şeyin üstüne geldiğini görmeleri ve her şeyin çevresinde daire oluşturup kendisini bağırıldığını söylemeleri çatışma yaratmıştır.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan dinleme ve okuma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Dinlediği olayın nasıl gelişeceğini ve sonucunu tahmin eder.
2. Metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri hakkında tahminlerde bulunur.
3. Okuduklarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar.
4. Okuduklarından çıkarımlar yapar.
5. Metinde ortaya konan sorunları belirler ve onlara farklı çözümler bulur.
6. Okuduklarında “hikâye unsurları”nı belirler.

Bu bağlamdan yola çıkarak metnin dinleme kazanımına dair herhangi bir etkinliğe yer verilmemiştir. Metin okunduğu sırada kesilerek metnin devamında ne olacağı tahmin ettirilebilirdi. Ancak çatışmaya dair sadece temel problem söylenerek kişiler ve olay örgüsü arasında ilişki kurulamamıştır.

Metinde öğrencinin zihinsel gelişimine katkısı en fazla olan alan okuma becerisinin kazanımlarına yer verilmiştir. Kazanımlara baktığımız zaman metnin tek paralellik gösteren “Okuduklarında “hikâye unsurları”nı belirler.” kazanımıdır. Bu kazanımla hikâye unsurları sıralanmış ancak kişi-olay örgüsü ilişkisi kurdurulamadığından etkinlikler listelemeden öteye geçememiştir. Bu durum da metnin yüzeysel bir şekilde işlenmesine sebep olmaktadır. Metinde anlamayı kontrol etmek adına tahminler yürütülerek metnin işlenmesi daha cazip hale getirilebilir.

Metinde 11 etkinlik yer almaktadır. Metnin 3. etkinliğinde hikâye haritası yoluyla temel probleme yer verilmiştir. Hikâye haritası, hikâye elementlerinin kavranması açısından çocuklara yardımcı olmaktadır. Çocukları aktif olarak derse katma açısından iyi bir yoldur (Akyol, 2014: 183). Ancak çatışmayla ilgili yalnızca bu etkinliğe yer verilmesi sorgulamayı yetersiz bırakmaktadır. Metinde sorgulama, çözümlenme ve yorumlamaya yer verilmesi metnin işlevselliğini artıracaktır.

2.1.3. Dilim Dilim Güzel Dilim (Hikâye)

Dil bir toplumu yansıtan en güçlü öğedir. Dilin yabancı etkilerden uzak olması onun dışı olan bağımlılığını gösterir. Öğretmen derste son yıllarda Türkçenin bozulduğu ve insanların ana dile saygısızlık ederek başka dillere özenildiğini anlatmaktadır. Ödev olarak birine dil kirlenmesi konusunu vermek ister. Onur da öğretmenine ne kadar yanılmış olduğunu göstermek için gönüllü olarak kabul eder. Öğretmenin uyarısıyla ilk olarak iş yerlerinin adlarından başlar. Okul çıkışı ara sıra alışveriş yaptığı büfeden başlar. Büfenin sahibine neden Donald Amca'nın yeri diye bir isim koyduğunu sorar. İlhan Amca aslında amacının dikkat çekmek olduğunu anlatır. Onur birçok işletme sahibiyle daha konuşmaya çalışır. Fakat beklemediği tepkiler alır ve ödevinin beklediği kadar basit olmadığını anlar. Birçok kişinin artık yabancı sözcükleri kalıplaşmış bir şekilde kullandığını görür. Eve gelip annesine anlattığında annesinin de bu durumdan yakındığını görür. Şimdi televizyon programlarında konuşma dilinde ve iş yerlerinin isimlerinde ne kadar çok yabancı sözcük kullanıldığı daha çok dikkatini çekmiştir. Bir sonraki gün araştırmasına devam eder. Yabancı sözcüklerin dilimize girmesinin asıl nedeninin özenilme ve dikkat çekme olduğunu görmüştür. Ertesi sabah okula giderken İlhan Amca'nın tabelayı İlhan Amca'nın yeri olarak değiştirdiğini görür. Demek ki birkaç soru ve biraz söyleşme insanların dil konusunda bir şeyler yapmasına neden olacaktır. Onur'un beklentisi farklı yönde olması ve insanların sorulara verdiği tepki çatışma ortamı oluşturmuştur. Onur'un farklı işletme sahipleriyle konuşması olaya yön vererek yabancı isimleri kullanma amacını anlaması öğrenmesi açısından fayda sağlamıştır. Anlayıp dinlemeden doğru karara varılmaz.

Birinci çatışma, **kişinin kendisiyle iç çatışması**. Onur dilde yabancı kelime olmadığını söyleyerek karşılaştığı kelimeler karşısında şaşırır ve bocalar. Çocuğun yabancı sözcüklerle fazlasıyla karşılaşması sonucu kafası karışır.

İkinci çatışma, **kişi-kişi çatışma**. Çocuk işletmecilerle yabancı sözcüklerden dolayı tartışmaya girer.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan sadece okuma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Okuduklarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar.
2. Okuduklarının ana fikrini belirler.
3. Metinde ortaya konan sorunları belirler ve onlara farklı çözümler bulur.
4. Okuduklarında “hikâye unsurları”nı belirler.

Bu bağlamdan yola çıkılarak metinde okuduğunu anlama amacıyla yer verilen kazanımlardan sadece bir tanesi ele alınmıştır. Temel soruna yer verilerek nedenleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ancak geriye kalan kazanımlar, kazanımdan öteye gidemeyerek yalnızca listelenmiştir. Bu durum da metnin yüzeysel bir şekilde ele alınmasına sebep olmaktadır. Bu kazanımlarla ilgili herhangi bir etkinliğe yer verilmemiştir.

Metinde 11 etkinlik yer almaktadır. Metnin 4. etkinliğinde temel soruna balık kılçığı tekniğiyle yer verilmiştir. Balık kılçığında problem ortaya konularak farklı fikirler sunulur. Metinde olaylar arasındaki nasıl bir neden-sonuç ilişkisinin kurulacağına dair sorular sormak, etkinlik yapmak metne yaklaşımda işlevselliği artırarak daha ilgi çekici hale getirecektir.

2.1.4. Küçük Kar Tanesi (Hikâye)

Bazen hiçbir şey görüldüğü gibi olmayabilir. Olayları yaşamak için uygun zamanın gelmesini sabredip beklememiz gereklidir. Bir zamanlar küçük bir kar tanesi, ailesi ile birlikte gökyüzünde yaşamaktadır. Bütün kar taneleri sabırla yeryüzüne inmek için uygun zamanın ve sıranın gelmesini beklemektedirler. Fakat küçük kar tanesi oldukça ısrarlıdır. İsrarlarına dayanamayan annesi küçük kar tanesinin yeryüzüne inmesine izin verir. Küçük kar tanesi heyecanla yeryüzüne süzülür ve çok mutlu olmuştur. Fakat sonra çocuklar tarafından oradan oraya fırlatılır. Biraz sonra diğer kar taneleri ile birlikte kardan adam yapılır. Hava soğumaya başlayınca çocuklar giderler. Sabah olmasını umutla bekler, fakat sabah su damlasına dönüşmüştür bile. Annesini çok özlediğini hisseder. Annesine kavuşacağı anı bekler. Hayatın kar tanesinin sandığı kadar rahat yaşanacak bir yer olmadığı muallâk. Sabretmeyi ve sırasının gelmesini ve uygun zamanı beklemesi gerekmektedir.

Kar tanesinin macerası metne yön vererek merak uyandırmaktadır. Kar tanesinin sabırsızlığı ve sızlanmaları annesi ile arasında bir çatışma yaşatmaktadır.

Birinci çatışma, **kişi-doğa çatışması**. Kar tanesinin su damlası olması çatışma yaratmıştır.

İkinci çatışma, **kişi-kişi çatışması**. Kar tanesi yeryüzüne inme çabasında fakat annesi hala zamanının gelmediğini söylemektedir.

Üçüncü çatışma, **kişinin kendisiyle iç çatışması**. Akşam olunca çocukların kar tanesinden uzaklaşması kar tanesini üzmemekte ve kar tanesi kendisini yalnız hissetmektedir.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan okuma, konuşma ve yazma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Okuduklarında “hikâye unsurları”nı belirler.
2. Konuşmalarında sebep-sonuç ilişkileri kurar.
3. Hikâye yazar.

Bu bağlamda denilebilir ki, yer verilen kazanımlar ancak sorgulayıcı, eleştirel bir bakış açısından yoksun olan etkinlikler kazanımlarla paralellik göstermemektedir. Bu bakımdan kazanımların gerektirdiği etkinliklere yer verilmemesi açısından eksiklikler görülmektedir. Bu durumda metnin üstünkörü işlenmesine neden olmaktadır. Metin kazanımlarla somut hale getirilemediğinden anlatılanlar listelemeden öteye gidememektedir.

Metinde 13 etkinlik yer almaktadır. Metnin 3. etkinliğinde olaya 5N1K şeklinde yer verilmiştir. Hikâyenin tam olarak anlaşılıp anlaşılmadığı kontrol etmek açısından verimli bir etkinliktir. Ancak başlı başına yeterli değildir. Ayrıca analitik düşünmeyi sağlayacak etkinliklere yer verilerek metnin işlevselliği artırılabilir.

2.1.5. Burada Dur (Efsane)

İnsanlara olduğu gibi şehirlere verilen isimlerin de bir hikâyesi vardır. Malazgirt Zaferi'nden sonra Selçuklular Anadolu içinde ilerlemeye başlar. Konya önlerine kadar gelinmiş fethedilerek başkent yapılmıştır. Konya'da Selçuklu tahtında oturan sultan ilerlemek istemektedir. Bir gece bir rüya görür. Rüyasında aksakallı bir Türkmen kocası biz sana dur diyene kadar ilerle der. Ve Selçuklu ordusu hazırlanır. Sultan ordusu işaret edilen yerlere sefere koyulurlar. Geçtikleri her yeri fethederler ve bir gün vadide sultanın kulağına bir ses gelir. Burada dur. Sultan orada konaklar. Burada dur zamanla Burdur adı halini alır. Sultanın rüyası bir şehrin ismine yön vermiş ve sultanın rüyasında çatışma yaşamasına neden olmuştur.

Birinci çatışma, **kişi-toplum çatışması**. Sultan sınırları ele geçirmek için savaşmaktadır.

İkinci çatışma, **kişi-kişi çatışması**. Sultanın gördüğü rüyada nur yüzlü, ak sakallı bir Türkmen kocasının kendisine seslenerek toprakların er geç senin olacaktır demesi çatışma yaratmıştır.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan sadece okuma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Okuduklarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar.
2. Okuduklarında sebep-sonuç ilişkileri kurar.

Bu bağlamda, metinde yer verilen etkinliklerde sebep-sonuç ilişkisi kurdurulamadığından sadece “Ne?” sorusu üzerinde durulmuştur. “Nasıl?” ve “Niçin?” sorularına yer verilmediğinden etkinlikler bilgi düzeyini geçememiştir. Bu durum da metinde olayların açıklanmasından ziyade sadece listeleme şeklinde ele aldığını göstermektedir

Metinde 8 etkinlik yer almaktadır. Metnin 3. etkinliğinde olaya 5N1K şeklinde yer verilmiştir. Bu etkinlikle çocuk soru sormayı ve cevaplamayı öğrenir (Akyol, 2014:183). Ancak temel problem sorgulatılmadığından tek başına yeterli bir etkinlik değildir.

Çatışma odaklı yaklaşarak kişiler arası ilişkileri ve olaylar arasındaki nedenselliği çözümlenmek metni anlamlandırma, çözümlenme ve yorumlama açısından daha işlevseldir.

2.1.6. Her şey Bir Uçurtmayla Başladı (Hikâye)

Başarı hiçbir zaman altın tepsiyle sunulmaz. Başarıya ulaşmak için gerekli zaman ve çaba gereklidir. Çalışırken en basitten almalı ve pes etmeden devam etmelidir. Bisikletin yeni keşfedildiği sırada yirmili yaşlarda iki kardeş bir bisiklet dükkânı işletir. Bu dükkânda bisikletle ilgili her şey mevcut olmakla birlikte iki kardeş eski bisikletleri de tamir ediyorlardı. Bununla kalmayıp uçan bir makine yani bir uçak yapmayı planladılar. Bunun için öncelikle uçurtmayı inceleyip farklı uçurtmaları farklı koşullarda uçurarak gözlem yapmışlardır. 1898 yılında özel bir ip sistemiyle kontrol ettikleri kanatlı bir uçurtma yaparlar. Bir planör tasarlayarak iki kardeş uçmanın keyfini çıkarırlar. Fakat havada yalnızca on saniye kalabilmektedir. İkinci planör ise havada daha uzun bir süre kalabilmektedir. Yılmadan çalışarak 1903'te motorlu hava aracını hareket ettirip havalandırır. Ve eğer pes etmiş olsalardı bu bir başarı öyküsü olmamış olacaktı. Sonuç olarak iki kardeş uçurtmanın doğasını çözümlenerek başaracakları inancıyla uçağı keşfetmişlerdir. İki kardeşin yılmadan, azimle çalışması olaylara yön vererek başarıyı elde etmelerini sağlamıştır. Bu başarı beraberinde çatışmayı da getirmiştir.

Birinci çatışma, **kişi-doğa çatışması**. Wright kardeşler uçağı bulmak için işe önce uçurtmayla başlamışlardır. Uçurtmalar üzerinde çalışırken her koşulda deneme yapmaları bu çatışmaya örnektir.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan okuma ve yazma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Okuduklarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar.
2. Okuduklarının ana fikrini belirler.
3. Okuduklarından çıkarımlar yapar.
4. Okuduklarıyla ilgili kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.

5. Hikâye yazar.

Bu bağlamda, metinde yer verilen kazanımlarla ilgili herhangi bir etkinliğe yer verilmemiştir. En temel öğelerden biri olan çatışma, sorgulanmadığından olay somutlaştırılmamıştır. “Wright kardeşlerin yerinde olsaydınız siz ne yapardınız?” şeklinde sorularla metin farklı bir boyuta taşınarak kişi-olay ilişkisi sorgulanabilir. Kendi yaşantısından örnekler verilerek öğrenci olayın içine dâhil edilebilir.

Metinde 13 etkinlik yer almaktadır. Bu metinde çatışma odaklı herhangi bir etkinliğe yer verilmemiştir. Metinde yorumlama, çözümlenme ve sorgulama yoluna gidilerek etkinlikler işlevsel hale getirilebilir.

2.1.7. Çocuk Doğru Söyledi (Hikâye)

Mükemmel ya da kusursuz olarak tanımlanacak bir yapının bir çocuk gözünde bile hataya yer verilmemiş olması gerekir. II. Selim bir sabah erkenden Mimar Sinan’ı çağırır. Mimar Sinan’dan kendi adıyla anılacak bir cami yapmasını ve bu yaptığı caminin eserleri arasında en görkemli olmasını ister. Mimar Sinan Şehzadebaşı Camisi’nin çiraklık, Süleymaniye’nin kalfalık, Selimiye’nin ise ustalık eseri olacağını belirtir. Ve camiyi Edirne’ye yapmak ister. Sultan Selim Mimar Sinan’ı kırmaz. Hemen Edirne’de cami yapmak için uygun arsa bulunur. Evler satın alınarak yıkama başlanır. Gözüne kestirdiği ulu tepeye ölümsüzlük eserini dikmektedir. Bir gün ustalar, işçiler, ırgatlar avluda toplanmış yaptıkları eseri övünçle seyrederken mahalleden bir çocuk geçmektedir. Kalabalığın camiyi izlediğini görünce o da izlemeye koyulur. Sinan çocuğa caminin nasıl olduğunu sorar. Çocuğun minare eğri olmuş cevabı ustaların homurdanmasına sebep olur. Mimar Sinan çocuk doğru söyledi der. Minareye bir ip bağlayıp çekerler. Minarenin düzeldiğine inanan çocuk gider. Mimar Sinan ustalara minarenin eğri olmadığını bildiğini ve bir çocuğun gözünde bile hata olmaması gerektiğini Selimiye’nin hiçbir özrü olmadığını söyler. Böylelikle çocuğun bile olsa herkesin düşüncesine önem vermesi gerektiğini göstermiş olur. Mimar Sinan’ın camii yapımında yaşadıkları olay örgüsünün gelişimini sağlamıştır. Ayrıca II. Selim’in Mimar Sinan’dan camii yapmasını istemesi yer konusunda çatışma yaratsa da daha sonra anlaşmaya varılarak hala değerini koruyan eser ortaya çıkmıştır.

Birinci çatışma, **kişi-kişi çatışması**. II. Selim'in Mimar Sinan'dan kendi adına camii yaptırmasını isteyince o camiyi Edirne'de yapmak ister ve II. Selim'in başta kabullenmez. Ayrıca çocuğun minarenin eğri olduğunu söylemesiyle Mimar Sinan'ın adamlara ipe asılarak düzeltmelerini istemesi üzerine adamların şaşırıp ve Mimar Sinan'a kızmaları çatışma yaratmıştır.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan okuma ve yazma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Okuduklarında sebep-sonuç ilişkileri kurar.
2. Okuduklarının ana fikrini belirler.
3. Okuduklarından çıkarımlar yapar.
4. Okuduklarıyla ilgili kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.
5. Okuduklarında “hikâye unsurları”nı belirler.
6. Yazılarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) öğelerini vurgular.

Bu bağlamdan yola çıkarak metinde verilen kazanımlar hayata geçirilemediğinden olumlu bir sonuç alınmamaktadır. Çocuklara metinle ilgili yaptığı çıkarımlar sorularak etkin katılım sağlanabilir. Bu yolla çatışmaya odaklanılarak kişi- olay ilişkisi sorgulanabilir.

Metinde 10 etkinlik yer almaktadır. Metnin 1. etkinliğinde olaya hikâye haritası yoluyla yer verilmiştir. Hikâye haritası tekniği uygulanırken hikâyeyi oluşturan unsurlar yalnızca listelenmektedir. Bu tarz bir listelemeden ziyade hikâyeyi oluşturan unsurlar arasındaki ilişkileri sorgulamak, çatışma odaklı yaklaşımla kişiler arası ilişkileri ve olaylar arasındaki nedenselliği çözümlenmek metni anlamlandırma, çözümlenme ve yorumlama açısından daha işlevseldir.

2.2. SINIF KURMACA METİNLERİ

6. Sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 18 okuma metninden 6 kurmaca metne yer verilmiştir. Bu metinlerden 4 hikâye, 1 fabl ve 1 tiyatrodur. Başlıca kurmaca metinler ve çatışmalar;

2.2.1. Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması (Hikâye)

Metnin başından sonuna kadar kahramanlar sürekli çatışma halindedirler. Kitaplıktaki çocuk kitaplarının kahramanları arasındaki çatışmalar konu edinmiştir. Her kahraman yazıldığı kitabı benimseyerek farklı dünyalara kapılar açtıklarını göstermişlerdir. Kahramanlar arasındaki bu çatışma metne yön vermektedir. Yaşanan bu çatışma, kitaplıktaki her kitabın ayrı bir dünyaya kapı araladığını göstermektedir. Çocuk kitapları, çocuk kitaplarının başkişileri aracılığıyla karşılıklı konuşmalar yoluyla tanıtılmıştır. Ayrıca metnin teması, kitap sevgisi olarak kabul edilebilir. Öykünün teması 6. sınıf düzeyindeki çocuğun anlam evrenine uygundur; uyandırılmak istenen etki çocuğun birey olma süreci için önemli olan kitap okuma sevgisini kazandırmaya yönelik olduğundan çocuğun bireysel gelişimi için önemlidir (Mert, 2012:80). Öğretici bir tutum sergilenmemiştir. İncelenen öykü metni, 6. sınıf düzeyindeki bir çocuğun yaş, gelişim evrelerine uygun bir şekilde verilmiştir. Öyküde yazar tarafından kurgulanan gerçeklik, çocuklar tarafından okuma eylemi sonrası kendi gerçekliklerine dönüştürülebilir özelliktedir. Öyküde, çocuk yazınının temel sorumluluğu olan, çocuklara dilin olanaklarıyla kurgulanmış yeni yaşantılar sunma, görevi yerine getirilmektedir. Sunulan yaşantılardan çıkarsamalar yapma sorumluluğu da çocuğa bırakılmaktadır.

Öyküde konuyu yapılandıran öğeler çatışmalardır. Karşılıklı konuşmalarla kurgulanmışkişi-kişi tartışmasının yer aldığı öykü metnindeki ilk **kişi-kişi çatışması**, Mikiler ile Don Kişot arasında geçmektedir. Mikiler Don Kişot'un kavgacı kişiliğinden yakınır. Don Kişot ise kendini savunur ve diğer kitaplara çok saygılı davrandığını vurgular.

İkinci çatışma ise, Güliiver'in Gezileri ile Don Kişot arasında geçer. Güliiver, Don Kişot'un çocuk romanı olmadığı savındadır. Don Kişot ise çocukların kendisini okumaktan zevk aldıklarını söyler.

Üçüncü çatışma, Güliiver ile Küçük Prens arasında gelişir. Küçük Prens Güliiver'in aşırı hayalperest olmakla suçlar. Güliiver ise insanın hayalci yanını simgelediğini söyler.

Dördüncü çatışma, La Fontaine ise Güliiver ve Küçük Prens ile çatışır.

Beşinci çatışma La Fontaine ile Nasrettin Hoca arasındadır. Nasrettin Hoca kendi fıkralarının La Fontaine'in anlatılarından daha komik olduğunu savunur.

Altıncı çatışma ise, Andersen'in kendini diğer kahramanlardan üstün görmesi.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan sadece okuma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
2. Okuduklarındaki örtülü anlamları bulur.
3. Okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır.

Bu bağlamda denilebilir ki metin, anlamayı kontrol etmek adına günlük yaşamla ilişkilendirildiğinde anlama içselleştirilerek daha kalıcı hale gelir. Ancak kazanımlar etkinliklerle paralellik göstermediğinden karşılaştırma yapma, bilgiler arası ilişkilendirme söz konusu olmamaktadır. Çözümleme ve sorgulama yoluyla öğrencilerin aktif olarak derse katılımı sağlanabilir.

Metinde toplamda 8 etkinlik vardır. Metnin 1. etkinliğinde hikâyedeki olaya hikâye haritası yoluyla yer verilmiştir. Olayları listelemeden ziyade hikâyeyi oluşturan unsurlar arasındaki ilişkileri sorgulatmak, çatışma odaklı yaklaşılarak kişiler arası ilişkileri ve olaylar arasındaki neden- sonuç ilişkisini kurarak metni anlamlandırma, çözümleme ve yorumlama metin açısından daha işlevsel olacaktır.

2.2.2. Eskici (Hikâye)

Metinde yetim kalan Hasan'ın annesi de ölünce düşünceleri önemsenmeksizin apar topar Filistin'in ücra bir kasabaya gönderilmesini konu edinir. Vapurdan inmesiyle anadili büsbütün işitilmez olur. Arapçayı anlamaya başlamasına rağmen inatla çevresindekilerle iletişim kurmaz. Hasan pasif bir tavır alarak bir köşeye çekilir ve susar. Burada çatışmayı yaratan ve etkisini gittikçe arttıracak olan temel unsur, Hasan'ın ana dilinin konuşulmadığı bir çevreye girmiş olmasıdır (Çağın: 2005:76). Ayakkabı tamircisinin davranışları ona nerede ve kimle olduğunun unutturur. Dalgınlıkla anadiliyle konuşur. Kendi dilini konuşan biriyle iletişim kurmak ona iyi gelir ve satıcının işi bittiğinde yalnızlık duygusuyla ağlamaya başlar. Satıcının yüreği yumuşar ve onun da özlem çektiği fakat dile getiremediği duyguları yüzünden gözlerinden usulca yaşlar süzülür. Metinde işlenen tema, dil sevgisi. Dil sevgisi ve memleket özlemi Hasan'ı iletişimsizliğe itmiştir. Ayrıca metinde her insanın kendisini yabancı bir yerde bile olsa kendisini anlayan onunla aynı dili konuşan sorunlarını paylaşabileceği insanlara ihtiyaç duyduğu da çıkarılan bir sonuçtur. Hikâyenin kurgusuyla sıkı ilişki içerisinde olan insan, tabiat, nesne unsurları ve bu unsurların yarattığı çatışma söz konusudur. Yaşanan bu çatışma Hasan'ın yaşamına yön verir. Ana dilinin ne denli önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Birinci çatışma, **kişi- toplum çatışması** olarak karşımıza çıkmaktadır. Hasan'ın Filistin'e gittiğinde farklı bir dille, kültürle karşılaşma sonucu çatışma yaşaması. Anadilini hiç duymaması sonucu hep susmayı tercih etmiştir. Hasan pasif bir tavır alarak bir köşeye çekilir ve susar. Burada çatışmayı yaratan ve etkisini gittikçe arttıracak olan temel unsur, Hasan'ın ana dilinin konuşulmadığı bir çevreye girmiş olmasıdır.

İkinci çatışma, **kişi- doğa çatışması**. Kendi ülkesindeki zeytinliklerin burada seyrekleşmesi, keçilerin türlerinin değişmesi, ağaçlara pek rastlanılmaması Hasan'ı şaşırtmaktadır.

Üçüncü çatışma, **kişinin kendisiyle çatışma**. Farklı bir yere gelmenin ve farklı bir dilin konuşulmasının vermiş olduğu şaşkınlık. Ayrıca Hasan eskicinin yanında ağlayıp kendisini yalnız hissetmekte ve bir daha Türkçe konuşacak kimseyi bulamayacağını düşünmektedir.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan okuma ve yazma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.
2. Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir.
3. Metindeki ipuçlarından hareketle metne yönelik tahminlerde bulunur.
4. Metnin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar.
5. Metni içerik yönünden değerlendirir.
6. Yazısını bir ana fikir etrafında planlar.
7. Yazısının ana fikrini yardımcı fikirlerle destekler.

Bu bağlamda metnin kazanımlarında yorumlamaya yer verildiği halde etkinliklerde bunun etkisi görülmemektedir. Kazanımlar etkinliklerle desteklenmediğinden öğrenci çıkarım yapma, sebep- sonuç ilişkisi kurma, tahminde bulunma gibi zihinsel becerilerden yoksun kalmaktadır.

Metinde 10 etkinlik yer almaktadır. Metnin 2. etkinliğinde 5N1K etkinliğine yer verilerek soruların sorulması öğrenciye bırakılmıştır. Ayrıca 3. etkinlikte metindeki olay örgüsünün tamamlanması istenilmiştir. Bu şekilde yapılan etkinlik her öğrenciden farklı fikirlerin ortaya çıkmasını sağlar. Bu durum öğrencilerin yaratıcılıklarını ortaya çıkarır ve yorumlama gücünü geliştirir.

2.2.3. Meşe Ve Saz (Fabl)

Eğitim malzemesi olarak kullanılan fabllarda, insana ait mizaç ve karakter özellikleriyle davranış biçimleri çoklukla hayvanlar aracılığıyla anlatılarak ibret verici sonuçlara ulaşılır. İnsanlara ait olumsuzlukları düzeltmek için hayvan sembollerinden yararlanılır. Kurguya dayalı metinlerle insanları uyarma amacı güdülür (Erdal ve Gökmen'den akt. Simsek, 2002: 90). Hayvanların ve nesnelere insana özgü davranışlarda

bulunması, düşle gerçeği iç içe yasayan çocuklar için tanıdık bir dünyanın kapılarını aralar (Erdal ve Gökmen'den akt. Sever, 2003:78). Bu yüzden fabllar küçük yaşlardan itibaren çocukların ilgisini çeker. Metinde, meşe sazı küçümseyerek kendini ondan üstün görmüştür. Küçük ve zayıf olmasını dayanıksız olarak nitelendirir fakat sert bir rüzgâr sonucu kırılarak dayanıklılığın büyüklük ve kudrette olmadığını kötü bir deneyim sonucu ağır bir şekilde öğrenir. Ayrıca kendini her üstün görenin bile zayıf bir noktası olduğu çıkarılmaktadır. Meşe ile saz arasında yaşanan çatışma ve konuşmalar metne yön vererek olayın gelişimini sağlamıştır. Ayrıca meşeyle saz eşitliği, adaleti ve kibri simgelemektedirler.

Birinci çatışma, **kişi-kişi çatışması**. Meşenin saza söylediği sözler ve sazı küçümsemesidir. Sazın meşeye rüzgârdan korkması gerektiğini çünkü kendisinin rüzgârda eğilip ama kırılmadığını söyler.

İkinci çatışma, **kişi- doğa çatışması**. Meşenin kendisini üstün görüp güneşin bile içine girmediğini, fırtınanın dallarına oyuncak olduğunu söyler. Meşe ve sazın rüzgâra karşı direnir ve sonunda yenilirler.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan okuma, konuşma ve yazma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
2. Konuşmasında sebep-sonuç ilişkileri kurar.
3. Yazısında amaç-sonuç ilişkileri kurar.

Bu bağlamda denilebilir ki metinde öğrenciye söz hakkı verilerek sebep- sonuç ilişkisi sorgulatabilir. Kazanımda sebep-sonuç yer almasına rağmen etkinlikte yer verilmemiştir. Ayrıca öğrencinin kendisini meşe veya sazın yerine koyması istenerek bir yazı yazdırılabilir. Bu yolla öğrencinin ilgisi arttırılarak çatışmaya farklı bir bakış açısıyla bakabilir.

Metinde 7 etkinlik bulunmaktadır. Metnin 5. etkinliğinde hikâye haritası yoluyla olaya yer verilmiştir. Ayrıca hikâye haritası tekniği uygulanırken hikâyeyi oluşturan

unsurlar yalnızca listelenmektedir. Listeleden ziyade metindeki olay sorgulatılarak daha işlevsel bir hale getirilirdi.

2.2.4. Nasrettin Hoca (Tiyatro)

Tiyatro unsuruyla ele alınan olay anlatılırken güldürü unsuruyla düşündürerek sonunda bir ders vermeyi amaçlamıştır. Nasrettin Hoca, geleneksel Türk toplumunda komşuluk ilişkilerini mizah yoluyla fıkralarında temas ederek nasıl olması gerektiğine işaret etmeye çalışır. Metinde Nasrettin Hoca önce kendisinden eşeği istemeye gelen Ahmet Ağa'ya eşek evde yok diyerek yalan söylediği sırada eşek ahırdan anırır ve Ahmet Ağa Nasrettin Hocayı kınayarak gider. Daha sonra ip istemek üzere gelen komşu kadına saçma bahaneler bularak kendi eşyalarını paylaşmayı reddeder. Komşularıyla çatışma içerisinde olan Nasrettin Hoca kıvrak zekâsıyla paçayı kurtarır. Yaşanan bu çatışma ortamı “Komşu komşunun külüne muhtaçtır” anlamını ve boyutlarını göstermek bakımından önemlidir.

Metindeki çatışma, **kişi-kişi çatışması**. Komşunun Nasrettin Hocadan eşeği istemesi üzerine hocanın eşeği vermek istemez. Ayrıca ip isteyen komşusuna ip vermemek için bir sürü bahane sunar.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan okuma, konuşma ve yazma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
2. Okuduklarındaki örtülü anlamları bulur.
3. Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.
4. Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir.
5. Metindeki ipuçlarından hareketle metne yönelik tahminlerde bulunur.
6. Metnin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar.

7. Metni içerik yönünden değerlendirir.
8. Konuşmasını bir ana fikir etrafında planlar.
9. Konuşmasını içerik yönünden değerlendirir.
10. Yazısında sebep-sonuç ilişkileri kurar.
11. Olay yazıları yazar.

Bu bağlamda denilebilir ki metinde birçok kazanıma yer verilmesine rağmen yalnızca bir kazanımla ilgili etkinliğe yer verilmiştir. Diğer kazanımlar etkinliklerde yer almamaktadır. Bu durum ise kurmaca metnin çatışma boyutuyla ele alınmadığı için metnin yalnızca bilgi düzeyini geçemediğini göstermektedir. Öğrenciye farklı çözümler üreterek, olay yazılara yazdırarak analiz, sentez ve değerlendirme boyutu zamanla kazandırılabilir.

Metinde 8 etkinlik yer almaktadır. Metnin 3. etkinliğinde hikâye haritası yoluyla metindeki olayların ne olduğuna yer verilerek olaylar sıralanmıştır. Bu yolla metni anlamlandırma, yorumlama ve sorgulama gücü artırılacağından metin işlevsel hale getirilebilir. Özellikle çatışmanın kişileri nasıl etkilediği, kişilerin karşılaştıkları engelleri nasıl aştıkları, problemlere ne tür çözümler buldukları metni daha üst seviyeye taşıyacaktır.

2.2.5. Bayram Yeri (Hikâye)

Düzensiz kentleşme sonucu her yere binalar yapılmıştır. Çocukların oyun alanı, şenlik alanları ve bayram yerleri kısıtlı bir hale gelmiştir. Kentleşme sonucu değerlerimiz zamanla unutulmaya yüz tutmuştur. Metinde, bir nine torunundan kendisini bayram yerine götürmesini ister. Bayram yerine geldiği zaman büyük bir hayal kırıklığına uğrayarak zamanla bayramların, eski geleneklerin kısacası her şeyin değiştiğinin farkına varır. Zor bir dönemde yaşadığından şikâyetçiyken şimdiki çocukların bayram olarak nitelendirilebilecek bir bayram yaşamadıklarının anlar. Ninenin başına gelen bu olay şu an toplumumuzda bayram geleneğinin unutulmaya yüz tuttuğunun kanıtıdır. Nine ise eski bayramları simgelemektedir. Ayrıca zamanla anlayışların değişmesiyle eski bayram anlayışının kalmaması metne yön vermiş ve geçmiş ile şimdi arasında bir çatışma ortamı doğurmuştur.

Birinci çatışma, **kişi-kişi çatışması**. Çocuğun ninesinin alingan bir yapıya sahiptir ve bayram yerine bir gün geç gitmesinden dolayı çocuğa kızar.

İkinci çatışma, **kişi-toplum çatışması**. Ninenin bayram yerine gidince eskisi gibi bir yerin olmadığını görüp onun yerine hep apartmanların yapılmış olmasına inanamaz. Ninenin istediği helvacıların, şerbetçilerin hiçbiri yerinde yoktur. Geçmişten hiçbir izin kalmaması nineyi hayal kırıklığına uğratmıştır.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan okuma, konuşma ve yazma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.
2. Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
3. Okuduklarındaki örtülü anlamları bulur.
4. Metnin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar.
5. Okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır.
6. Konuşmasında amaç-sonuç ilişkileri kurar.
7. Konuşmasını bir ana fikir etrafında planlar.
8. Olay yazıları yazar.

Bu bağlamda metnin etkinlikleri kazanımlarla paralellik göstermediğinden yalnızca “Ne?” sorusuna cevap verilmektedir. Bu durum öğrenciyi ezberci bir birey olmaya sevk etmektedir. Metinde nineyle çocuğun diyaloglarından yola çıkarak sorularla konu zenginleştirilip günlük yaşamla bağ kurulması sağlanabilirdi. Etkinliklerde öğrencilerin görüş açılarını ortaya çıkarmak adına daha fazla söz hakkı tanınması gerekirken metinde bu tür etkinliklere yer verilmemiştir.

Metinde 12 etkinlik yer almaktadır. Metnin 1. etkinliğinde hikâye haritası yoluyla olayın ne olduğu sorulmuştur. Aslında farklı etkinliklerle çatışma alanlarını merkeze almak ve bu doğrultuda sorular sormak, etkinlikler yapmak metni daha işlevsel kılacaktır.

2.2.6. Kınalı Keklik (Hikâye)

Bütün canlılar kendi türlerine ihtiyaç duyarlar. Yalnızlık çektikleri zaman bunu içgüdüsel olarak kendi türlerine uygun bir şekilde belli etme gereksinimi hissederler. Hasan adındaki bir çocuğun çevresinden kazandığı hayvan sevgisinden hareketle ailesine bir evcil hayvan aldirmaya çalışmasını konu edinmektedir. Olayda Hasan'ın annesinin temizliği bahane etmesi bir süre sonra kendi çocukluğunda yaşadığı hayvan sevgisini hatırlaması üzerine kırılır. Bunu fırsat bilen Hasan bir keklik aldırarak annesinin eleştirilerine fırsat vermez. Kekliğin hastalandığı sanılırken aslında yalnız olduğu için hasta bir tutum sergilediği anlaşılması üzere kekliğe bir eş alınarak onun düzelmesi bütün canlıların kendi hemcinslerine ihtiyaç duyduklarının kanıtıdır. Metinde bahsi geçen Hasan, toplumumuzda çocukların çevresiyle şekillendiğinin göstergesidir. Hasan'ın dedesinin kızını iyileştirdiği için kekliği doktora hediye etmesi hediye olayının geçmişten günümüze süre gelen bir gelenek olduğunun kanıtıdır. Metinde çocuğun hayvan sevgisiyle yaşadığı süreç metne yön verir. Aynı zamanda ailesine rağmen isteklerini dile getirip kabul ettirmeye çalışan, aile ile çatışan ve yeni nesle ayna tutan bir karakteri simgelemektedir.

Birinci çatışma, **kişi-kişi çatışması**. Kapıcı Hüseyin'in anlayışsız davranarak Deniz'in köpeğini bağlamamasına kızması bir çatışma ortamı yaratmaktadır.

İkinci çatışma, **kişinin kendisiyle iç çatışması**. Kekliğin hastalanmasına çocuk üzülüp endişelenir.

Üçüncü çatışma, **kişi- doğa çatışması**. Hasan'ın annesinin temizliği bahane ederek bir evcil hayvan almak istemez.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan okuma, konuşma ve yazma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
2. Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.
3. Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir.
4. Metindeki ipuçlarından hareketle metne yönelik tahminlerde bulunur.

5. Metnin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar.
6. Okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır.
7. Konuşmasında sebep-sonuç ilişkileri kurar.
8. Konuşmasını içerik yönünden değerlendirir.
9. Yazısında sebep-sonuç ilişkileri kurar.

Bu bağlamda denilebilir ki metni anlama ve çözümleme amacıyla öğrenciye kendini metinde kahramanın yerine koyması istenerek empati kurması sağlanabilir. Ayrıca öğrencinin kendini ifade etmesi, iletişim kurması, eleştirel bakabilmesi için kazanımların etkinliklerle paralellik göstermesi gerekir. Metin ile kazanımlar ilişkilendirilemediğinden metnin etkinlik kapsamında eksiklikler olduğu görülmektedir.

Metinde 14 etkinlik yer almaktadır. Metnin 3.etkinliğinde hikâye haritası yoluyla metindeki olaylara yer verilmiştir. Ayrıca hikâye haritası tekniği uygulanırken hikâyeyi oluşturan unsurlar yalnızca listelenmektedir. Bu listelemenin dışına çıkılarak neden- sonuç ilişkisi kurulmalı, probleme farklı çözümler bularak yorumlanması analitik düşünmeyi sağlayacaktır.

2.3. SINIF KURMACA METİNLERİ

7. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 18 okuma metninden 7 kurmaca metne yer verilmiştir. Bu metinlerden 5 hikâye, 1 destan ve 1 tiyatrodur. Başlıca kurmaca metinler ve çatışmalar;

2.3.1. Öyle Denmez (Tiyatro)

Bir tiyatro metni olan bu metin Hacivat ile Karagöz arasındaki iletişim bozukluğunu konu almıştır. Aralarında geçen konuşmalardan dolayı sürekli atışmaktadırlar. Bu durum da onlar arasında bir çatışma ortamı doğurmuştur.

Birinci çatışma, **kişi-kişi çatışması**. Metnin genelinde Hacivat ve Karagöz iletişim sorunundan dolayı sürekli atıştıkları görülmektedir.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan okuma, konuşma ve yazma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
2. Okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır.
3. Sorunlarına konuşarak çözüm arar.
4. Olay yazıları yazar.

Bu bağlamda denilebilir ki metinde öğrenci kişi- olay ilişkisi kurarak temel problemi sorgulayabilir. Ancak olayların sadece listelenmesine dair etkinlikler yer aldığından temel problem ele alınamamış ve herhangi bir çözüm önerisi sunulamamıştır. Bu durum da metnin yüzeysel bir şekilde anlatılmasına sebep olmaktadır.

Metinde 13 etkinlik yer almaktadır. Metnin 3. etkinliğinde olaya hikâye haritası yoluyla yer verilmiştir. Ancak temel problem sorgulanmadığından tek başına yeterli bir etkinlik değildir. Bu teknikle hikayeyi oluşturan unsurlar arasındaki ilişkileri sorgulamak, neden- sonuç ilişkisi kurmak, çözümlenme ve yorumlama açısından daha işlevseldir.

2.3.2. Unutulmayan Hafta (Hikâye)

10 Kasım nedeniyle öğretmenin çocuklara verdiği görev Seçil ve Serdar arasında paylaştırılmış, sınıfa yeni gelen Hilal'e de görev verilmiştir. Kendini yalnız hisseden Hilal bu duruma çok sevinmiştir. Sunum hazırlayan Hilal çok başarılı bir şekilde sunduğundan kendine olan özgüvenini yeniden kazanmış ve bütün derslere katılmıştır. Hilal ve arkadaşlarının yaptığı konuşmada Atatürk'ün hayatı, kişiliği ve başarılı olduğu konulara değinilmiştir. Metinde daha çok Atatürk'ün hayatıyla ilgili nesnel bilgiler vurgulanmıştır. Metnin teması, Atatürk'ün fikir hayatı ve kişilik özellikleri şeklindedir. Atatürk olmasaydı olmazdı dediğimiz, Türkleri tarih sahnesinde yükselterek bilime, sanata çok önem veren bir insandı. Ayrıca akla mantığa yatkın olan her konuyu savunabilen cesur ve zengin bir kültür birikimine sahip bir kişiliğe sahipti. İnsanları sınıflara ayırmadan onlara eşit hak ve özgürlük sağlayan korumacı nitelikte olduğu, sanat ve sanatçıyı baş tacı yaptığı

vurgulanmıştır. Metinde Hilal'in yeni girdiği ortamdan dolayı yaşadığı yalnızlığın diğerlerine nasıl yansıdığı ve buna nasıl çözüm bulunduğu anlatılmıştır.

Birinci çatışma, **kişinin kendisiyle iç çatışma**. Hilal'in okula yeni gelmesinden dolayı hiç arkadaş edinemez ve kendisini yalnız hisseder. Hilal'in her şeyden çekinmesinden dolayı kendisine güveni yoktur. Sema'nın Hilal'i 10 Kasım programına davet etmesiyle Hilal özgüveninin kazanmıştır.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan okuma ve konuşma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
2. Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.
3. Konuşmasında sebep-sonuç ilişkileri kurar.
4. Konuşmasında amaç-sonuç ilişkileri kurar.

Bu bağlamdan yola çıkarak metinde okuma ve konuşma kazanımlarına yer verildiği halde etkinliklerde bu kazanımlarla ilgili olarak herhangi bir etkinliğe rastlanılmamıştır. Metinde öğrencinin kendisini metindeki kişilerin yerine koyarak “Sen olsaydın ne yapardın?” şeklinde sorularla empati kurması sağlanabilir. Ancak kazanımlarla etkinlikler paralellik göstermediğinden metin çatışma noktasında zayıf kalmıştır.

Metinde 12 etkinlik yer almaktadır. Metinde çatışmayla ilgili herhangi bir etkinliğe yer verilmemiştir. Metindeki olay sorgulatılarak yorum yapılması metne işlevsel katacaktır.

2.3.3. Pembe İncili Kaftan (Hikâye)

İnsanın yaptığı fedakârlık büyük veya küçük olsun asla övünmemelidir. Muhsin Bey varlıklı olmasına rağmen mütevazı bir hayat yaşamaktadır. Bir gün Osmanlı devleti İran'a elçi göndermek istemesi üzerine birçok gönüllü ortaya çıkar. Fakat hiçbiri uygun ölçütlere sahip değildir. Muhsin Çelebi'yi önerirler ve kabul edilir. İran'a elçi olarak

gönderilir. İran’da tahtın yanında oturacak yer bulamayınca bütün varlığının içinde olduğu pembe incili kaftanı yere sererek üzerine oturur ve bir Türk yere serdiği şeyi arkasına almaz. Pembe incili kaftanı orda bırakarak geri döner. Zor ve sefalet içinde kötü günler geçirdiği halde yaptığını kimseye anlatarak övünmez. Muhsin Çelebi’nin karakterli, alçak gönüllü ve fedakâr olmayı temsil etmektedir. Ayrıca yaptıkları büyük bir fedakârlığın göstergesidir. Metnin ana teması da fedakârlık üzerine kurulmuştur. Muhsin Çelebi’nin yaptığı fedakârlık, günümüzde karşılığı alınmadan yapılmayan işlere örnek bir tutum sergilemektedir. Muhsin Çelebi bu fedakârlığı yaparken de yaşamış olduğu çatışmalar vardır. Ancak bu çatışmalar onun fedakârlığına engel olmamıştır.

Birinci çatışma, **kişi- toplum çatışması**. Şah İsmail Osmanlı için bir tehdit unsurudur. Şah İsmail Osmanlı topraklarına girerek Diyarbakır ve Harput kalelerini almıştır.

İkinci çatışma, **kişinin kendisiyle iç çatışması**. Muhsin Çelebi’nin en başta Tebriz’e gitmek istememesi üzerine sadrazam hiddetlenip dişlerini sıkar. Ayrıca Şah İsmail pembe incili kaftanı görünce kin duyar.

Üçüncü çatışma, **kişi-kişi çatışması**. Muhsin Çelebi’nin Tebriz’e gitme karşılığında para kabul etmemesi, sadrazamın ise buna karşı çıkması. Ayrıca sadrazamın Muhsin Çelebi’yi Tebriz’e göndermek istediğini söylemesi üzerine Muhsin Çelebi’nin neden diğerlerinin göndermediğini sormuştur.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan okuma ve yazma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
2. Metindeki sebep-sonuç ilişkilerini fark eder.
3. Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.
4. Okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır.
5. Olay yazıları yazar.

Bu bağlamda etkinlikte hikâye haritasıyla listelemeler yapılmış ancak herhangi bir sorgulama yoluna gidilmemiştir. Öğrenciye sorgulama, eleştirel düşünmeye yöneltmeye dair etkinlikler verilmediğinden öğrenci günlük hayatla ilişkilendirme konusunda sıkıntı yaşamaktadır. Öğrencinin “Sen Muhsin Çelebi’nin yerinde olsaydın ne yapardın?” gibi sorularla duygu, düşünce ve hayalleri yorumlaması sağlanabilir.

Metinde 9 etkinlik yer almaktadır. Metnin 2. etkinliğinde olaya hikâye haritası yoluyla yer verilmiştir. Bu teknikle olaylar sorgulatılarak eleştirel düşünme sağlanabilir. Metindeki çatışmanın kişileri nasıl etkilediği, kişilerin karşılaştıkları engelleri nasıl aştıkları, probleme nasıl bir çözüm buldukları ve bu doğrultuda etkinliklere yer vermek işlevselliği artıracaktır.

2.3.4. Miras Keçe (Hikâye)

Geçmişten kalma eşyaların maddi ve manevi ne kadar değerli olduklarını ve onları korumamız gerektiğinin altı çizilmiştir. Bir aileye miras olarak birkaç parça eski olarak nitelendirilebilecek eşya kalır. Aile bu eşyaları hor görerek evin bir odasına koyar ve kir ve pisliğinden şikâyet ederek yeterli özeni göstermezler. Bir gün bir eskici keçe parçasını almak ister ve sevinerek satarlar. Aile bireyleri bu keçeye sahip çıkmayarak onun yıpranmasına neden olur. Aile bu keçeyi beğenmeyip böyle bir mirasın ne kadar küçük olduğuna dair sözler sarf eder³. Bir hafta sonra eskiciden öğrenirler ki o değersiz olarak gördükleri keçe aslında çok para etmiş ve müzede sergilenmektedir. Büyük bir şok yaşarlar ancak artık iş isten geçmiştir. Hayatta hiçbir şey aslında görüldüğü gibi değildir. Her şeyin zamanı geldiğinde gerekli değeri görecektir. Maddi manevi eşyaların ne olursa olsun korunması gerektiği aile tarafından bilinmemektedir. Onlara miras kalan eşyaları satmaya, atmaya çalışmaları bilinçsizliğin göstergesidir. Eşyalardan dolayı çatışma yaşayan aile bireyleri küçümsedikleri keçenin asıl kültürel miras olduğunu geç de olsa anlamışlardır.

Birinci çatışma, **kişi-kişi çatışması**. Kadının keçeyi görünce neden eski bir keçenin gönderildiğine anlam veremez ve anne ve hala paşanın karısına söylenirler

³ http://yazmacadergisi.com/index.php?option=com_content&view=article&id=2756:mras-kece-hkayesnn-eletrs&Itemid=333 (Erişim Tarihi: 15.08.2014)

İkinci çatışma, **kişinin kendisiyle iç çatışması**. Eskicinin keçeye çok para vermesi üzerine hala şaşırır ve kendi kendine keçenin acaba değerli olup olmadığını sorgular.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan okuma ve yazma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
2. Metindeki sebep-sonuç ilişkilerini fark eder.
3. Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.
4. Metnin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar.
5. Okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır.
6. Yazısında amaç-sonuç ilişkileri kurar.
7. Olay yazıları yazar.

Bu bağlamda denilebilir ki metnin kazanımlarında yer alan empati, sorgulama, neden- sonuç ilişkisi gibi okuduğuna anlamaya yönelik amaçlar etkinliklerde yer almamaktadır. Etkinliklerde hikâye haritasına yer verilerek öğrenci saydığımız amaçlardan yoksun bırakılmaktadır. Bu durumda öğrenciyi ezbere yönelttiğinden bilgiyi sorgulayan değil, olduğu gibi kabul eden bireyler yetişmektedir.

Metinde 12 etkinlik yer almaktadır. Metnin 4. etkinliğinde olaya hikâye haritası yoluyla yer verilmiştir. Ancak temel problem sorgulanmadığından tek başına yeterli bir etkinlik değildir. Ayrıca hikâye haritası tekniği uygulanırken hikâyeyi oluşturan unsurlar yalnızca sıralanmıştır. Bu teknikte hikâyeyi oluşturan unsurlar arasındaki ilişkileri sorgulamak, yorumlamak ve eleştirel düşünmeyi sağlamak metnin işlevselliği artırarak metni ilgi çekici kılacaktır.

2.3.5. Oğuz Destanı (Destan)

Destan türünden olan metin, oluştukları dönemlerin özelliklerini taşıyan olağanüstü özelliklere sahip olan manzum eserlerdir. Destanlar her zaman tarihî gerçekleri doğru biçimde nakletmezler. Destanlarda tarihi olay ve kahramanlar milletin ortak bilinçaltının, vicdanının istek, beklenti, doğruları ve değerleri ile idealleştirilir, eski hatıralarla birleştirilerek tarihî gerçekmiş gibi anlatılırlar.⁴ Oğuz Kağan, Türk milletinin ideal insanının ölçülerini taşımaktadır. Bir mitolojik kahramanda bulunması gereken gök ve yere ait yüceltilmiş unsurları kendisinde toplar. Ayrıca destanda adı geçen hayvanlar eski devir Türk topluluklarının yaşayış biçiminde oldukça önemli bir yere sahiptir (Bars:2008:225-238). Oğuz Kağan Destanı'nda hayatta gerçekleşmesi imkânsız olan durum, olay ve kahramanlar normalmiş gibi gösterilmiştir. Gerçek ile fantastik birleştirilerek doğal bir şekilde sunulmuştur. Gerçeküstü öğeler metnin adı bilinmeyen yazarı, metindeki kahramanlar ve okuyucular tarafından gerçekdışı olarak değerlendirilmemiş, gerçekliğin bir parçası olarak görülmüştür. Başka bir ifade ile gerçeküstülüğün gerçekle ilişkisi sorgulanmamıştır. Destanda gerçekliğin, gerçekçi ve büyülü düzeyleri arasında uyumlu bir bütünlük bulunmaktadır (Bars: 2012:36). Metindeki olaylar Oğuz Kağan'ın doğmasıyla başlar. Kırk günlükken konuşmaya başladığı ve halkını bir gergedan elinden kurtardığı anlatılır. Evlenir ve üç çocuğu olur. Daha sonra ikinci evliliğini yapar. Bu durum Türkülerin çok eşliliğine kanıt olacak niteliktedir. Büyük bir şölen vermesi ise Türklerin geçmişten beri süregelen eğlence anlayışının göstergesidir. Ayrıca siyasi birliğini sağlar ve devleti oğullarına bırakır. Bu durum ise, veraset anlayışına kanıttır. Metnin temel çatışma konusu savaş ve barıştır. Oğuz Kağan tarafından tek bayrak altında toplanmak istenen Türk milletinin anlatıldığı destanda olağanüstü öğelerle kişilere ve olaylara yön verilmiştir.

Birinci çatışma, **kişi-doğa çatışması**. Oğuz'un hayvanlarla çatışma içinde olmasıdır. Ormanda geyiği avlaması, ayıyı ağaca asması gibi.

İkinci çatışma, **kişi-kişi çatışması**. Askerler arasında vuruşmaların olması, ayrıca Oğuz Kağan'ın dövüşmesiyle başarı elde etmesi sonucu Urum Kağan kaçır.

⁴ <http://www.yenidenergenekon.com/1-destan-ve-ozellikleri-nedir/> (Erişim Tarihi: 15.08.2014)

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan sadece okuma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.
2. Metindeki yardımcı fikirleri/duyguları belirler.
3. Metindeki sebep-sonuç ilişkilerini fark eder.

Bu bağlamda denilebilir ki metinde çatışmaya dayalı bir etkinliğe yer verilmediğinden kişi-olay ilişkisi sorgulanmamıştır. Çatışma, neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde olay örgüsünü şekillendireceğinden bu tür etkinliklere yer verilmesi olay örgüsünü anlama açısından yarar sağlayacaktır.

Metinde 11 etkinlik yer almaktadır. Metnin hiçbir etkinliğinde olaya yer verilmemiştir. Ancak metin kazanımlarla somut hale getirilirse yorumlama gücü artacaktır. Metne çatışma odaklı yaklaşarak kişiler arası ilişkileri çözümlenmek metni anlamlandırma, çözümlenme ve yorumlama açısından daha işlevseldir.

2.3.6. Son Kuşlar (Hikâye)

İnsanoğlu yüzyıllardır çevresine ve doğaya verdiği zararın bedelini ödemektedir. Kişiye özel hırslarla, çok kazanma arzusuyla, sorumsuzlukla doğaya verdikleri tahribatın tekrar geri döneceklerinin farkına varamamaktadırlar. Metinde, doğanın insanlar tarafından yok edilişi anlatılır. Yazar, adayı betimleyerek başladığı anlatıma artık kuşları göremediğini dile getirerek devam eder. . Önce kuşların avlanması, sonra yeşilliklerin yok edilişi üzerinde durulmaktadır. Konstantin isimli bir tüccarın, zevk için kuşları acımasızca avlaması öykünün ana konusudur. Konstantin'in avlanması, kuşların yazarın da yaşadığı semte gelmemelerine neden olur. Yazar bu durumdan Konstantin'i sorumlu tutar. Ayrıca öyküde, kuş seslerinden yoksun bırakılan doğanın yeşilliklerinin de insanlarca yok edilişi anlatılır. Metindeki tema ise, doğa sevgisi, doğayı koruma isteğidir (Mert:2012). Doğaya zarar verilmemesi, çevrenin ve hayvanların korunması gerektiği belirtilmektedir. Doğanın acımasız bir şekilde tahrip edilmesi ve bunun sonucunda gelecek nesillere kötü bir dünya bırakacağımız metnin çatışma noktasıdır.

Birinci çatışma, **kişi-doğa çatışması**. İnsanların kafesleri alıp kuşları beklemesi, insanların kuşları boğması, çimlerini sökmeleri insanların doğayla yaşadıkları çatışmaları göstermektedir.

İkinci çatışma, **kişi-kişi çatışması**. Konstantin'in kuşları avlamasına yazar karşı çıkar. Ayrıca yol kenarındaki doğal çimenleri söktüren Ahmet'e yazar karşı çıkar.

Üçüncü çatışma, **kişi-toplum çatışması**. Dünyanın değişmesiyle zamanla yeşilliklerin olmayacağı, gökyüzünde ve güz mevsiminde artık esmer lekelerin olmayacağını söylenmesi. Toplumun genelinde önemsenmeyen ve doğaya zarar veren olaylar, yazar anlatıcılığı rahatsız eder.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan okuma ve yazma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
2. Okuduklarındaki örtülü anlamları bulur.
3. Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir.
4. Metindeki ipuçlarından hareketle metne yönelik tahminlerde bulunur.
5. Okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır.
6. Yazısını bir ana fikir etrafında planlar.
7. Olay yazıları yazar.

Bu bağlamda denilebilir ki metnin kazanımlarıyla paralel olarak hikâye haritası ve balık kılıcı etkinliklerine yer verilmiştir. Ayrıca metne dair tahminlere yer verilerek çatışma merak uyandıracak boyut kazanabilir. Bu tür etkinlikler öğrencinin ilgisi canlı tutacağından zevkli bir öğrenme ortamı sağlayacaktır.

Metinde 10 etkinlik yer almaktadır. Metnin 2. etkinliğinde hikâye haritası ve 3. etkinliğinde balık kılıcı tekniğiyle olaya yer verilmiştir. Balık kılıcıyla çatışma merkeze alınarak olayın neden- sonuç ilişkisi içerisinde sorgulanması işlevseldir.

2.3.7. Osmanlı Dürüstlüğü (Hikâye)

Osmanlılar her konuda olduğu gibi ahlaken de bütün milletlerden medenilerdi. İstanbul'a ticaret için gelen Ferdinand küçük bir kaza sonucu para kesesini kaybeder. Orada bulunan gençlerin altınları yağmaladıklarını düşünürken bir genç para kesesini eksiksiz bir şekilde Ferdinand'a teslim ederek Osmanlı güvenirliliğini sembolize eder. Bir hafta kalacağı yerde işi uzatarak bir ay kalan Ferdinand Osmanlı misafirperverliğine bizzat tanık olur. Kumaşların içine bir top hatalı kumaş karıştığı için kumaşları satmak istemeyen tüccar Ferdinand'a Osmanlı dürüstlüğüne göstermiş olur ve Ferdinand İstanbul'a Asya'nın incisi demesinin nedeninin insanlardan kaynaklandığını anlar. Ferdinand'ın gözlemleri olaylara yön vererek Osmanlıya karşı bakış açısını değiştirir. Ferdinand Osmanlı'nın başlı başına misafirperverliğin, medeniyetin, dürüstlüğün simgesi bir ülke olduğunu anlamış bulunur.

Birinci çatışma, **kişinin kendisiyle iç çatışması**. Ferdinand'ın para kesesini suya düşürür ve parasına, altınlarına birçok kişinin toplanması sonucu ne yapacağını bilemez.

İkinci çatışma, **kişi-toplum çatışması**. Köylülerin yolculara herhangi bir karşılık beklemeden ayran ikram etmelerine Ferdinand şaşırır ve bunun üzerine para uzatır.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan okuma ve yazma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
2. Metindeki amaç-sonuç ilişkilerini fark eder.
3. Okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır.
4. Yazısında sebep-sonuç ilişkileri kurar.
5. Yazısında amaç-sonuç ilişkileri kurar.
6. Yazısını bir ana fikir etrafında planlar.
7. Yazısının ana fikrini yardımcı fikirlerle destekler.
8. Olay yazıları yazar.

Bu bağlamda denilebilir ki metinde birçok kazanım ele alınmıştır. Ancak bu kazanımlardan yalnızca bir tanesi etkinliklerde yer almıştır. Metin kazanımlarla somut hale getirilemediğinden anlatılanlar listelemekten öteye gidememektedir. Bu durum da çocuğu ezberle yönlendirmekte ve metnin yüzeysel bir şekilde anlatılmasına sebep olmaktadır.

Metinde 10 etkinlik yer almaktadır. Metnin 2. etkinliğinde olaya hikâyeye haritası yoluyla yer verilmiştir. Ayrıca hikâyeye haritası tekniği uygulanırken hikâyeyi oluşturan unsurlar sıralanmıştır. Olaya çözüm getirilip sorgulandığında ve çatışma odaklı yaklaşarak olaylar arasındaki nedenselliği çözümlenmek işlevsel bir nitelik kazandıracaktır.

2.4. 8.SINIF KURMACA METİNLERİ

8. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 18 okuma metninden 6 kurmaca metne yer verilmiştir. Bu metinlerden 3 hikâyeye, 1 destan, 1 efsane ve 1 romandır. Başlıca kurmaca metinler ve çatışmalar;

2.4.1. Kız Kalesi (Efsane)

Bütün yaşananlar daha önceden belirlenmiş olan kadere bağlıdır. Olacağı varsa alınan hiçbir tedbir yaşanacakların önüne geçemez. Metin kız kaleleri için anlatılan benzer efsanelerden birine konu olmuştur. Vaktiyle İçel'e Bey olan adamın bir kızı olmuştur. Kâhin kızın 19 yaşına geldiğinde bir yılan tarafından ısırılarak öldürüleceğini söyler. Bey denizin ortasına bir kale yaptırarak kızının güvenliğini sağlamayı ve yılan yüzemeyeceği için kızın yaşayacağını düşünür. Beyin kızı 19 yaşına bastığında bir eğlence düzenlenir. Her şey iyi gider. Fakat misafirlerin hediye olarak getirdiği üzüm sepetinden yılan çıkar. Ve kızı ısırarak öldürür. Beyin kızı için çabaları sonuçsuz kalır. Hiçbir zaman olması gerekenin önüne geçilemez.

Birinci çatışma, **kişinin kendisiyle iç çatışması**. Kâhinin, kızın 19 yaşına gelince yılan tarafından sokulacak demesi üzerine baba ne yapacağını bilemez ve “Kızımı kötü gelecekte nasıl kurtarırım?” diye derin derin düşünür.

İkinci çatışma, **kişi-doğa çatışması**. Adam denizin ortasında bir kale yaptırıp yılanın buraya gelemeyeceğini düşünür.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan okuma ve yazma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Metindeki amaç-sonuç ilişkilerini fark eder.
2. Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.
3. Yazısında amaç-sonuç ilişkileri kurar.

Bu bağlamda denilebilir ki metinde empati kurularak “Sen adamın yerinde olsaydın nasıl bir yol izlerdin?” şeklinde soru sorularak, neden-sonuç ilişkisi kurularak metnin çatışma boyutuna yön verilebilir. Ancak metin kazanımlarla somut hale getirilemediğinden olaylar anlatımdan öteye gidememektedir.

Metinde 8 etkinlik yer almaktadır. Metinde çatışmayla ilgili herhangi bir etkinliğe yer vermemiştir. Metinde neden- sonuç ilişkisinin nasıl sorgulandığı, kişilerin karşılaştıkları engelleri nasıl aştıkları, problemlere ne tür çözümler buldukları, kişilerin arzu ettikleri nesnelere ulaşmak için gösterdikleri çabayı, çatışma alanlarını merkeze almak ve bu doğrultuda sorular sormak, etkinlikler yapmak, metne yaklaşımda işlevselliği artıracaktır.

2.4.2. İhtiyar Çilingir (Hikâye)

Yaptığımız meslekleri para için değil de severek yapmalıyız. O zaman mesleğimizde çok daha iyi oluruz. Bir gün bir müşteri ihtiyar bir çilingire ucuna beş on halka geçirilecek olan bir değnek getirir. Bu değnekle her gün bağa giderken eşeği dürtecektir. İhtiyar çilingir sessizce işini yaparken adam demircinin aksine değneğin yan tarafına da bir halka taktırmak ister. Demirci yıllardır bunu yaptığını ve yan tarafına bir halka geçirmenin usulüne uygun olmadığını söyler. Fakat adam parasıyla değil mi deyince değneğe geçirdiği bütün halkaları söker ve değneği adama geri verir. Her şey para değil. Demircinin yaptığı paradan çok daha değerli kavramların olduğunun kanıtıdır. Meslek aşkı

gibi. Demircinin amacı para kazanmak değil, onuruyla mesleğini yapmaktır. Metnin teması, tok gözlülüktür. Ayrıca ihtiyar bir çilingir ustasının işine olan aşkı ve paraya tutsak olmayışıdır. İhtiyar çilingir, onurlu ve tutarlı olmayı simgeler. Yaşamda para her işin çözümlenmesini sağlamaz. İnsan yaşamında para amaç değildir, yalnızca araçtır. Onurlu, mutlu ve alın teriyle ekmek parasını kazanan, ilkeli insanların ilkelerinden vazgeçmesi olanaksızdır (Mert, 2012:86-87).

Birinci çatışma, **kişi-toplum çatışması**. Geçmiş ve şimdi karşılaştırılmıştır. Her şeyi inkâr eden bir devrenin geldiği söylenmiştir. Demir yerine teneke kullanıldığı ayrıca kutsal değerlerin inkâr edildiği ifade edilmiştir.

İkinci çatışma, **kişi-kişi çatışması**. İhtiyar Çilingir ile müşteri arasında çatışmada Çilingir'e para zoruyla iş yaptırmaya çalışan müşteriye ihtiyar adam karşı çıkar.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan okuma ve yazma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Okuduklarındaki örtülü anlamları bulur.
2. Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.
3. Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir.
4. Metnin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar.
5. Olay yazıları yazar.

Bu bağlamdan yola çıkarak metinde okuma ve yazma kazanımlarına yer verilmiştir. Etkinlikte sorunun ortaya konulması ve çözüm önerisi istenmiştir. Bu tür etkinliklerle öğrenciye daha fazla söz hakkı verilerek özgün fikirler ortaya çıkabilir. Metin öğrencinin ilgisi çektiği zaman daha fazla güdülenir ve derse katılım isteği daha fazla olur.

Metinde 10 etkinlik yer almaktadır. Metnin 3.ve 6. etkinliğinde olaya yer verilmiştir. Etkinliklerde olaylara yer verilirken aynı zamanda olayın sorgulayıp yorumlanması ve çözümlenmesi metni daha anlaşılır ve işlevsel hale getirecektir. Metne çatışma odaklı yaklaşarak kişiler arası ilişkileri ve olaylar arasındaki nedenselliği

çözümlemek, çatışmanın kişileri nasıl etkilediği, kişilerin karşılaştıkları engelleri nasıl aştıkları, problemlere ne tür çözümler buldukları, olaylar arasındaki nasıl bir neden-sonuç ilişkisi olduğunu sorgulamak metni işlevselliği artıracaktır.

2.4.3. Ergenekon Destanı (Destan)

Destan, adını Türklerin yüzyıllarca çift sürerek, avlanarak, maden işleyerek çoğalıp yaşadıkları, etrafı aşılmaz dağlarla çevrili, kutsal bir yer olan Ergenekon'dan almaktadır. Ergenekon Destanı'nın en önemli niteliği ve diğer destanlardan ayrılan yanı, kolektif bir kahraman eksenine oturtulmuş olmasıdır. Destanda adı geçen Kayan, bir şahıs değil, ünlü Kayıhanlı kabilesidir. Tukuz ise Göktürklerin tarihinde önemli yeri olan Dokuz Oğuz'ların adıdır. Ergenekon Destanında bir diğer önemli unsur, tarihsel olaylarla örtüşmesidir. Gerek destanda ana tema olarak önemli bir yer tutan demircilik, gerekse Ergenekon adının yakıştırıldığı coğrafi mekân, Hun birliğinin dağıldıktan sonra, Göktürklerin Altay Dağları çevresine çekilip demircilik yaparak yaşadıkları yerlerle paralellik göstermektedir (Turan, 2012,54).

Metinde, Ergenekon destanı bir savaşta yenilen ve Ergenekon'a açılan Türklerin orada demirden dağı eriterek hürriyetlerine kavuşmalarını konu edinir. Ergenekon destanı soykırıma uğrayan Türklerin tekrar çoğalmalarını ve Orta Asya'ya egemenlik kurmalarını anlatır. Bir ateşin küllerinden yeniden canlanan ve bir kıvılcımla alevlenen Türk milleti büyümekle beraber karşılarına çıkan her zorluğu ezip geçer. İnanç bazen insanlara bir dağı eritebilecek güçtedir. Türklerin Orta Asya'ya hâkimiyetini ve dağı eriterek özgürlüklerine kavuştukları günü günümüzde Nevruz olarak kutlamamız geleneklerin unutulmadığı ve özgürlüğümüze düşkünlüğümüzün kanıtıdır.

Birinci çatışma, **kişi- kişi çatışması**. Göktürk ve düşmanların birbirlerine girip vuruşmaları sonucu Göktürkler galip gelmiştir.

İkinci çatışma, **kişi- doğa çatışması**. Ateş kızdırıldıktan sonra demir dağı eritilip deve o yoldan geçirilmiştir.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan okuma ve yazma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Okuduklarındaki örtülü anlamları bulur.
2. Yazısında sebep-sonuç ilişkileri kurar.
3. Yazısını bir ana fikir etrafında planlar.
4. Yazısının ana fikrini yardımcı fikirlerle destekler.

Bu bağlamda metnin etkinliğinde sadece bir bölüm verilerek o bölümün yorumlanması istenmiş. Bu nedenle metinde çatışma anlamında birçok eksik görülmektedir. Ancak bunun yerine metnin genelini yorumlanması sağlanabilir. Bu yorumlamaya etkin katılım sağlanarak daha ilgi çekici hale getirilebilir. Yorumlamayla metin yüzeysel kalmamış olur ve sebep- sonuç ilişkisi kurularak çatışma açıklanabilir.

Metinde 9 etkinlik yer almaktadır. Metnin 1. etkinliğinde metinde verilen bir bölümden ortaya konulan sorunun ne olduğu sorulmuştur. Bu probleme çatışma odaklı yaklaşarak kişiler arası ve olaylar arasındaki ilişkinin sorgulanıp yorumlanması metni işlevselleştirir ve eleştirel düşünmeyi, yaratıcılığı geliştirir.

2.4.4. Çiğdem Der Ki... (Hikâye)

Var olan bütün canlıların bir işlevi vardır. Hiçbir canlı boş yere yaratılmamıştır. Bahçedeki bütün horozibiği bitkisinin tahrip edilip evin önüne yığın halinde birikinti oluşturmasını fark ederek güne başlar çocuk. Bunları yapan kişi büyük halasından başkası değildir tabii ki. Nerden duymuşsa uğursuzluk getireceğine inandığı bütün bitkileri yok etmektedir. Bunun gibi pek çok batıl inancı daha vardır kadının. Gece tırnak kestirmez, merdiven altından geçmez ve ev halkını da geçirtmez... Bir gün yağmur yağarken ekmek almaya gidecektir çocuk. Üzerine de ıslanmamak için kırmızı montunu giyer. Fakat halası onu durdurmaya yeltenir. Kırmızı rengin şimşegi üzerine çekeceğini söyler. Çocuğun umursamazlığı halayı küstürür. Ve bununla birlikte çekip gider. Aradan birkaç gün geçer. Ve bir gün çocuk bahçede yeni filizlenmeye başlayan sarı tomurcuklu çiçeği görür. Küçük halasını çağırarak bunu ona gösterir. Küçük halası ablası bu bitkinin uğursuzluğuna inandığı için yedi yıl önce çiğdem soğanlarını oraya kendisinin diktiğini anlatır. Ve büyük halanın hasta olduğu haberi gelmesi üzerine hep birlikte onun evine giderler. Şifacı kadın

ilaç yapmak için çiğdeme ihtiyacı olduğunu elinde çiğdem bulunmadığından dolayı çiğdem bulmak için dağa çıkılması gerektiğini söylemiştir. Küçük hala ve çocuk bahçede çiğdem bulunduğunu söylerler. O uğursuz olarak adlandırılan çiçek onun iyi olmasına yardımcı olur. O günden sonra bahçesine birçok bitki eker. Hiç beğenilmeyen bir bitkinin bile insanlara bir yararı olabileceği anlaşılır. Ayrıca halanın batıl inanışları çevresiyle çatışma ortamı yaratmış ve çevresindekilere olumsuz bir şekilde yansımıştır.

Birinci çatışma, **kişi-doğa çatışması**. Hala bazı bitkilerin uğursuz olduklarına inandığı için onları söküp attığı halde dökülen tohumlar yeniden filizlenmiştir. Ayrıca hala bazı batıl inançlarıyla çatışma halindedir. Geceleri tırnak kesilmez, baykuşu taşlamak gerektiği vs.

İkinci çatışma, **kişi-kişi çatışması**. Hala ile yeğen arasında halanın takıntılarından dolayı bir çatışma yaşanmıştır. Ayrıca halanın takıntılarından dolayı baba halaya sitem etmiştir ve tartışmıştır.

Üçüncü çatışma, **kişinin kendisiyle iç çatışması**. Halanın hastalanması üzerine komşuların ona bakmasına üzülməsi, kimsesinin olmadığını düşünmesi halayı fazlasıyla üzmektedir.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan okuma ve yazma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
2. Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.
3. Olay yazıları yazar.

Bu bağlamdan yola çıkılarak metinde üst düzey becerileri geliştirmek adına herhangi bir etkinliğe yer verilmemiştir. “Etrafınızda hala gibi karakterler olsaydı ne düşünürdünüz?” gibi sorularla yorumlar yaptırılarak çatışmaya yön verilebilir. Bu yorumlarla üst düzey beceriler geliştirilebilir. Özgün fikirler ortaya çıkabilir.

Metinde 9 etkinlik vardır. Metnin 3. etkinliğinde hikâye haritası yoluyla olaya yer verilmiştir. Ayrıca hikâye haritası tekniği uygulanırken hikâyeyi oluşturan unsurlar

yalnızca listelenmektedir. Bu tarz bir listelemeden ziyade hikâyeyi oluşturan unsurlar arasındaki ilişkileri sorgulamak, metni anlamlandırma, çözümleme ve yorumlama açısından daha işlevseldir. Özellikle çatışmanın kişileri nasıl etkilediği, kişilerin karşılaştıkları engelleri nasıl aştıkları, problemlere ne tür çözümler buldukları, çatışma alanlarını merkeze almak ve bu doğrultuda sorular sormak, etkinlikler yapmak, metne yaklaşımda işlevselliği artıracaktır.

2.4.5. İki İyi İnsan (Hikâye)

Bazen farkında olmadan yaptığımız şeyler büyük dostluklar kurulmasına neden olur. Her iyilik bir gün karşılığını bulduğu gibi her olayda bir düzen içinde olacağına varır. Bir kiracı ev sahibiyle anlaşamaz ve evden çıkmaya karar verir. Verdiği kararla birlikte ev aramaya başlar. Zorlu bir ev arayışının ardından uygun bir ev bulur. Fakat ev sahibiyle sadece on lira için anlaşamaz. Ödeyebilecek durumu olsa on lirayı sorun etmeyecektir. Ev sahibi ise gelen müşterilerden ya aynı fiyatı ya da daha düşük bir miktarın teklifini alınca evi adama on lira eksik kiralamayı kabul eder. Kiracı ev sahibi ilişkisi zamanla dostane bir hal alır. Ve kiracı ev sahibinin durumunun tahmin ettiği kadar iyi olmadığını öğrenir. Bunu öğrendiğinde oldukça üzülür. Bununla birlikte her ay evin onarım ve tadilat işleriyle ilgilenecek ev sahibine yardımda bulunmayı amaçlar. Ev sahibi güvenilirliği ve onurlu olmayı simgeler. Bir gün ev sahibine evden çıkmak istediğini söylediğinde ev sahibi kiracının fazla geldiğini ya da evden memnun olmadığını düşünürken aslında evden çıkma sebeplerinin evlenecek olan kızının yanına taşınması olduğunu öğrenince mutlu olur. Sonuçta ev sahibi-kiracı ilişkisi güzel bir dostluk oluşturmuş ve iki adamın birbiri için yaptıkları iyilik zamanı geldiğinde karşılık bulur. Metnin teması, dostluk ve arkadaşlığın önemidir. İnsan yaşamında dostluk, arkadaşlık paradan önemlidir. Ev sahibi ve kiracı arasında en başta yaşanan çatışma dostluğa dönüşmüştür.

Birinci çatışma, **kişi-kişi çatışma**. Ev sahibi ve kiracı arasında kirayı arttırılmasından dolayı sorun çıkmıştır ve kiracı ev aramaya başlamıştır. Ayrıca kiracının yeni bulunduğu evin sahibi de evi 10 lira daha fazla söyleyince anlaşmazlık çıkmıştır.

İkinci çatışma, **kişinin kendisiyle iç çatışması**. Ev sahibi ve kiracının dost olmalarından sonra kiracı ev sahibinin maddi zorluklar yaşadığını görüp 10 lira düşürmeye çalıştığı için vicdan azabı çekmektedir. Bunun üzerine kiracı evi komple tamir etmektedir.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan sadece okuma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise şöyledir:

1. Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
2. Metnin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar.

Bu bağlamdan yola çıkarak metin öncesi ve sonrasında kurgu yapılması zihinsel becerileri geliştirir. Fikirleri paylaşmada bireylerin karşılıklı etkileşimi önemlidir. Bu duruma da etkinliklerde yer verilerek ulaşılır. Ancak metnin etkinliklerinde çatışmaya yer verilmediğinden üst düzey düşünme becerileri geliştirilememektedir.

Metinde 8 etkinlik yer almaktadır. Metnin 2. etkinliğinde olay hikâye haritası yoluyla sorulmuştur. Bu teknikle çocuklara sorular sorulup öğrencilerin aktif olarak derse katılımı sağlanırsa öğrenme kalıcılıştır. Çocuk listelemeden öteye geçerek metinde yorumlama, çözümlenme ve sorgulama yoluna giderse metin işlevselleşir. Bu durum öğrenmeyi üst düzeye çıkaracaktır.

2.4.6. Martı (Roman)

Başarıya ulaşmak için uzun zaman ve iyi bir çalışma gereklidir. Bazen başarı kendi yapabileceğimizin en iyisini yapmaktır. Martı Jonathan diğer martılardan farklı olarak yaşama amacı yükseklerle uçmaktır. Onun gibi uçma sevdalıları ve sürüden kovulan martılar onun yanına giderek uçma isteklerini dile getirirler. Martıların çoğu uçuşun en basit halinden daha fazlasını umursamadıkları halde Jonathan uçuşla ilgili bütün detayları önemser. Annesi ve babası bir tüy bir kemik kaldığını söyleyerek bir çalışma ortamı oluşturmuş ve Jonathan'dan en sevdiği şeyden vazgeçip avlanma konusunda çalışmasını istemişlerdir. Fakat Jonathan onları umursamadan uçmada kendi en iyi rekorlarını kırmıştır. Jonathan'ın anne ve babası günümüzdeki anlayışsız aile kavramını temsil etmektedir. Jonathan hiç düşmemeyi değil, her düştüğünüzde ayaklarınızı daha sıkı basarak

ayağa kalkabilmeyi öğrenmektedir. Jonathan'ın istediklerini önemsemeden muamelesi onu kendi istedikleri şekilde şekillendirmeleri ona kendi yapamadıklarını yaptırma çabaları çatışma ortamı yaratmakta ve sorun oluşturmaktadır.

Birinci çatışma, **kişi-kişi çatışması**. Jonathan diğer martılardan uzaklaşarak ilginç hareketler denemiştir. Ayrıca martılar aralarında anlaşmazlığa düşmüşlerdir. Anne ve babası Jonathan'a diğer martılar gibi olmasını söylemektedirler.

İkinci çatışma, **kişi-doğa çatışması**. Jonathan'ın rüzgârdan dolayı hareketleri kısıtlanmıştır.

Üçüncü çatışma, **kişinin kendisiyle iç çatışması**. Diğer martılardan farklı olmak isteyen Jonathan'ın farklı hareketler denedikçe ilk başta başarısız olmakta ve sonunda başarmaktadır.

Metinde çatışma ögesiyle ilgili kazanımlardan sadece konuşma becerisine yer verilmiştir. Bu kazanım ise şöyledir:

1. Konuşmasını bir ana fikir etrafında planlar.

Bu bağlamda denilebilir ki metinde çatışma olmasına rağmen etkinliklerde bu duruma yer verilmemiştir. Jonathan'ın diğer martılarla nasıl çatışma içerisine girdiği etkinliklerle somutlaştırılarak yorumlanabilir, fikir yürütülebilir.

Metinde 6 etkinlik yer almaktadır. Metnin etkinliklerinde olaya yer verilmemiştir. Metne çatışma odaklı yaklaşarak kişiler arası ilişkileri nedenselliği çözümlenmek metni anlamlandırma, çözümlenme ve yorumlama açısından daha işlevsel hale getirecektir. Çatışmanın kişileri nasıl etkilediği, kişilerin karşılaştıkları engelleri nasıl aştıkları noktasında sorgulama yoluna gidilmesi doğrultusunda işlevsellik artacaktır.

3. ÇATIŞMA ODAKLI YAKLAŞIM İÇİN İLKELER, YÖNTEMLER VE TEKNİKLER

Türkçe dersi çok yönlü bir derstir. Bu nedenle bu dersle ilgili çalışmalar sırasında birden çok değişik yöntem ve tekniğe başvurulması hem doğal hem de zorunludur. Seçilen yöntemlerin çocuğa göre olması, çocuğun algılama kapasitesine uygun olmasına dikkat etmek gerekmektedir (Ünalın, 1999:63).

Yaş seviyesi arttıkça kullanılan yöntem ve teknikler de değişmektedir. 5. 6. 7. ve 8. sınıf etkinlikler incelendiğinde metinlerdeki temel probleme /olaya farklı yöntem ve tekniklerle yer verilmiştir. Ancak bunlar tek başına olayı açıklamak için yeterli değildir. Farklı etkinliklere yer verilmesi ve öğrenciler açısından yaratıcı etkinlikler, gelişimi olumlu yönde etkileyecektir.

Her öğrencinin öğrenme tipine göre ders anlatmak mümkün olmadığına göre, öğretmen her öğrencinin kendi öğrenme tipini tanıması için yardımcı olmalıdır. Okullarda okuyarak tek başına öğrenenler, öğretmenle birlikte derse katılan aktifler, tartışarak kavrayanlar, pratik uygulamalara ilgi duyanlar, yarışma ortamında daha iyi kendilerini ortaya koyanlar ile tam tersi, yarışmada çekingenliğe düşüp içe kapananlar, bizzat yaparak anlayanlar ve yüzlerce değişik biçimdeki öğrenme tipine sahip olan öğrencilere, kendi tiplerini tanıma ve bunu ortaya çıkarma fırsatı verilmelidir. Böylece her öğrenci, öğrenmesi gereken dersi ve verilen bilgiyi, kendi çağrışım kanallarına uydurmak, kendi ana beyin çatısına göre değerlendirecektir. Ancak bu yaşlardaki çocuklara bilimsel araştırma ödevi verilmemesi tercih edilir. Çünkü bu yaştaki çocukta somut düşünme hâkimdir. Bu nedenle okulda yaparak ve yaşayarak öğrenmeye ağırlık verilmelidir. Çocuk çevresini toptan algılar. Mantıklı ve soyut düşünme yeteneği gelişmemiştir. Bilimsel mantığa göre anlatılan konuları anlayamaz (Ünalın, 1999:20-21).

Demirel (2010:64) ise, Öğretimin düzenlenmesi sürecinde bireysel farklılıkların, öğrencinin fizyolojik ve psikolojik özelliklerinin dikkate alınması söz konusudur. Öğrencileri öğretecek konuları belirlerken öğrencinin zihinsel ve bedensel gelişim özellikleri, ilgi ve ihtiyaçları öğrenmesinde önemli rol oynar. Bu nedenle öğrenciye yönelik ilkesi en temel ilkelerden biridir. Öğrencilerin zihinsel gelişimi somuttan soyuta doğru gerçekleşmektedir. Kişiler somut kavramları daha kolay öğrenir, bu nedenle öğretme

sürecinde öğrencilere öncelikle somut bilgiler verilmeli, daha sonra soyut kavramlar öğretilmelidir. Dersler çocukların içinde yaşadıkları hayat şartlarına, merakına, becerilerine, bilgi ve deneyimlerine uygun olmalı ve yaşamda karşılaşılabilecekleri her türlü hassas ve tehlikeli konuları dikkate almalıdır. Öğretim sürecinde de hayatın buna benzer gerçeklerini içeren öğrenme süreçleri seçilmelidir. Okul kendi içinde çok yönlü, teşvik edici, anlamlı bir yaşam oluşturmalıdır (Yıldız, 2003:11). İncelenen metinlerde çok yönlü ve yaratıcılığı geliştirecek etkinliklere yer verilmemiştir. Etkinlikler şu şekilde verilebilir:

3.1. İLKELER

3.1.1. Ön Bilgileri Harekete Geçirme: Yeni öğrenilecek bilgileri anlamlandırmalarında geçmiş bilgilerinden yararlanmak önemlidir. Ön bilgileri harekete geçirme, yeni öğrenmeler için hazır olma, eski ve yeni bilgiyi ilişkilendirmede yardımcı olmaktadır. Konu hakkında daha önce edinmiş oldukları bilgiler sınıf ortamında paylaşılabilir ve metnin içeriğini tahmin edilebilir (Temizkan, 2008:137). Ön bilgilerin okurken kullanılmasının önemi vurgulanmalı ve bazı araştırmalarla bu beceri kazandırılmalıdır. Ayrıca konu hakkındaki ön bilgilerin farkına varılması gerekir (Akyol, 2014:37).

Kurmaca metinlerde çatışma ele alınırken olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurma, karşılaştırmalar yapma, temel probleme çözümler üretme gibi zihinsel eylemleri harekete geçirme noktasında ön bilgilere başvurulur. Ön bilgilerle eski ve yeni bilgiyi ilişkilendirerek çatışmaya farklı çözüm önerileri getirilir. Ön bilgilerle çatışmaya yön verir.

3.1.2. Gerçek Yaşamla İlişkilendirme: Öğrencilerin öğrendiklerinin kendi yaşantılarıyla örtüşüp örtüşmediği değerlendirilmelidir. Günlük yaşamla ilişkilendirilen bilgiler daha kalıcı olur. Öğrencinin aktif olarak katılımı sağlanır. Öğrenme daha anlamlı hale gelir. Metinden öğrenilenlerin çocuğun yaşantısına nasıl katkı sağlayacağı olabildiğince somut olaylardan örnekler verilerek ortaya konulmaya çalışılmalıdır (Akyol, 2014:277).

Kurmaca metinler gerçek yaşamdan kurgulanmamasına rağmen, bu sanatsal metinler gerçek yaşamda varmış gibi sezdirilmeli, çağrıştırılmalı ve hissettirilmelidir. Tabii ki asıl amacı öğretmek değildir, okuyucuya yaşatmak ve edebi zevk vermektir. Ancak bunu yaparken bile metnin gerçek yaşamla ilişkilendirme noktasında birebir karşılığının olması elzemdir. Bu da öğrencilerin kurmaca metinlerde kendilerine pay çıkarmaları, empati kurmaları, karşılaştırma yapmaları, eleştirmeleri, hayatlarını sorgulamaları, toplumsallaşmalarına fayda sağlar.

3.1.3. Araştırma: Araştırma yoluyla bilgi birikimi artarak farklı, kalıcı bilgi elde edilebilir. Öğrencilerin ilgi, beceri ve var olan bilgileri doğrultusunda konulara yaklaşımları sağlanarak soru soran, araştıran ve sorun çözen bir bireye dönüştürmek amacıyla sorgulayarak öğrenme etkinliğe yer vermek gereklidir. Akyol (2014:277), verilen ödevlerin amacı okunan metni zenginleştirmek ve çocuğa yeni bakış açıları kazandırmak olmalıdır. Araştırma sonuçları yazılı ve sözlü olarak sınıfça paylaşılabilir. Ünalın (1999:64), bu yöntemle doğrudan doğruya yeni gerçeklere ulaşmak, bilinenleri yeni amaçlar için kullanmak gayesiyle yapılan bir çalışmadır. Daha önce öğrenilmiş hazır bilgiler, öğrenciye güven verir. Onları kullanarak yeni şeyler keşfetme ise öğrenciye başarıya zevki ve mutluluk sağlar.

Metne çatışma odaklı yaklaşmak; çatışmayı/problem durumunu belirleme, nedenlerini sorgulama, empati kurma, öğrencilerin kendilerini kahramanların yerine koyarak olaylara onların bakış açılarıyla bakma, kahramanların eylemlerini, problemi aşma becerilerini, tepkilerini, duygu ve düşüncelerini, probleme yaklaşma tarzlarını gözden geçirme ve çözümü irdeleme, sonuç niteliğindeki öğeleri tartışma gibi aşamalardan oluşan zihinsel odaklı eylemler bütünüdür (Demir, 2013). Bu yolla problemin nedenlerini araştırmak, sorgulamak, olaylara farklı bakış açısıyla nasıl bakılacağını araştırma, eleştirel düşünme, karar verme, bağımsız çalışabilme gibi aşamalar da geliştirilebilir.

3.1.4. Neden-Sonuç İlişkileri Kurma: Karmaşık bir olayın nedenlerini ve sonuçlarını ortaya koymak açısından yararlı bir tekniktir. Metinden öğrenilenlerin çocuğun yaşantısına nasıl katkı sağlayacağı olabildiğince somut olaylardan örnekler verilerek ortaya

konulmaya çalışılmalıdır (Akyol, 2014: 277). Problem ortaya konularak farklı fikirler sunulur. Temel problem ortaya konur. Öğrencinin konuya hâkimiyetini ölçer. Bütün bunları yazarken yazar belli bir olay örgüsü ve üslup kullanır. Genel itibariyle bir problem vardır ve bu problem merkez noktasındadır. Bu problemin ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı, niçin geliştiği, nasıl çözülmesi gerektiği kurmaca metnin olay örgüsünü şekillendirir. Çatışmayı merkeze alarak çatışmayı, problemi yaratan nedenleri ve sonuçlarını, problemin nasıl çözüldüğünü sorgulamak, olaylar arasında neden-sonuç ilişkileri kurmak gibi eylemler bu etkinlik çerçevesinde gerçekleştirilir.

3.2. YÖNTEM VE TEKNİKLER

3.2.1. Hikâye Haritası: Hikâye haritası çocuğun haritalama yeteneğini geliştirir. Çocuk düzenli bilgilerle zihnine yerleştirdiği olayları daha iyi hatırlar. Hikâye haritası, hikâye elementlerinin kavranması açısından çocuklara yardımcı olmaktadır. Çocukları aktif olarak derse katma açısından iyi bir yoldur. Bu yöntem, önemli ve önemsiz bilgileri ayırt etmede, öğrencileri önemli unsurlar üzerinde yoğunlaştırmaya yöneltmede, etkili katılımı sağlamada, bilgileri düzenli bir şekilde uzun süreli hafızaya yerleştirmede, ön bilgileri aktif hale getirmede, ileriye dönük tahminler yapmada ve metinler arası okumada oldukça etkilidir. Bu etkinlikle çocuk soru sormayı ve cevaplamayı öğrenir (Akyol, 2014:183-184) .

Özellikle kurmaca metinler için ‘olay örgüsü, kişiler, zaman, mekân, anlatıcı ve bakış açısı’ öğelerine dikkat çeken hikâye haritaları çıkarılır. Ancak çalışma kitaplarındaki mevcut hikâye haritalarından farklı olarak yapı öğeleri arasındaki çatışma durumlarına da dikkat çekilir. Örneğin, kişiler sıralanırken aralarındaki çatışmaların içeriği ortaya konur veya olayları listelemek yerine olayları doğuran, geliştiren diğer bir ifadeyle olay arasındaki neden-sonuç ilişkilerini yaratan çatışma ögesine ayrıca bir başlık açılır. Ayrıca kişilerin mekânlarla olan ilişkileri, çatışmaları da üst sınıflarda gündeme getirilir. Hikâyenin tam olarak anlaşılıp anlaşılmadığı kontrol etmek açısından verimli bir etkinliktir.

3.2.2. Beyin Fırtınası: Öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirme açısından oldukça yararlı olan beyin fırtınası tekniğinin uygulandığı ortamda öğretmen-öğrenci ve öğrenci-öğretmen iletişimi sağlanabilir (Kaptan ve Kuşak, 2003'ten akt. Taşpınar, 2005). Yeni, işe yarar bir şeyin ortaya çıkması da çocuğun kendine olan güvenini artırır. Taşpınar (2005)'e göre beyin fırtınası uygulamanın başarısı için öğretmenin öğrencileri konuşmaya özendirilmesi, ortamı iyi organize etmesi yönetmesi gerekir. Kahramanlar verilerek akla gelen fikirler söylenilerek fikirler arası bağlantı kurulabilir. Kurmaca metinlerde çatışma, hareketliliği sağlayarak merakı arttırdığından beyin fırtınası tekniğiyle çatışmanın nasıl sonuçlanacağına dair farklı fikirler ortaya çıkabilir. Bu farklı fikirler öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirmektedir. Ayrıca bu teknikle çatışmaya farklı çözümler getirilerek hayal yoluyla düşünce geliştirilmektedir.

3.2.3. Drama ve Rol Oynama: Drama, öğrencilerin hangi durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini yaşayarak öğrendikleri bir uygulamadır (Demirel, 2002:96'dan akt. Taşpınar, 2005:142) Bireysel deneyimlerin gelişmesine katkı sağlar. Öğrenciler duygularını, davranışlarını, fikirlerini ve ilişkilerini geliştirirler. Dramada yer alan bir öğrenci keşfedici, genelleyci, seçici, tanımlayıcı, sınıflandırıcı, analiz edici, sonuç çıkarıcı yöndeki düşünce boyutlarını geliştirebilir (Katz, 2000'den akt. Taşpınar, 2005:142). Oyuna pedagojik olarak yaklaşarak oyun ve tiyatroyu eğitimde de kullanmak, yaratıcılığa çağdaş bir boyut getirmektedir (Gürel, Temizyürek ve Şahbaz, 2007: 153) Drama kişiye bağımsız karar verebilme, özgüven, yaratıcılık, empati kurma, sosyalleşme gibi özellikler kazandırır.

Rol oynamada, rol alanlar kendi öz yaratıcı yeteneklerini kullanarak rollerinin gereği olan davranışları sergiler ve sergilenen rollerin özelliklerini farklı bakış açılarıyla değerlendirme fırsatı sağlar. Sonuçları keşfetme şansı verir. Öğrenciler işbirlikli öğrenme ortamında takım çalışması yaparak bilgilerle tecrübeleri birleştirmeyi öğrenirler. Öğrencilerin sorumluluk alma, problem çözme, olayları izleme becerileri gelişir (Taşpınar, 2005: 133). Yaratıcılığı ve hayal gücünü geliştirir. Sosyal farkındalığın artmasını ve problem çözme yeteneğinin gelişmesini sağlar.

Herhangi bir kurmaca metin sahnede öğrenciler tarafından canlandırılır. Çatışmanın ortaya çıktığı giriş bölümü canlandırıldıktan sonra etkinlik yarıda kesilir. Öğrencilerden o

ana kadarki duygu ve düşüncelerini, karşı karşıya geldikleri durumları, çatışma ögelerini yazmaları istenir. Böylece ‘rol içinde yazma’ aracılığıyla öğrencilerin empati yaparak oyun esnasında neler düşündükleri alınır. Aynı teknik gelişme bölümünden sonra sonuç bölümü için yazma çalışması biçiminde de gerçekleştirilebilir.

3.2.4. Şemalaştırma (Görselleştirme): Kurmaca metinlere çatışma odaklı yaklaşırken şemaların kullanılması temel problemin anlaşılmasını kolaylaştırarak somutlaşmasını sağlar. Dikkati canlı tutan şemalar öğrenmenin niteliğini arttırmaktadır.

Bilgilerin somutlaşmasına ve hedef kitlenin yapacağı uygulamayı daha kolay anlamasına yardımcı olur. (Topgül, 2004: 93)

Kurmaca metinlere dair etkinliklerin bir yönünü oluşturan çatışma odaklı şemalaştırmalar; metnin yapısı, olay örgüsü, ögeler arasındaki ilişkiler, karakterler, eylemler, izlek (tema), nedensellik vb. ögeleri anlamlandırma noktasında önemli bir işlevi yerine getirir (Demir, 2013: 392-394).

Metin odaklı çalışmalarda, şemalar çıkarma, yapısal organizasyonu temsil eden bilgiyi özetlediği; ilgiyi, dikkati topyekûn bütünün farklı parçalarına yönlendirdiği ve bütüncül bakmayı sağladığı; metnin kompozisyonunu, ayrıntılarını çıkarmaya olanak sağladığı; bilgiyi, belleğe düzenli bir biçimde yerleştirme imkânı verdiği; düzenleme ve özetlemeyi kolaylaştırdığı ve yeniden düzenlemeye imkân verdiği için önemlidir (Wilson ve Anderson, 1986: 35-36’dan akt. Demir, 2013: 393).

Çatışma odaklı şemalaştırmada, ‘5N1K’ bağlamında çatışmanın kimler arasında, niçin, nerede ne zaman ortaya çıktığı, karakterlerin amaçlarının, güdülerinin, karakterlerce arzu edilen veya kaçınılan nesnenin/öznenin ne olduğu ve çatışmadaki yeri, karakterlerin girişimleri (eylemleri), tepkileri, çatışmadan etkilenme biçimleri, engeller, çözüm vb. ögeler yer alacaktır. Şemalar, hedef kitleye görelilik ilkesi doğrultusunda daha basit şekillere dönüştürülebilir. Önemli olan çatışmayı/problem durumunu nedenleri ve sonuçları ile değerlendirmek; çatışmayı/problem durumunu karakterlerle ilişkilendirmek; karakterlerin amaçlarını, güdülerini, eylemlerini, engelleri aşma becerilerini, problemi çözme yollarını, duygu ve düşüncelerini, tepkilerini irdelemektir. (Demir, 2013: 392-394).

3.2.5 Gösteri Tekniği: Belli olgu ve olaylara ilişkin ilkeleri belirtmek, birtakım becerileri ve uygulama yollarını öğretmek amacıyla bir Şeyi başkalarının önünde yaparak açıklama işidir. Türkçe derslerinde gösteri aracı olarak resimlerin de kullanılabilirdir. Bu uygulamaya resim gösterme yöntemi adı verilir. Gerçekten, sözcüklerin anlam bakımından açıklanması sıradan tanım ve betimlemenin yetmediği durumlarda resimlerden yararlanmaya çalışmak iyi bir yoldur. Bir okuma parçasına başlamadan önce ya da parçayı okuyup bitirdikten sonra da resimlere bakılarak bazı açıklamalar ve tartışmalar yapılabilir (Kavcar, Oğuzkan, ve Sever,1998:21-22).

Metne çatışma odaklı yaklaşıldığında gösteri tekniği, kendi yeteneklerini geliştirebilme, iletişim kurabilme, çatışmayı farklı yorumlama, ilgi ve merak uyandırarak dikkati olaya yoğunlaştırma gibi aşamalar açısından önem taşımaktadır.

3.2.6. Soru- Cevap Yöntemi: Önceden hazırlanmış bir dizi sorunun sınıfta öğrenciler tarafından yanıtlanması, açıklanması ve tartışılması temeline dayalı bir öğretim yöntemidir. Bu yöntem öğrencilerde derse karşı ilgiyi artırır; topluca düşünme alışkanlığı kazandırır; görgü kurallarına uygun dinleme, konuşma ve tartışma becerilerini geliştirir. Yalnız, bu yöntemin uygulamada geleneksel soru-yanıt yöntemine, yani öğrencilerin önceden belirlenmiş sorulara kalıplaşmış yanıtlar vermelerine yol açan bir yöntemle dönüşmesine engel olunmalıdır. Öğrencilerin bir okuma parçası üzerine ilgilerini çekmek, onlara bir metni çözümletmek, bir yazma konusu üzerinde düşündürmek, bir yazının ana ve yardımcı düşüncelerini buldurmaya çalışmak için düzenlenen çalışmalarda bu yöntem çok etkili olur (Kavcar, Oğuzkan ve Sever:19-20).

Kurmaca metinlerde çok önemli başka bir husus da, betimlemedir. Karakterler duygu, düşünce, hayaller, tepkiler, eylemler ve yaklaşımlar etrafında şekillenir. Soru-cevap yoluyla bu unsurlar çatışmayı şekillendirerek olaya yeni bir boyut kazandırır.

3.2.7. Hikâye Tamamlama: Bu şekilde yapılan etkinlik her öğrenciden farklı fikirlerin ortaya çıkmasını sağlar. Öğrenci metnin sonunun tamamlatılmasının istenmesi veya tahmin edilmesi dersi eğlenceli hale getirecektir. Aynı zamanda çocukların düşüncelerini farklı (sosyolojik, psikolojik, ekonomik, vb.) açılardan kullanmalarını

gerektirir. Ağırlıklı olarak sentez becerilerini geliştirir (Akyol, 2014:244). Öğrenci, metne farklı şekilde yorum getirerek farklı boyutlara taşıyabilir. Öğrencinin düşünce sistemini geliştirir.

Hikâyenin düğüm kısmında olayların gelişmesi kahramanların olaylara vereceği tepkiler ve tepkilerden hikâyenin nasıl sonuçlanacağına dair ipuçları verilir. Burada da çocuğun tahmin etme konusundaki yeteneği ön plana çıkar ki çoğu metinde temel kazanımlardan biri olan metni tamamlama/tahmin etmenin önemi ortaya çıkar. Bunun yanı sıra olaylar arasında neden-sonuç ilişkileri kurma, olayları sıralama, karşılaştırmalar yapma, empati kurma, probleme çözüm bulma birçok kazanımın önemi ortaya çıkar.

3.2.8. 5N1K: Kurmaca metinler ‘çatışma’ odaklı biçimde 5N1K sorularıyla değerlendirilir. Kişinin kim olduğu, neyi istediği, niçin çatıştıkları, olayların nasıl ve nerede geliştiği gibi hususlar üzerinde durulur. 5N1K’de temel problem belirlenir ve farklı çözüm önerileri getirilerek çatışmanın nedenleri araştırılır.

3.2.9. Tartışma Yöntemi: Tartışma, bir konu üzerinde öğrencileri düşünmeye yönleltmek, iyi anlaşılmayan noktaları açıklamak ve verilen bilgileri pekiştirmek amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem daha çok bir konunun kavranması aşamasında karşılıklı olarak görüşler ortaya konurken, bir problemin çözüm yollarını ararken ve değerlendirme çalışmaları yaparken kullanılır (Demirel, 2010:70).

Kurmaca metinlerde temel problem ele alınırken kişinin kendi düşüncelerini söylemesi, karşılıklı görüşlere yer verilmesi açısından probleme eleştirel bakabilme, olaylara farklı bakış açısıyla nasıl bakılacağını araştırmada yardımcı olur. Öğretmen-öğrenci etkileşimini sağlayan bu yöntem öğrencinin ön bilgilerini harekete geçirerek farklı örnekler vermesini sağlar.

3.2.10. Altı Şapkalı Düşünme Tekniği: Öğrencilerin yeni fikirler üretmelerini ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmek amacıyla bu teknik kullanılmaktadır. Altı şapkalı

düşünme tekniği, düşünce ve önerilerin belli bir düzen içinde sunulmasında kullanılan bir yöntemdir. Şapkalar düşüncelerin ayrıştırılması için kullanılan bir semboldür (Demirel ve Şahinel, 2006:48).

Kurmaca metinlerde çatışma ele alınırken bu tekniğe yer verilmesi şapkaların farklı düşüncelere savunması açısından yararlıdır. Öğrencinin olaya tarafsız, duygusal, karamsar, iyimser, yaratıcı ve değerlendiren bir bakış açısıyla bakmasını sağlar. Öğrencilerin kurmaca metinlerde kendilerine pay çıkarmaları, eleştirmeleri, hayatlarını sorgulamaları, olaylara farklı bakış açısıyla nasıl bakılacağını araştırma, eleştirel düşünmebilme, karar verme, bağımsız çalışabilme gibi aşamalar da geliştirilebilir.

3.2.11. Kavram Haritaları: Kavram haritaları, öğrenenler için öğrenilecek temel fikirleri ve bunlar arasındaki ilişkileri açık hale getirmekte ve önceki bilgilerle yeni bilgiler arasında anlamlı bağlantılar kurulmasına yardımcı olmaktadır. Ezber yerine anlamlı öğrenmeyi gerçekleştiren kavram haritaları düşünmeyi örgütlemeyi sağlamaktadır. Kavram haritaları, insanların nasıl öğrendikleri ile anlamlı öğrenme konuları arasında köprü kuran bir öğrenme- öğretme stratejisidir (Demirel ve Şahinel, 2006:49).

Kurmaca metinlerde olay hakkında farklı fikirler söylenilerek fikirler arası bağlantı kurulur. Fikirler görselleştirilerek somuta hale getirilir. Bu haritalarla kavramlar arasındaki ilişki anlamlandırılarak değer kazanır. Öğrenciler etkin olarak kavramları açıklar ve olay hakkında farklı ilişkiler kurarak olaya farklı bir boyut kazandırır.

3.2.12. Örnek Olay Yöntemi: Gerçek hayatta karşılaşılan problemlerin sınıf ortamında çözülmesi yoluyla öğrenmenin sağlanmasıdır. Bu yöntem öğrencilere bir konuyu ya da bir beceriyi kazandırmak ve o konuda uygulama yaptırmak amacıyla kullanılır (Demirel, 2010:71).

Kurmaca metinlerde çatışma ele alınırken ilk aşamada örnek olay açıklanır. Daha sonra örnek olayla ilgili veriler toplanarak olası öneriler belirlenir ve ortak bir karara

varılır. Bu ortak karar çatışmanın çözüm noktasıdır. Farklı fikirler sonucu düğüm çözülerek sonuca varılır.

3.2.13. Zihin Haritası Oluşturma: Zihin haritası görsellerin yazıyla birlikte kullanıldığı anlam kurma tekniklerinden biridir. Bu tekniğin kullanımında merkeze önemli bir kavram veya fikir yazılır. Daha sonra bu temel kavramdan hareketle ve bu temel kavramla ilişkili kelime, düşünce ve görsellerden kendi kelime ve cümlelerimizle merkezdeki kavramın etrafına yazılır. Bu yazılımlardan beklenen şey yeni bilgiyi anlamamıza ve hatırlamamıza yardımcı olmasıdır (Akyol, 2014: 51-52).

Kurmaca metinlerde temel problem ortaya yazılır. Bu problemin çözülmesi için kişilerin fikirleri problemin etrafına yazılır. Fikirler sunulurken ön bilgiler harekete geçirilir. Bu fikirler kurmaca metindeki olay örgüsünü şekillendirerek temel problemi özetlediğinden önemli bir tekniktir.

4. BULGULAR

Araştırmada ilk olarak “kurmaca metinlerde çatışma” üzerine çalışma yapılıp yapılmadığı incelenmiştir. Bu amaçla, incelenen çalışmalardan elde edilen veriler doğrultusunda, çatışma kavramının neleri kapsadığı belirlenmiş ve bu amaç doğrultusunda çatışma sınıflandırılarak çatışmanın neyi kapsadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Yapılan çalışmada, ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında toplam 26 tema, 78 metin, 26 kurmaca metin, 277 kurmaca metinlerdeki etkinlik bulunmaktadır. Bu metinlerden 26 kurmaca metin ve bu metinlerde yer alan etkinlikler incelenerek metinlere çatışma odaklı yaklaşılmıştır.26 metin incelemesi sonucunda etkinliklerde çatışmayla ilgili kazanımlar ve çatışma türleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

5.sınıf müfredatında 48 dinleme, 53 konuşma, 71 okuma, 65 yazma ve 25 görsel okuma ve görsel sunu kazanımı bulunmaktadır. Bu kazanımlardan 11 dinleme, 3 konuşma, 12 okuma ve 7 yazma çatışma odaklıdır.

6. 7. 8 sınıf müfredatında 42 dinleme, 42 konuşma, 51 okuma, 42 yazma kazanımı vardır. Bu kazanımlardan 10 dinleme, 6 konuşma, 11 okuma ve 5 yazma çatışma odaklıdır.

İncelenen metinlerde en fazla kullanılan teknik, 5N1K ve hikâye haritasıdır. Bu teknikler yalnız başına çatışmanın sorgulanmasında yetersiz kaldığından metindeki olayları sadece listelememiş, analitik düşünmeyi sağlayamamıştır. Ayrıca atışmanın kişileri nasıl etkilediği, kişilerin karşılaştıkları engelleri nasıl aştıkları, problemlere ne tür çözümler buldukları, olaylar arasındaki nasıl bir neden-sonuç ilişkisi olduğu sorgulanmadığında bu teknikler yetersizdir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkçe öğretiminde metinlerin önemli bir yeri vardır. Türkçe derslerinin temelini metinler oluşturmaktadır. Temel beceriler, amaç ve kazanımlar bize metinlerle ulaştığından metin seçimine dikkat edilmelidir. Metin seçilirken öğrencinin yaş seviyesi göz önünde bulundurularak metin seçimine özen gösterilmelidir. Yaş seviyesi ilerledikçe metin türleriyle birlikte kavrama düzeyi de değişmektedir.

5. sınıfta hikâye metni ağırlıktayken, 6. sınıfta şiir, hikâye, anı, masal, fabl, deneme, tiyatro, mektup; 7. sınıfta şiir, hikâye, anı, deneme, tiyatro, sohbet (söyleşi), gezi yazısı, biyografi; 8. sınıfta ise şiir, hikâye, anı, makale, roman, deneme, sohbet (söyleşi), eleştiri, destan türlerine yer verilmiştir.

Eğitim sürecinde edebî metinlerin dili etkili ve verimli olarak öğreteceği, öğrencilerin birey olarak gelişmelerine yardım edeceği, başka kişi ve kurumlarla ilişkilerini geliştireceği açıklanmaktadır. Ayrıca öğrencinin kendini ve dünyayı anlaması, kişiliğini ve yaratıcılığını geliştirmesi için gerekli olduğu dile getirilmektedir (Letafati, Moussavi, 2012'den akt. Güneş 2013:611).

MEB'de yer alan metinlere sınırlı anlamlar yüklendiğinden ve etkinliklere farklı yöntem ve tekniklerle yer verilmediğinden öğrenci konuya farklı bakış açısıyla bakamadığı ve ortaokulların, öğrencilere zengin yaşantılar sunmadıklarını görülmektedir. Bu yüzden ilgi ve ihtiyaç göz önünde bulundurularak, farklı yöntem ve tekniklerle birden fazla duyuya hitap ederek ders zenginleştirilebilir.

Ortaokul Türkçe ders kitaplarının incelenmesi sonucunda yaşanan sorunlar; kitapların etkinlik, farklı yöntem ve bakış açısının eksikliğinden, kazanımlarla etkinliklerin paralellik göstermediğinden kaynaklanan sorunlar olarak belirlenmiştir.

Yazmaya teşvik edici, öğrencilerin kendilerine güvenlerini pekiştirici unsurlara yer verilmelidir. Hedef kitlenin düzeyine uygun, doğru ve etkili anlatım becerisi kazanabilmesi için, öncelikle kendisinden ne beklendiğini ortaya koymak gerekir. Öğrencinin uygulamalardaki amacı bilmesi ve eksiklerini bu amaçlarla karşılaştırarak hangi düzeyde olduğunu fark etmesi gerekir. Böylece sonraki etkinliklerde, hatalarını düzeltmek için çaba sarf edecektir. Yazılı ve sözlü anlatım uygulamalarında hedef kitleyi istenilen düzeye

getirebilmek için, onların anlatımdaki yanlışlarını mutlaka doğrularla değiştirmek gerekir. Bu da ancak çok iyi bir değerlendirme çalışması ile olacaktır. Anlatım etkinliklerinin amacına ulaşması için, değerlendirme etkinlikleri ihmal edilmemelidir (Topgöl, 2004:95).

Kurmaca metinlerdeki çatışma ögesi etkinliklerde daha çok betimleyici bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Etkinlikler sorgulamaya dayalı olmadığı için öğrenci analitik düşünceden yoksun kalmaktadır. Bu durum da tekdüze bir nesil yetiştirilmesine neden olmaktadır. Öğrenmeyi ilgi çekici ve kalıcı hale getirmek için yaratıcı, eleştirel düşünmeyi gerektiren, öğrenciyi etkin kılan, bireysel farklılıkları ön planda tutan, günlük yaşamdan örnek veren etkinliklere yer verilmelidir.

Her öğrencinin farklı zekâ türlerine sahip olduğu düşünülerek metinler tek yönleme veya tekniğe bağlı kalarak anlatılmamalı, birden fazla yönleme veya tekniğe yer verilerek derse bütün öğrencilerin katılımı sağlanmalıdır.

İncelenen metinlerin çoğunda hikâye haritası ve 5N1K kullanılmıştır. Bu durum öğrencinin temel problemi sorgulamadan listelemesine ancak herhangi bir çözüm önerisi getirmemesine neden olmaktadır. Bunun yerinen temel öge olan çatışmaya odaklanılarak kişi-olay örgüsü ilişki kurdurulabilir.

Kurmaca metinlerin ana ögesinin çatışma olduğu unutulmamalı ve etkinliklerde bu durum göz önünde bulundurularak etkinlikler yeniden gözden geçirilmelidir.

Öğrencinin yaşamıyla ilişki kurularak ders anlamlı ve ilgi çekici hale getirilmelidir.

Öğrencilere metinlerden öğrendiklerini kullanma imkânı verilmeli, temel dil becerileri sağlanmalıdır.

Her metin olmasa bile bazı metinler oyunlaştırılarak somutlaştırılmalıdır. Kazanım metinle somutlaştırılmadığından anlatılanlar ezberden öteye geçmemektedir. Etkinlikler kazanımları yansıtacak güçte değildir Bunun için kazanımlarla metinlerin paralellik göstermesi ve bu duruma uygun yöntem ve tekniklerin kullanılması gereklidir.

Metnin başlığından veya görsellerden yola çıkarak metin hakkında yorum yaptırılarak farklı bakış açısı kazandırılabilir ve kelime haznesi geliştirilebilir.

Öğrenciye sorgulayıcı, eleştirel, araştıran, düşünen bir bakış açısı kazandırmak amacıyla metin yorumlatılmalıdır.

Bir öğretim programı, ders kitaplarının içeriğinden öğrenme-öğretme faaliyetlerinin bütün basamaklarına kadar öğretim sürecini etkilemektedir (Durukan, 2008:157). Bu nedenle ortaokul Türkçe dersi öğretim programında tespit edilen çatışma ögesine yönelik etkinliklerin eksikliği, ders kitaplarının içeriğini ve öğrenme-öğretme sürecini öğrencilerin kurmaca metne çatışma odaklı bakması açısından olumsuz yönde etkileyebilecektir. Bu tür olumsuzlukların görülmemesi amacıyla temel kaynak olan Türkçe dersi öğretim programında birtakım düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bu amaçla kazanımlar arasında kurmaca metinlere yönelik ifadeler sınıf seviyeleri göz önünde bulundurularak artırılmalı, kurmaca metinlerde çatışma odaklı etkinliklere daha fazla yer verilmeli derste birden yöntem ve tekniğe yer verilmelidir.

Türkçe dersinin yaşamın içinden bir ders olduğunun farkına varılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akyol, H. (2008). *Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Akyol, H. (2014). *Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aktaş, Ş. (2008). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş* (2. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyürek, F. (2008). *Senaryo Yazarı Olmak, Senaryo Yazmak*(6.Baskı). Mediacat Kitapları.
- Aytaş, G. (2005). *Edebi Türlerden Yararlanma*. *Milli Eğitim*, 168, 261-276.
- Ayyıldız, M. *Roman –Tanım- Tarihçe- Teknik*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Bağcı, H. ve Ünal, Y. (2013). İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlik Düzeyi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 12-28.
- Bars, M.E. (2012). Oğuz Kağan Destanı'nda Büyülü Gerçekçilik. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science Volume 5 Issue 6*, p. 27-38.
- Bars, M. E. (2008). Oğuz Kağan Destanı Üzerinde Yapılan Çalışmalar. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/4 Summer*.
- Batur, Z., Sır, A. N. ve Bek H. (2012). Nasreddin Hoca Fıkralarında Değer Yargıları ve Eğitim. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/3, Summer*, p. 583-596, Ankara
- Belge, M. (1998b). “Çeşitli Açılardan Roman Kişisi”. *Edebiyat Üstüne Yazılar*. İstanbul: İletişim Yayınları, s.22-33.
- Bilkan, A.F. (2006). *Yazarlık Atölyesi- Hikâyeleştirme*. FM Yayınları.
- Bourneur, R. ve Réal Q. (1989). *Roman Dünyası ve İncelenmesi*. (Çev. Hüseyin Gümüş). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bülbül, M. (2007). Yazımsal Metinlerde Anlam Oluşturucu Bileşenler. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(34):94-101.

- Çağın, Ş. (2005). Refik Halit Karay'ın "Eskici" Hikayesi Üzerine Bir İnceleme. TÜBAR-XVIII.
- Çeber Toksoy, D. (2010). Dramatik Yapıda Çatışma. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S.24, s.147-163.
- Çeçen, M.A. ve Çiftçi Ö. (2003). "İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi", *Milli Eğitim Dergisi* 173, s. 39.
- Çelik Öztürk, S. (Ed). (1998). *Türk Halk Edebiyatı*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Çelikipazu vd. (2011). MEB 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 6/2, p. 413-424, Türkiye.
- Çetin, N. (2004). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Çetişli, İ. (2004). *Metin Tahlillerine Giriş 2 Hikâye-Roman-Tiyatro*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çıkla, S. (2002). *Kurmaca ve Gerçeklik. Hece Aylık Edebiyat Dergisi*. Yıl:6, Sayı:65/66/67
- Demir, A. (2008). "Anlatma Esasına Bağlı Edebî Metinlerden Roman: Romanın Genel Özellikleri ve Unsurları", *Üniversiteler İçin Türk Dili Ders Kitabı* (Ed. Abdurrahman Güzel), Ankara: Başkent Üniv. Yayınları, s.367-412.
- Demir, A. (2013). Türkçe Derslerinde Kurmaca Metinlere Çatışma Odaklı Yaklaşmak. Abdurrahman Güzel'e Armağan: Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi. Ankara: Akçağ Yayınları, s.389-401).
- Demir, C. ve Parlakyıldız, H. (Ed.) (2013). *Prof. Dr. Abdurrahman Güzel Armağanı (Türkçe Eğitimi ve Öğretimi)*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Demir, Y. O. (2009). *Çocuk Masallarında Kişilerarası Çatışma Çözme Süreci*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demirel, Ö. (2010). *Öğretim İlke ve Yöntemleri/ Öğrenme Sanatı* (16. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö., Melek Şahinel. (2006). *Yeni Programa Uygun Geliştirilmiş Türkçe Öğretim* (7. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Bakımından İncelenmesi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* Cilt: 1, Sayı:2.
- Durukan E. (2011).Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi / Eğitim Fakültesi Dergisi* 24 (1), 209-216.
- Durukan E. (2008).İlköğretim Kademe (2005) Türkçe Ders Öğretim Programında Genel Amaçlar- Hedef/Kazanımlar İlişkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. Volume 1/4 Summer 2008*
- Egri, L. (2012). *Piyas Yazma Sanatı, Türkçesi; Suat Taşer*. Agora Kitaplığı.
- Erdal, K. ve Gökmen, A. (2010).Çocuklara Verdiği Dersler Açısından La Fontaine'in Fablları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Volume 3 / 10 Winter*.
- Günay, D. (2003). *Metin Bilgisi*(2. Baskı), İstanbul: Multilingual.
- Güneş, F. (2013). Türkçe Öğretiminde Metin Seçimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 1 (1), 1-12*.
- Güneş, F. (2013). *Türkçe Öğretimi Yaklaşımlar ve Modeller*, Ankara: Pegem Akademi.
- Güneş, F. (2013).Türkçe Metin Öğretimi Yerine Metinle Öğrenme. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Özel Sayısı ISSN: 1308-9196 Yıl : 6 Sayı : 11.
- Gürel, Z., Temizyürek, F. Ve Şahbaz N.K. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Harvey, W. J. (1988). "Romanda Sosyal Ortam". *Roman Teorisi*. (Ed. Philip Stevick). (Çev. Sevim Kantarcıoğlu). Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları, s.178-198.
- İlköğretim Türkçe Dersi(6, 7, 8. Sınıflar)Öğretim Programı (2006). Ankara :T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Karasakaloğlu, N. Ve Bulut, B. (2012). Kurmaca Metinlerin Eleştirel Okuma Becerisini Geliştirme Aracı Olarak Kullanılması. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 33.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Sever S. (1998). *Türkçe Öğretimi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kavcar, C.(1998). "Türkçe Eğitimi ve Sorunları". *Dil Dergisi*. (65).
- Keklik, S. (2010).1-8. sınıf Türkçe Dersi Ders Kitaplarının Metin Türleri ve Özellikleri Açısından İncelenmesi.
- Kıran, Z. Ve Kıran (Eziler) A. (2000). *Yazınsal Okuma Süreçleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi

- Kırkılıç, A. ve Akyol, H. (Ed.) (2007). *İlköğretimde Türkçe Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür Açısından Değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 594-626.
- Kurudayıoğlu, M, Baş, B. ve Aytan, N. (2013). 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâyelerin Karakter Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(4), 22-37.)
- Küçükavşar, A. (2010). *Yapılandırmacı Yaklaşımın Türkçe Eğitiminde Okuduğunu Anlama Becerileri Üzerine Etkisi* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- MEB. (2013). *İlköğretim Türkçe 5 Ders Kitabı*. Ankara: MEB Yayınları
- MEB. (2013). *İlköğretim Türkçe 5 Öğrenci Çalışma Kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2013). *İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2013). *İlköğretim Türkçe 6 Öğrenci Çalışma Kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2013). *İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2013). *İlköğretim Türkçe 7 Öğrenci Çalışma Kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2013). *İlköğretim Türkçe 5 Ders Kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2013). *İlköğretim Türkçe 5 Öğrenci Çalışma Kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2012). *İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2012). *İlköğretim Türkçe 8 Öğrenci Çalışma Kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2009). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (2005). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB.(2006). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6-8. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- Mert, E.L. (2012). İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Öykülerin Çocuk Yazınının Temel İlkeleri Bağlamında İncelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1(1), 73-93.

- Narlı, M. (2004). “Roman İncelemesi Üzerine Notlar”. *Türk Dili*. S.634, s.463-476.
- Özbay, M., ve Çeçen, M. A. (2012). Türkçe Ders Kitaplarında (6-8. sınıflar) Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 67-76.
- Özbay, M. (2011). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I*(4. Baskı). Ankara: Öncü Kitap.
- Seferoğlu, S. (2009). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sinan, A.T. ve Demir, S. (2011). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Anlatsal Metinlerin Yapı Özellikleri ve Programa Uygunluğu. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 6/3 Summer, p. 1149-1167, Türkiye.
- Solak M. ve Yaylı D. (2009) İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Türler Açısından İncelenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalara Dergisi*, Sayı 2, s. 444-453.
- ŞEN, Ü. (2008). *Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Volume 1/5 Fall, s. 763-779.
- Şimşek, T. (Ed.) (2011). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Taşpınar, Mehmet.(2005). *Kuramdan Uygulamaya Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Elazığ: Üniversite Kitabevi.
- Tekin, M. (2006). *Roman Sanatı (Roman Unsurları 1)*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Temizkan, M. (2008). Bilişsel Okuma Stratejilerinin Türkçe Derslerinde Bilgiye Dayalı Metinleri Okuduğunu Anlama Üzerindeki Etkisi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 28, Sayı 2 s.129–148
- Tok, M. ve Tüzel, S. (2013). Türkçe Öğretiminde Metin Antolojisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(2), 88–96.
- Topgül, S. (2004). İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki Uygulama Çalışmaları

- Üzerine Bir İnceleme (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Toyman, Y. Ö. (2006). *Nazlı Eray'ın Roman Dünyasında Düşü ve Büyülü Gerçekliğin Kurgusu ile Fantastik Unsurlar* (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.
- Turan, M. (2012). Türk Destanları, Anadolu Üniversitesi.
- Uçan, H. (2003). *Edebiyat Eğitimi, Estetik Bir Hazzın Edinimi, Okumanın Alışkanlığa Dönüştürülmesi ve Yazınsal Kuramlar*. Ankara:Hece Yayınları.
- Ünalın, Ş. (1999). *Yeni Gelişmeler Işığında Türkçe Öğretimi*. Çanakkale.
- Yavuz, H. (1977). "Balzac'ı Marx Gibi Okumak". *Roman Kavramı ve Türk Romanı*. Ankara: Bilgi Yayınevi. s.7-10.
- Yeşilyaprak, B. (Ed.) (2010). *Eğitim Psikolojisi* (6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım,E. (2012). *Şiirin Türkçe Eğitimindeki İşlevi ve İlköğretim İkinci kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Yerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldız, C.(2003).*Türkçe Öğretiminde Alternatif Yöntemler*. Ankara: Anı Yayıncılık.

İnternet Kaynakları

- <http://cevaplar.mynet.com/sorular-cevaplar/destan-halk-hik%C3%A2yesi-masal-fabl-oyku-roman-tiyatro-gibi-turleri-kapsarbu-turlerde-anlatılanların-bir-kisminin-hicbir-gerçeklik-temeli-yoktur/5568424> (Erişim Tarihi:19.07.2014)
- <http://www.ppd.com.tr/kaynaklar/9-hedeflar-kazanımlar.html> (Erişim Tarihi: 25.12.2014)
- <http://bologna.ankara.edu.tr/files/2013/03/%C3%96%C4%9ERENME-KAZANIMLARININ-BEL%C4%B0RLENMES%C4%B0.pdf> (Erişim Tarihi: 20.12.2014)
- http://yazmacadergisi.com/index.php?option=com_content&view=article&id=2756:mras-kece-hkayesnn-eletrs&Itemid=333 (Erişim Tarihi: 15.08.2014)

<http://www.yenidenergenekon.com/1-destan-ve-ozellikleri-nedir/> (Erişim Tarihi:

15.08.2014)

<http://www.derindusunce.org/2010/11/29/romanda-olay-olay-orgusu/> (Erişim Tarihi:

15.08.2014)

UÇURTMA

Selçuk günlerdir hazırlanıyordu. Şenlik süresi içinde çocuklar için ödüllü bir yarış vardı: Uçurtma yarışı.

Selçuk, bu haberi arkadaşlarından almıştı. Önce dudak bükmüştü. Ama üç bin liralık ödül ona çekici gelmişti. Bunu arkadaşlarından saklayacaktı. Öyle yaptı. Çarşıdan el işi kâğıtlarını alırken kimse görmesin istemişti. Akşam üzeri gizlice kâğıtları bir dosya arasına gizlemiş, eve öyle gelmişti. İş kâğıtla bitmiyordu. Şenliği yönetenlere işin aslını sormalıydı.

Belediyenin girişindeki oda, şenlik yöneticilerine ayrılmıştı. Kapı açıktı. Girdi:

– Bana uçurtma yarışı hakkında bilgi verebilir misiniz?

– Neden olmasın?

– Uçurtman var mı? Senin yapmış olman gerekiyor. Çarşıdan hazır alınan uçurtma ile yarışamazsın. Bunu bir genç kız söylüyordu. Şenlik komitesinin sekreteri idi.

– Uçurtmanın boyutları belli mi? Yoksa herkes istediği büyüklükte ve renkte uçurtma yaparak yarışmaya katılabilir mi?

Kız güldü:

– İstedğin şekil ve renkte. İstedğin boyda bir uçurtma ile yarışmaya katılabilirsin. Ancak yarışma saatinden yarım saat önce rihtimde hazır olmalısın.

– Saat kaçta?

– Saat tam on dört otuzda. Rihtimde.

Yanında da uçurtman. Anladın mı?

Selçuk istediğini öğrenmişti. Teşekkür etti. Sekreter arkasından bağırdı.

– Hey küçük biraz gelir misin?

Selçuk kapıdan geri döndü.

– Başvurunu yazmalıyım. Adın ve soyadın ne?

– Selçuk Akça.

– Tamam artık gidebilirsin. Unutma. Perşembe günü saat on dört otuzda, rihtimde.

– Tamam.

Selçuk koşarak çarşığı geçti. Rihtıma döndü. Deniz kenarı boyunca uzayan bu beton yolda durdu. Burada uçurtmasını uçuracaktı. Kalbi çarpmaya başladı. Başını gökyüzüne çevirdi. Masmavi idi. Kendi eliyle yapacağı uçurtma işte orada yükselecekti. Bütün uçurtmaların üstünde ve hepsinden alımlı.

Tam o sırada bir sürü karga geçti. Selçuk birden bağırdı:

– Ne yaptınız? Uçurtmamı parçaladınız! Sonra etrafına baktı. İyi ki kimse yoktu. Kendi kendine ilk kez konuşuyordu. Gerçekten tam yarışma sırasında böyle birşey olsaydı ne yapardı? Bunu iyi düşünmeliydi. Belki de kargaları kaçırarak bir resim gerekecekti. Bu ne olabilirdi? Tamam, bulmuştu: Kedi resmi. Neden olmasın? Üstlerine atlayan bir kedi resmini gören kargaları izleyecektiniz.

Selçuk bu düşünce ile eve geldi. Küçük odadaki masanın başına geçti. El işi kâğıtlarına baktı. Her renkte el işi kâğıdı vardı. Şimdi tek eksiği çita idi. Bunu da ancak marangozlardan sağlayabilirdi. Tanıdığı bir marangoz vardı. Babası ondan çok söz ederdi. Servet Amca. Ona gider, parasıyla değil mi, isterdi. Bir yaz, babası Selçuk'u onun yanına çırak vermeyi düşünmüştü. Annesinin yanına koştu:

– Anne bana para verir misin?

– Para mı? Ne Kadar? Sonra ne yapacağını söylemedin ki...

–Biliyorsun, şenlik içinde uçurtma yarışı var. Bu yarışmaya gireceğim. Onun için uçurtma yapmam gerekiyor.

– Eeeee?

– Uçurtma yapabilmem için de çita almam gerek. Paramla el işi kâğıdı aldım. Şimdi çita alıp uçurtma yapacağım.

– İyi ama sen uçurtma yapmasını biliyor musun? En iyisi bunu babanla yapmak.

– Anne, ha dükkandan almışsın ha babanla yapmışsın. Bu yarışma çocukların yarışması, babaların değil.

- Annesi gülümsedi. Oğlu haklıydı. Çantasından çıkardığı parayı uzattı.

Selçuk koşarak evden çıktı. Tam köşeyi dönerken babasıyla karşılaştı.

- Baba uçurtma yarışına katılmaya karar verdim. Servet Amca'dan çita almaya gidiyorum.

- Benim yardımına ihtiyacın var mı?

- Hayır baba. Bunu kendim yapmalıyım. Baba gülümsedi:

- Kendine güveniyorsun o hâlde. Servet Amca'na benden selam söyle.

Baba, oğlunun böyle bir işe girişmesinden memnun olmuştu. Kendi başına işe girişmişti. Bir çocuk için bundan daha güzel davranış olur muydu? Eve doğru yürüdü.

Selçuk koşarak marangoz Servet Amca'nın dükkânına gitti, sevinerek çitaları aldı, arka sokaklardan eve geldi. Malzeme tamamı. Bir yumak ipi evde vardı. Onu vaktiyle babası almıştı. Masanın başına geçti. Çitaları orta yerlerinden üst üste koydu. Eşit aralıklarla açtı. Bağladı. Sonra çitanın uçlarına yakın yerden kertikler açtı. İp kaymamalıydı. Ortalarından bağlayarak çitaların aynı aralıkta kalmasını sağladı. Sonra orta yerine bir ip bağlayarak askıya aldı. Çita yere paralel duruyordu:

- Tamam.

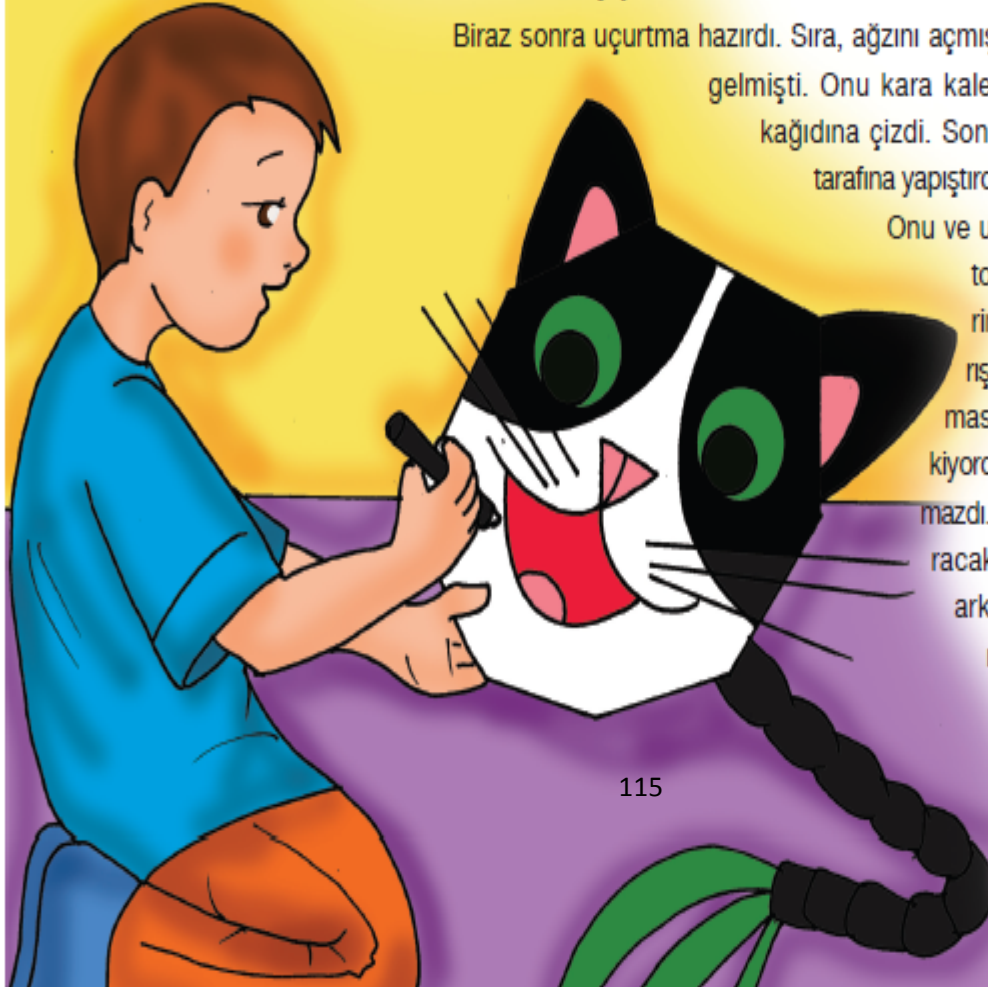
Selçuk heyecanlanmıştı. Sıra el işi kâğıtlarına gelmişti. Ama önce yapışkan yerine kullanacağı hamuru yapmalıydı.

- Görün bakın uçurtma nasıl uçarmış?

Kendi kendine konuşuyordu.

Biraz sonra uçurtma hazırı. Sıra, ağzını açmış bir kedi resmine gelmişti. Onu kara kalemle beyaz resim kağıdına çizdi. Sonra uçurtmanın ön tarafına yapıştırdı. Uçurtma hazırı.

Onu ve upuzun kuyruğunu topladı. Dolabın üzerine koydu. Ama yarışmadan önce uçurtmasını uçurması gerekiyordu. İş şansa bırakmazdı. Şimdi nerede uçuracaktı? Birden aklına arka taraftaki kır yamaç geldi. Şu anda orası ıssızdı.

Pencereden dışarı baktı. Evet orada uçurtmayı denemek akıllılık olacaktı. Kapıyı açtı. Elinde uçurtma, kıra doğru koştu. Yamacı tırmandığında kimseler görünmüyordu. Elindeki uçurtmayı denedi. Uçurtma birden havalandı. İp bırakıldıkça yükseldi. Havada hiç yalpa yapmadan süzülüyordu. Selçuk başarmıştı. Tam dengeli bir uçurtma yapmıştı.

Hemen ipi sardı. Yaklaşan uçurtmayı dikkatle topladı. Eve geldi.

Selçuk o geceyi rahat uyuyarak geçirdi. Yarın sabahı erkenden kalktı. Öğleyi zor etti. Saatler bir türlü ilerlemiyordu. Annesi ile babası da heyecanlıydı. Üçü birlikte rihtime geldikleri zaman saat biri gösteriyordu. Henüz kimse gelmemişti.

– Bak Selçuk, istersen uçurtmanı uçurmaya başla. Nasıl olsa uçuracaksın.

Annesi söze kanıştı:

– Ya bir şey derlerse?

Ne diyeceklerdi? Onların istedikleri şey uçurtmanın uçması değil miydi?

Selçuk bir sakınca görmedi. Bir an önce uçurtmasını uçurmak istiyordu. Görsünler bakalım. Uçurtma nasıl uçarmış? Hemen ipi çözüp ilerledi. Sonra koşmaya başladı. Uçurtma birden yükseldi. Gittikçe yükseldi. Gökyüzünde süzülerek duruyordu. Rihtime gelenler onu gösteriyor ve beğendiklerini söylüyorlardı.

Tam o sırada, nereden geldiği belli olmayan bir sürü karga belirdi. Doğruca uçurtmanın üzerine geldiler. Uçurtmayı, daha doğrusu kedi resmini gagalamaya başladılar.

Selçuk'un korktuğu başına gelmişti.

– Olamaz... Baba şunlara baksana... Uçurtmamı deliyorlar.

Babası şaşkın bakıyordu. Uçurtma birden baş aşağı geldi. Hızla denize indi. Selçuk ipi umutsuzca çekmeye başladı. O sırada bir düdük çaldı. Jüri başkanı çocukları yarışmaya çağırıyordu.

UÇURTMA

3 Etkinlik: Okuduğunuz metin ile ilgili soruları cevaplayarak metnin hikâye haritasını tamamlayınız.

Zaman	Hikâyede anlatılan olay ne zaman geçmektedir?
Yer	Hikâyedeki olay nerede geçmektedir?
Ana Karakter	Hikâyenin en önemli kahramanı kimdir?
Yardımcı Karakterler	Hikâyedeki diğer kahramanlar kimlerdir?
Olay	Hikâyede problemi başlatan olay nedir?

MEŞE İLE SAZ

Meşe, bir gün, saza demiş:
 — Doğrusu Tanrı size haksızlık etmiş.
 Minnacık serçe konsa üstünüze
 Beliniz bükülüverir.
 Suları ürperten seher yeli
 Baş eğdirir size
 Bir de benim şu dağ gibi gövdeme bak!
 Güneş bile zor giriyor içime,
 Fırtına dallarıma oyuncak.
 Her esen yel sana bora,
 Bana kasırgalar meltem.
 Bari gelip gölgede yaşasan da
 Üzerine kanat gersem.
 Ama sizin soy nedense gider
 Sulu, rüzgârlı yerlerde biter.

Acıyorum sizlere,
Tanrı haksızlık etmiş sazlara.
— İyi yüreklisin, demiş saz meşeye;
Eksik olma, ama bizim için üzülme.
Benden çok sen kork rüzgârdan:
Ben eğilirim, kırılmam.
Doğru, bu güne kadar dayanmışsın,
Dimdik durmuş, boyun eğmemişsin.
Ama sertin serti var,
Bir gün, bakarsın sana da çatar.
Demeye kalmamış rüzgâr çıkmış,
Bir karayel, bir karayel ki...
O güne dek kimseler rastlamamış
Böyle belalisına.
Rüzgârlar anası Kuzey,
En azgın oğlunu salmış dünyaya.
Saz eğilmiş, meşe dayanmış,
Derken karayel arttıkça artmış.
Sonunda birdenbire gelmiş meşenin hakkından:
Göklere değen başını sermiş yere,
Köklerini çıkarmış yedi kat yerden.

La Fontaine (La Fonten)

MEŞE İLE SAZ

5. Etkinlik

a. Aşağıdaki kutuları metne uygun olarak doldurunuz.

Yer ve Zaman

.....

.....

.....

.....

Şahıs ve Varlık Kadrosu

.....

.....

.....

.....

MEŞE İLE SAZ

Konu

.....

.....

.....

Olay

.....

.....

.....

.....

Ana Fikir

.....

.....

.....

.....

b. Metnin kahramanlarının kişilik özelliklerini karşılaştırınız.

Meşe

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Saz

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

MİRAS KEÇE

Geçen sene ailemize bir taraftan küçük bir miras hissesi düştü. Çini bir soba ile dört boru, iki kanat perde, ayaklı bir gaz lambası, beş altı tencere, boş bir sandık. Yani davalı bir mirasta karşı tarafın gönderebileceği birtakım şeyler... Afedersiniz; birçok defalar yaptığım gibi yine unutuyordum: Bir de küçük bir keçe parçası.

Evdekiler bütün bunları didik didik ettikten sonra:

— Doğrusu, Paşa'nın kansı tam ümit ettiğimiz gibi çıktı, dediler. Ayol bunları eskici bile kabul etmez.

Hakları vardı. Çini soba, mirasına konduğumuz Paşa'nın 310'da evlendiği zaman aldığı sobaydı.

Sandık da hanımın ilk çeyizleri sakladığı sandık. Perdeler lime lime olmuştu. Yalnız birisinin kornişini duruyordu. Birisinin de uç tarafındaki işlemler henüz çürümemişti. Tencereler kalaysızdı! Ya şu keçe parçası...

Halam:

— Vallahi utansınlar, dedi. Bu keçe parçası da gönderilir mi kardeş?

Annem:

— Deli olmuşlar, dedi. Hiç olmazsa Paşa'nın Yemen dönüşü getirdiği canım Hicaz işlerinden bir tanecik koyar insan.

Halam:

— Kuzum Hanife, dedi. Allah aşkına şu keçe parçasını uşakla yollayıp bahçe duvarlarından içeriye attr.

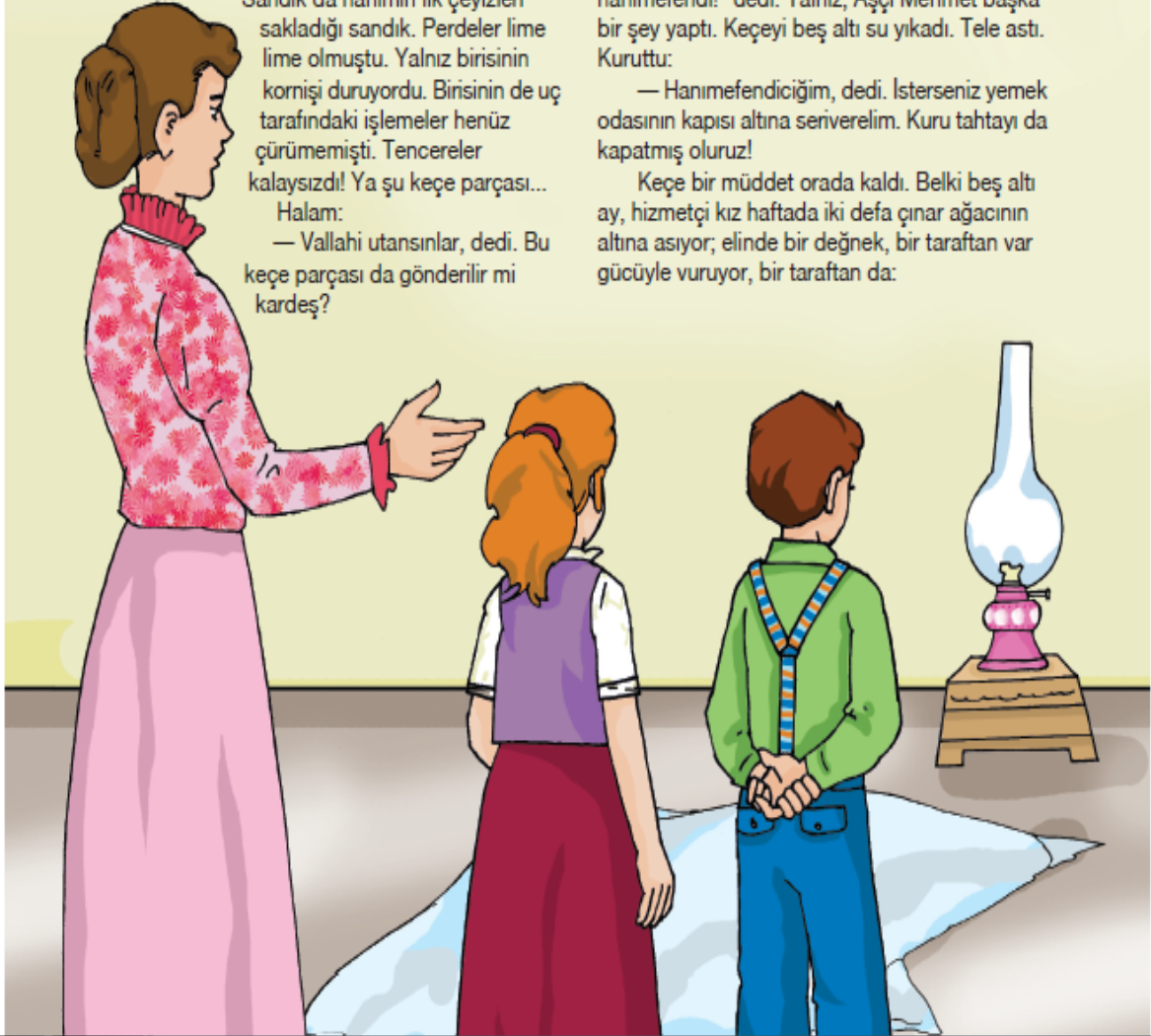
Ve sonra, iç kapının hemen önünde odaya atıvermiş olan keçe parçasına terliklerinin ucuyla şöyle bir dokundu:

— O, dedi. Keçe değil, pislik yuvası.

Ertesi gün, bizim küçük mirası çöpçü bile kabul etmedi. "Arabayı abur cuburla dolduramam hanımefendi!" dedi. Yalnız, Aşçı Mehmet başka bir şey yaptı. Keçeyi beş altı su yıkadı. Tele astı. Kuruttu:

— Hanımefendiciğim, dedi. İsterseniz yemek odasının kapısı altına seriverelim. Kuru tahtayı da kapatmış oluruz!

Keçe bir müddet orada kaldı. Belki beş altı ay, hizmetçi kız haftada iki defa çınar ağacının altına asıyor; elinde bir değnek, bir taraftan var gücüyle vuruyor, bir taraftan da:

— İllallah bu keçeden, diyordu. Evin bütün tozlarını yer yutar!

Sonra bir gün çamaşırcının küçük iskemlesinin üzerinde gördüm. Orada dört kat edilip bırakılmıştı. Kış gelince bir iki ay kümesin üstüne örtüldü. Birkaç hafta bahçede sürünüp kaldı. Bir gün, sokak kapısının önünde, baktım paspas vazifesini görüyor.

Nihayet geçen hafta annem şöyle dedi:

— Bu ufak tefeklerden bıktım usandım çocuklar!

Annemin ufak tefek dediği şeyler Paşa'nın mirasından çini soba ile borular, ayaklı gaz lambası, bir yığın Fransızca mecmua, eski bir dolap, birkaç da tencereydi. "Küçük odaya bunlardan girilmiyor doğrusu. Satmaktan başka çare yok!"

İki eskici ile anlaşamadık. Ertesi gün getirdiğim biri de topuna birden üç buçuk lira verince annem:

— Dilenciye veririm de bu adamlara yine satmam! dedi. Adamı da kapı dışarı etti. Sadece eskiciyi kapıya doğru uğurluyordum ki birdenbire durdu.

— Beyim, dedi. Bunu satıyor musunuz?

— Hangisini?

— Şu keçeyi canım!

Annem:

— Allah Allah, dedi. Adam çıldırmış galiba!

Ayol kaç para verirsin ona sen!

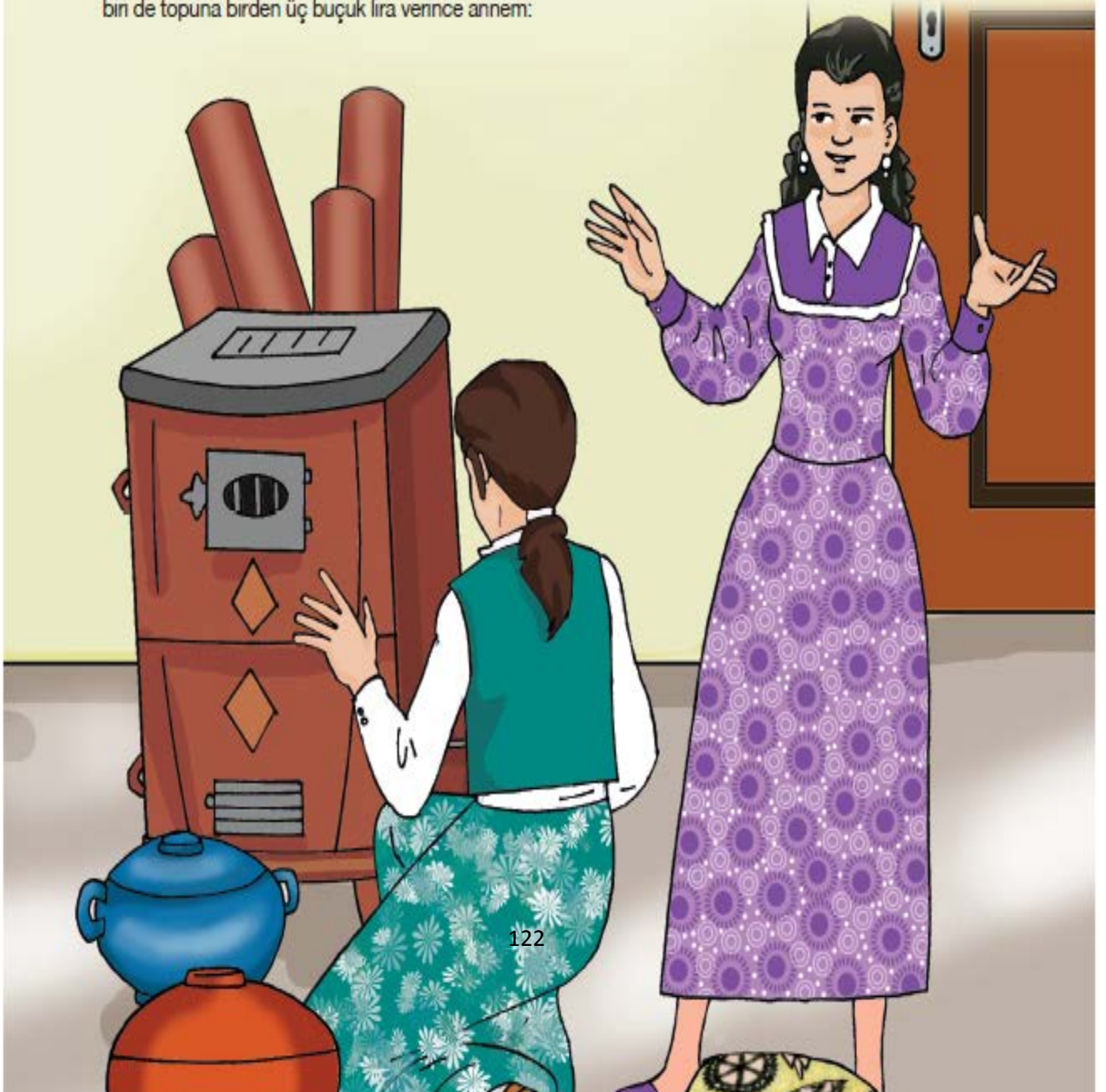
— Dört lira vereyim hanım!

— Aaa, sen sahiden aklını oynatmışsın ayol.

Canım çini soba ile sedirlere on lirayı çok gör de pis keçeye dört lira?

Halam merdivenlerden acele acele indi.

Zannedersem annemin koluna bir çimdik atmış

olacak ki ikisi birden yan odaya daldılar. Ben de kapı ile sofa arasında onlara kulak verdim.

Halam:

— Aman Hanife'ciğim, bu işte bir şey olacak, diyordu. Adam ya hiçbir şeyden anlamıyor yahut bu keçe değerli bir şey.

Ben:

— Canım dedim, uzatmayın Allah aşkına.

Böyle eskiciler vardır. Bir eve girdiler mi en umulmayacak şeye para verirler. Ama blöftür ha; alaydır, verin bakalım alıyor mu?

Bununla beraber üçümüz, daha doğrusu ben, annem, halam, hizmetçi kız, aşçı miras keçenin üzerine birdenbire eğilmiştik. Ayaklarımızın altında günlerce paspas vazifesi gören keçe, bana gerinip uyanıyor gibi geldi. Âdeta şahrem şahrem dökülen kenarları, binlerce ayak gibi kımıldıyor, ayaklarımızla

yara içinde kalan göğsü, tuhaf bir şifa merhemiyle iyileşmiş kadar teneffüs ediyor; ötesinde berisinde bir iki çiçek kıntısı tarhları yeni yapılmış bir bahçede sanki gözlerini açıyordu. Sanki bir iki dakika daha geçerse birdenbire aramızda ayaklanacak; parmaklarımızın arasında fırsatını bulduğu dakika, cins bir at gibi süratle uzaklaşıp gidecekti.

Fakat annem uzatmadı:

— Bana bak, dedi. Bizim alayla düzenle işimiz yok. Hepsine on lira ver, al git.

Adam, diğer eşyaların bulunduğu odaya girmeden keçeyi derleyip topladı, koltuğuna aldı:

— Hanımcığım, dedi. Şimdi bir araba getirip ötekileri de alalım!

Miras keçenin müşterisini ancak bir hafta sonra görebildik. Daha kapıdan girer girmez:

— Sormayınız, dedi. Daha iki dakika duracak olsaydım, sizin keçeden tam iki yüz lira kazanıyordum.

Bir dakika durdu:

— Müzeden aldılar, dedi. Benim yirmi beş liraya sattığım adam, tam yüz yetmiş beş lira kazandı.

Halam koltuğuna yığıldı. Annem biraz kolonya ister gibi oldu. Ben de soğuk su ile yüzümü bir iyice yıkadım!

Halamdan aşçıya kadar gece gündüz üç gün bizim keçe konuşuldu, içimizde hiçbirimiz inanmıyor; halam:

— Gözlerimle görmeliyim, diyordu. Bizim keçe... Paşa'nın mirası... İki yüz lira... Vallahi yalan...

Bu konuşmanın ertesi günü halamla annem önde, ben arkada, hizmetçi kızla aşçı daha geride Topkapı Sarayı'nın yeni açılan eski işlemler ve halılar müzesinden içeri girdik.

Her nedense hepimizde tuhaf bir titreme vardı. Hizmetçi kız aşçıya sokuluyor, çınar ağacının altında miras keçeyi değnekle saatler saati dövdüğü, suya vurduğu, ıslattığı, tekrar kuruttuğu, tekrar dövdüğü günleri düşünüyordu.

Halam birdenbire durdu.

— Çocuk, dedi. İşte, işte!

Hakikaten bizim keçeydi. Bir sedirin üstünde duruyordu. Tek başınaydı. Yukardan açık bir pencereden, yüzüne hafif bir gün ışığı vurmuştu. Âdeta bacak bacak üstüne atmıştı, gururlu bir hâli vardı.

Hepimiz bir adım geri çekildik. Zaten kalın bir kordon bizi birbirimizden ayırıyor, aramıza âdeta denizler, okyanuslar, servetler ve asırlar koyuyordu. Ben biraz eğildim ve keçe hazretlerinin hemen üstüne bırakılmış olan levhayı okumaya çalıştım: 11. asır mamulâtından (Miladi 1090) Anadolu Selçuklular zamanına ait.

Halam duramadı. Elini uzatmak, parmaklarıyla yoklamak istedi. Fakat birdenbire yan tarafımızda odaçılardan biri atıldı:

— Hanım, dedi. Bak, peşin haber vereyim. El sürmek, dokunmak yasak. Bunlar antika şeylerdir çünkü.

Sonra yavaş yavaş annemle halamın arasına girdi:

— Müzeyle gelemeli bir hafta oluyor, dedi. Ama bin senelik. Yazık ki maldan anlamayan kişilerin eline düşmüş. Şu örmeye bakın, şu sarı renge, şu toz pembesine... Sanattan anlamayan bile bunları görürdü.

Keçenin karşısında ne kadar kaldığımızı bilmiyorum. Yalnız benim başımın içinde bir sinema hilesi gibi keçe, değnek, paspas üstünde tepinen ayaklar, çamaşırlıktaki iskemle, kümesin üstü, tozlar, sonra tekrar değnek, yine paspas üstünde tepinen ayaklar, halam, hizmetçi kız, hepsi birbirine karşıyor, bu oda içindeki bütün eşyaları alıp götürren bir sel hızlı hızlı akıyordu.

Kenan Hulusi KORAY

4. Etkinlik: Okuduğunuz hikâyeyle ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Hikâyenin zamanı nedir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hikâye nerede geçmektedir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hikâyedeki olay nedir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hikâyedeki ana karakter ve yardımcı karakterler kimlerdir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ÇİĞDEM DER Kİ...

Bir sabah uyandığında evimizin önünde iki kucak dolusu horozibiği yığınıyla karşılaştım. Bahçede bir kökçük olsun horozibiği kalmamış, hepsi sökülmüş. Kırmızıdan mora doğru koyulaşan o güzelim kadifemsi çiçeklere kim kıymıştı anlayamamıştım. Bunu neden yapmışlar ki diye düşünürken her şey anlaşıldı.

Halam yine iş başındaydı. Nereden duymuşsa horozibiği çiçeğinin uğursuzluk getirdiğini söyleyip duruyordu. Söktüğü çiçekler yetmemiş gibi hâlâ bahçede dolaşüyor, küçük fideleri de kökleyip atıyordu yığının üzerine. Bir yandan da söylüyor:

"Hepsini söktüm bu uğursuz çiçeklerin ama tohumları dökülüyor durmadan. Yakında yine çıkıverecek kökü kuruyasıcalar..."

Sökülmüş horozibiği çiçeklerinden birini elime alıp okşamaya başladım. Halama çok kızmıştım ama belli edemiyordum.

"Hala, bahçe bunlarla daha güzeldi, kel kel görünüyor şimdi gözüme. Ben bu çiçekleri çok severdim bilmiyor musun?"

Halam üzerime yürümeye başladı. Babamın siyah eldiveni vardı ellerinde. Elimdeki çiçeği iğrenç bir şeymiş gibi eldivenli elleriyle tutup çektı, yığına fırlattı yine. "Dokunma bu mendebur şeyel Senin dünyadan haberin yok. Ben boşuna mı eldiven giydim sanıyorsun. Bu kasabadan kimin bahçesinde bu çiçekten varsa evlerinde ne rahatlık var ne de huzur. Marangoz Selim'i biliyorsun değil mi? Geçen gün saksıya dikip dükkânın önüne koymuştu, onu uyardım ama beni dinlemedi. İki gün sonra ne oldu bil bakalım? Nereden bileceksin... Serçe parmağını kesti. Hep bu uğursuz çiçek yüzünden, çiçek demeye dilim pek varmıyor aslında, ot demeli buna. Şuna baksana ne biçimsiz... Öyle de arsız ki neredeyse toprağa döktüğü bütün tohumlar hemen yeşeriyor."

Zavallı horozibikler!.. Halamın söylediklerinden habersiz, gittikçe solgunlaşarak öylece yatıyorlar yerde. Bu kadar belaya, uğursuzluklara neden olabilecek nesi vardı ki bu çiçeğin? Köklerini toprağa yapıştırmak için didinen bir bitkiydi yalnızca. İnsanlara karşı niçin düşmanlık beslesindi? Hem böyle duygular taşıyabilir miydi? Arsız olmasına arsızdı yani yere düşen tohumları fazla suya, güneşe, bakıma gereksinme duymadan filizlenirdi hemen. Bu da onun yaşama bağlılığını gösterirdi. Dünyayı seviyordu ve var olmak için elinden geleni yapıyordu.

Ben halamın bu yönünü hiç anlayamıyordum. Aynı kasabada yaşıyorduk; o yalnız yaşadığı için sık sık bize gelirdi, çoğu geceler bizde kalırdı. Geceleri tınak kestirmez; merdiven altından kendisi geçmediği gibi bizi de geçirmez; arada bir evimizin önündeki ceviz ağacına konan baykuşu taşlar ya da bize taşlatır, ona, alması için uzattığımız bıçağı ya da makası elimizden almaz, bir yere bırakır ondan sonra alır.

Babam da halama bu inanışları yüzünden sitem eder ama kendisinden büyük olduğu için işine fazla karışmak istemirdi. Yine de zaman zaman tartışıklarını duyardım.

"Abla, boş inanç bunlar boş!"

"Bazı şeyleri kestirip atmadan önce düşünmelisin Yılmaz. Onca yıldır insanların denediği, gözlediği, doğru bellediği şeyleri birdenbire boş inanç deyip atamazsın."

Gece tınak kesmenin niçin uğursuzluk getirdiğini düşününce mantıklı bir sonuca ulaşabiliyordum. Çevreye sıçrayabilir ve iyi aydınlatılmamış bir odada o tımağın nereye savrulduğunu görmeyebiliriz. Temizlik açısından önemli bu; hele geçmişte elektriğin sağladığı pırl pırl aydınlık olmayınca bu iş daha da zor oluyordu sanırım.

Bıçak, makas gibi kesici aletlerin elden alınmayışı da mantıklı olabilir. Dikkatli olmazsak elimizi kesebiliriz. Bütün bunlara açıklama getirebiliyordum ama bazen de

anlaşılmaz, garip hatta saçma inanışlarla karşılaşılırdım.
Yağmurun çok şiddetli olduğu bir gün ekmek almak için bakkala gitmem gerekiyordu.

Halam da bizdeydi. Ben hemen kırmızı kabanımı sırtıma geçirip şemsiyemi aramaya başlamıştım ki halam çığlık çığığa durdurdu beni.

"Bu ne?.. böyle mi çıkacaksın dışarıya? Nasıl şimşekler çakıyor, hava gümbür gümbür duymuyor musun?"

Şaşırmıştım. Görünüşümde bir gariplik yoktu.

"Niçin çıkamazmışım hala? Islanıp üşütmem merak etme, kabanım çok kalın, hem şemsiye de alıyorum yanıma."

"Kabanın kalın olmasına kalın ama rengi kırmızı. Allah aşkına annen, baban sana bir şey öğretmiyor mu? Hiç böyle havada kırmızı giyilip çıkılır mı dışarıya? Allah korusun, yıldırım üstüne çeker bu renk."

İşte bunu ilk kez duymuştum. Üstelik akılla, mantıkla açıklanabilir bir yanı yoktu.

"Hala sen yıldırım boğa mı sandın? kırmızıyı görünce kükreyip üzerime gelecek ha!.."

"Sen alay et, geçen yıl zavallı bir çoban bu yüzden ölmüş. Onu bulduklarında boynunda kırmızı bir atkı varmış. Zavallıcık yağmurdan korunmak için ağaç altına sığınmış ama yıldırım onu ağacın altında bile bulmuş. Hep o kırmızı atkısı yüzünden."

"Hayır hala, kırmızı atkı yüzünden ölmüş olamaz, ağacın altına oturduğu için olmuştur. Bir hendeğin içine yatmış olsaydı bir şey olmazdı. Senin dediğin gibi olsa bütün okullara yıldırım düşerdi çünkü hepsinde kırmızı kırmızı bayraklar asılı. Üstelik giyeceğim başka renkte bir kabanım da yok."

Halamı ikna edememiştim, dedim ya çok inatçı bir insan. Babam da çok kızdı halama. Sert bir tartışma geçti aralarında, halam yine küserek evine döndü.

Benim bir de küçük halam var, babamdan üç yaş küçük olduğu için ona "küçük hala" diyorum. Yeni evlendiği için bize eskisi gibi sık gelemiyor. Özellikle büyük halam bizdeyse hiç gelmiyor zaten. Küçük halam, büyük halamın bize küsmesinden iki gün sonra evimize geldi. Olanları duymuş.

"Ne olacak ablamın bu hâli?" deyip babamla dertleşiyor, bir çözüm yolu bulmaya çalışıyorlardı. Onlar konuşurlarken ben de dışarı çıktım. Bahçeyi sulasam iyi olacaktı. Toprağa düşen horozibiği tohumları çarçabuk yeşerirdi o zaman.

Zakkumların kök kısmında sarı bir ışıltı görür gibi oldum. Dallar gürleşmiş olduğundan iyice göremiyordum. Yaprakları kaldırıp yakından baktım; tam yedi tane sapsarı, sanki plastikten yapılmış gibi muntazam çiçekler... O güne dek görmediğim bir çiçek türü. Hemen halamı çağırdım.

"Hala bak burada ne var?"

Hemen geldi. Zakkumların altına saklambaç oynar gibi gizlenmiş olan sarı çiçekleri gösterdim. Dondu kaldı, hiçbir şey söylemedi. Oysa böyle bir çiçek bizim bahçede ilk kez ortaya çıkmıştı. Halam, ilk çiçeğini veren bitkileri görünce çok mutlu olur, sevinirdi ama bu kez öyle olmadı. Diz çöküp yakından bakmaya başladı, çiçekleri inceledi. Derin derin düşünmeye başladı. Dayanamadım artık.

"Hala bu çiçeğin adı ne?"

"Çiğdem... Güzçiğdemi. Ama bazıları başka adlarla da anarlar. Örneğin ablam hiç çiğdem demez."

"Ne der peki?"

"Kalkgit, vargit, acıçiğdem hatta bazen itboğan dediğini de duydum."

"Ne biçim ad bunlar, hepsi de çok kötü. Böyle güzel bir çiçeğe daha güzel adlar verilmeli. Çiğdem ne güzel! Niçin kötü adları da var hala?"

"Bu çiğdem ilbaharda çıkanlardan daha farklıdır, zehirli olduğu için de öyle adlar takmışlar işte."

"Sahiden zehirli mi?"

"Evet, ansiklopedide de okumuştum senin gibi merak ettiğim için. İlaç yapımında kullanılıyormuş."

Küçük halam hâlâ anlayamadığı bir şeyler varmış gibi uzun uzun süzüyordu san güzçiğdemlerini.

"Ne oldu hala? Ne düşünüyorsun?"

"Biliyor musun, bu çiğdem soğanlarını ben ekmişim buraya, tam yedi yıl önce. Gizlice kazmışım zakkumun kökünü, çiğdem soğanlarını gömüp üzerini hemen kapayvermişim.

"Neden gizlice yaptın bu işi?"

"Ablam yüzünden çünkü o çiğdemlerin de uğursuz olduğunu söylüyordu. Ben de kendimce sınamak istedim bunu. Bakayım dedim, uğursuzluk getirecek mi başımıza?"

"Yedi yıl boyunca kötü bir şey yaşamadık değil mi?"

"Yaşamadık tabii. Ama ben başka bir şey düşünüyorum şimdi. Neden yedi yıl boyunca açmadı da şimdi açtı bu çiçek? Üstelik tam yedi çiçeği var baksana. Yaprakları da saydım, tam yedi yaprak, tohumları da yedi tane. Sence de tuhaf değil mi?"

"Aman hala, sakın sen de ona benzeme! Yoksa söküp atacak mısın bunları?"

"Yok canım, o kadar da değil. Yalnızca tuhaf buldum o kadar ama bir açıklaması mutlaka vardır. Belki de toprağa alışması biraz zaman almıştır. Ya da zakkum, topraktaki besinlerin çoğunu alınca bizim güzçiğdemleri besinsiz kalıp gün ışığına çıkamamışlardır."

O gün bahçe, bitkiler ve böceklerle ilgili epeyce konuştuk. Benim için dopdolu yaşanmış bir gün oldu. Güzçiğdemi aramızda bir sır olarak kaldı, yine zakkumların dalları arasında gizlice varlığını sürdürecekti. Özellikle büyük halamın görmesi, güzçiğdeminin sonu olurdu.

Büyük halam iki hafta gelmedi bize. Annemle babam artık gidip gönlünü alalım, diye konuşuyorlardı kendi aralarında. Bu konuşmaların yaşandığı sırada halamın komşusu uğradı bize. Büyük halam çok hastaymış ama bize dargın olduğu için haber yollamıyormuş. Komşusu anlatıyordu:

"Gitseniz iyi olacak. Ben sabah akşam uğruyorum, durumunda hiçbir iyileşme yok, ateşini de var. orba yaptım, nane limon kaynattım ama fayda etmedi. Üstelik canı çok sıkkn. Kimsem kalmadı, komşuların eline bakar oldum, deyip ağlıyordu."

Hemen hazırlandık, ben koşa koşa gidip küçük halama da haber verdim. O da gelince hep birlikte büyük halamın evine doğru yola çıktık.

Kasabadaki birçok ev gibi onun evinin önünde de bir bahçe vardı. Her çiçeğe bir kusur bulduğu için onun bahçesinde hemen hemen hiç çiçek olmazdı. Zaman zaman rüzgârın getirdiği birkaç tohum yeşerip çiçeklenmeye çalışsa da halam onu fark edince hemen söküp yola atardı. Üç tane meyve ağacı vardı bahçesinde. Elma, erik ve dut ağacı... Onların yeşilliği dışında başkaca bir yeşillik göremezdik.

Bahçeden geçip evin kapısını çaldık. İçeriden halamın yorgun sesi geldi.

"Kapı açık..."

İçeri girdik, sedir dediğimiz bir çeşit kanepede uzanmış yatıyordu. Bizi görünce başını duvar tarafına çevirdi.

"Abla nasılsın?" diyerek elini tuttu babam. Sonra ateşini anlamak için elini alına götürdü. Biz de sedirin çevresine sıralandık.

Halam ağlamaya benzer bir sızıldamayla konuşmaya başladı.

"Yeni yeni aklınızda geldim değil mi? Ne vefasızmışsınız! İnsan bir düşünür, benim bir ablam vardı, ne oldu, gelip gitmiyor, der.

Annem de söze karıştı.

"Neyse abla, şimdi buradayız ya, üzme artık kendini. Bak ateşin de var, üzülürsen daha da yükselir."

Halam epeyce sitem ettikten sonra hastalığını anlatmaya başladı. Kasabadaki sağlık ocağına gitmiş. Doktor romatizma teşhisi koymuş. Hemen iyileşecek türden bir tedavi değilmiş, uzun sürecek bir tedavi gerektiriyormuş.

Halam hastalığını anlatırken bize haber getiren halamın komşusu da geldi eve. Halamın ayakucuna oturdu. Bir yandan ayağını ovuyor, bir yandan anlatıyordu.

"Komşum sana iyi bir haberim var. Bugün Şifacı Ayşe Kadın'a uğradım. Bilirsin, bilgili kadındır, onun ataları da şifalı otlardan ilaçlar yaparlarmış. Romatizma ağrıları için en iyisi çiğdemdir, dedi. Ama elinde bir çiğdem kalmadığı için sana ilaç yapıp yollayamadı. Artık birçok otu bulamıyormuş. Dağlara gitmek gerek, diyor; artık çok yaşlandığı için kendisi gidip toplayamıyormuş."

Halamın komşusu anlatırken biz küçük halamla bakiştık. Göz kırptı bana. Herhâlde şöyle demek istiyordu:

"Gördün mü bak 'itboğan' diyerek söküp söküp attığı çiçeğe muhtaç oldu."

Büyük halam çaresiz gözlerle dinliyordu komşusunu. Küçük halam, artık bahçedeki çiğdemden söz etmenin zamanıdır diyerek konuşmaya başladı.

"Kimsenin dağa çıkmasına gerek yok. Ağabeyimin bahçesindeki zakkumun altında tam yedi kök çiğdem var, hem de tam şifalık güzçiğdemi. Söküp atmasın diye ablamdan gizli ekmişim onları. İyi ki ekmişim değil mi abla?"

Büyük halam artık hiçbir şeye karşı çıkamıyordu. Başını sallayıp onayladı.

"Madem böyle şifalıymış, benim bahçeme de birkaç çiğdem soğanı dikiverin bari."

Halamın komşusu:

"Yarın sabah Ayşe Kadın'a gidip sorun, kaç çiğdem gerekiyorsa neresini kullanacaksa ona göre sökersiniz. Bana sıkı sıkı tembihledi, sakın kendi başınıza ilaç yapmaya kalkışmayın, zehirlenirsiniz dedi. Ölçüsünü, eczacı torunuyla birlikte kendisi ayarlayacakmış."

O günden sonra büyük halam Şifacı Ayşe Kadın'la sık sık görüştü. Her görüşmeden sonra halamın bahçesinin yeşilliği çoğaldı. Kasabadaki avcılara, çobanlara sık sık tembihliyor, dağlardan çiğdem soğanları getiriyor, onları bahçesine kendi elleriyle dikiyordu. Renk renk hatmiler, menekşeler, papatyalar, gelincikler bahçeyi iyice güzelleştirmişti. Ayşe Kadın'ın şifalı bir yanı yok dediği horozibiği çiçekleri bile artık vardı bahçesinde.

Bahçe güzelleştikçe halamın romatizma ağrıları azalıyordu. Ya gerçekten bu bitkiler iyileştiriyordu onu ya da bahçeyle uğraşmak ağrılarını unutmasına neden oluyordu. Hangisi işe yarıyordu bilmiyorum ama öğrendiğim bir şey vardı. Küçük halamın dediği gibi hayata katılan her canlı dünya için bizler için önemli ve bir biçimde yararlı varlıklardı.

Miyase SERTBARUT

3.Etkinlik: Okuduğunuz hikâyenin unsurlarını belirleyiniz.

Zaman

.....

.....

.....

.....

.....

Yer

.....

.....

.....

.....

.....

Hikâyenin adı

.....

.....

.....

.....

.....

Olaylar

.....

.....

.....

.....

.....

Şahıs ve Varlık Kadrosu

.....

.....

.....

.....

.....